

แนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

โดย

นายอภิวัฒน์ วัชรภักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

สำนักหอสมุดกลาง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

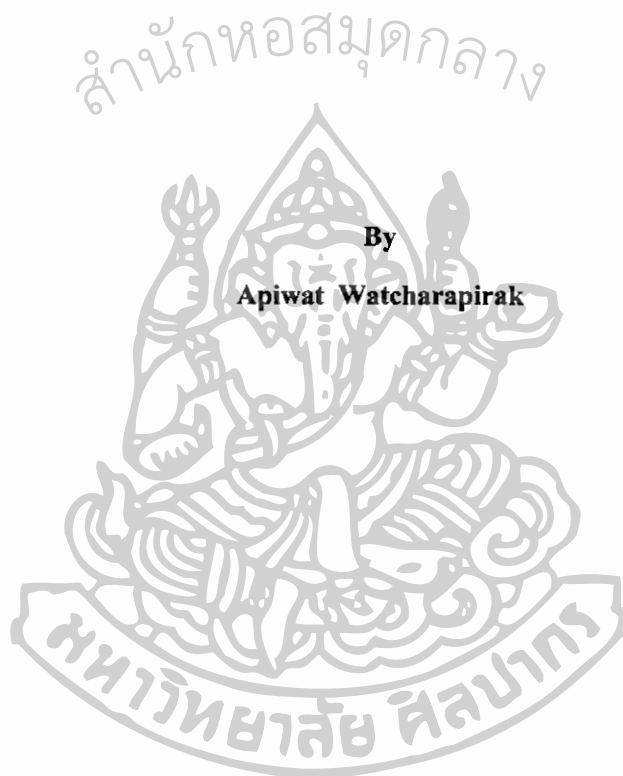
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**DEVELOPMENT MANNER POLICY TOURISM MANNER AGRICULTURAL TREND
CASE STUDY OF MAHASAWAS SUB – DISTRICT IN
PHUTTAMONTHON DISTRICT NAKORN PHATOM PROVINCE.**

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Education Foundations

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2010

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการพัฒนา
เชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัด
นครปฐม” เสนอโดย นายอภิวัฒน์ วัชรภักดิ์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารัตสนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ
3. อาจารย์สาธิต จันทรวินิจ

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....
โดย อภินันท์ ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.อุยง วีระนาวิณ)
..... 26 / พ.ศ. / 54

.....
..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สมชาย ตักขณานุรักษ์)
..... 26 / พ.ศ. / 54

.....
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ)
..... 26 / พ.ศ. / 54

.....
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา)
..... 26 / พ.ศ. / 54

.....
..... กรรมการ
(อาจารย์สาธิต จันทรวินิจ)
..... 26 / พ.ศ. / 54

49260403 : สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ : การพัฒนา / การท่องเที่ยวเชิงเกษตร/ คลองมหาสวัสดิ์

อภิวัดน์ วัชรภักดิ์ : แนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา, ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ, อ.สาธิต จันทรวินิจ. 159 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ และ 3) ศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ กลุ่มตัวอย่างเชิงประมาถ จำนวน 345 คน ได้จากการคำนวณโดยใช้สูตรของ ทาโรยามาเน่ สุ่มตัวอย่างแบบง่าย และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ จำนวน 4 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ คือ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ และด้านกิจกรรมและกระบวนการ

2. ปัญหาอุปสรรคที่พบ คือ 1) ไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทาง 2) ไม่มีระบบการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวบริเวณจุดขึ้น – ลงเรือ 3) ขาดการประสานงานในการอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว 4) ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว 5) ขาดการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว และ 6) ชุมชนบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยว

3. ข้อเสนอเชิงนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล

3.1 ด้านพื้นที่ ระดับรัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงถนนที่ใช้ในการเดินทางมายังคลองมหาสวัสดิ์ให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น และองค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงถนนที่เชื่อมต่อจุดท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น

3.2 ด้านการจัดการ ควรพัฒนาระบบการประสานงานในแต่ละจุดการท่องเที่ยวให้มีความคล่องตัวมากขึ้น โดยจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เลือกใช้บริการ ในการล่องเรือ และจุดจอดเรือ เพื่อป้องกันการสับสนในการล่องเรือไปในแต่ละจุดการท่องเที่ยว

3.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยใช้ช่องทางสื่อสารณะที่มีอยู่ และเพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์แนะนำแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ โดยจัดให้มีป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและความน่าสนใจในแต่ละจุดท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมให้มีมัคเทศก์นำเที่ยวในพื้นที่

3.4 ด้านการมีส่วนร่วม ควรหาวิธีการหรือแรงจูงใจให้หน่วยงานในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยเฉพาะวัดซึ่งเป็นจุดขึ้น – ลงเรือ และเป็นจุดสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวได้

ภาควิชาพัฒนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนักศึกษา..... *oms*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1.....

2.....

3.....

49260403 : MAJOR : DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORDS : DEVELOPMENT/AGRO-TOURISM/ MAHASAWAS CANAL

APIHWAT WATCHARAPIRAK : DEVELOPMENT POLICY AGRO-TOURISOM CASE STUDY OF MAHASAWAS CANAL IN PHUTTAMONTHON DISTRICT NAKHON PATHOM PROVINCE. THESIS ADVISORS ASST.PROF. NARIN SANGRAKSA, Ph.D. ASST. PROF. TEERASAK UNARMLERS, Ph.D. SATHID JANTARAVINID. 159 pp.

This research was aimed to 1) study the satisfaction of tourists toward Mahasawas canal agro-tourism management in Phuttamonthon district Nakhon Pathom province. 2) study problems and barriers of Mahasawas canal agro-tourism and 3) study proposed policy of Mahasawas canal agro-tourism. Quantitative sample of 345 persons were calculated using the formula of Taro Yamane by simple random sampling. Qualitative samples of 4 were selected by purposive sampling. Statistic used in this research were frequency, percentage, mean, standard deviation and content analysis.

The results of this research indicated that :

1. The satisfaction of tourists toward Mahasawas canal agro-tourism management was at high level. Once considered by average sorted by highest to lowest as follows, the participation, the area, the management, the activities and the processes.

2. Problems found were 1) inconvenient of travel 2) no system of security for tourists in the area-in a boat 3) lack of coordination in the facilitation of tourism 4) lack of tourism promotion 5) learning process lack of transfer to tourists 6) some communities do not cooperate in tourism development.

3. Proposed policy of Mahasawas canal agro-tourism management in Phuttamonthon district Nakhon Pathom province

3.1 The area : Governments should allocate budget for road improvements in travel to the canal Mahasawat to have more convenient. And the Provincial Administration Organization and Administration Sub should be allocated to improve road connectivity to tourist spots are more standard.

3.2 The management should be coordinated in all areas of travel for more flexibility. The preparation of programs to choose from travel services to tourists in cruise ship And the marina. To prevent confusion in the cruise tourism in all areas.

3.3 The activities and the processes : Communication channel should be added here by using public media channels that are available. Add a label and promote tourism within the area recommended. By providing knowledge about the label background and interest in each attraction. As well as to promote the tour guides in the area.

3.4 The participation should find the means or incentive for local authorities to cooperate in tourism development more. The only measure which is more points - in a boat and it is important to make the visitors were satisfied or not satisfied with the travelers are.

Department of Education Foundations

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2010

Student's signature..... *Apiwat*

Thesis Advisors' signature 1. *Narin Sangraksa* 2. *Teerasak Unarmlers* 3. *Sathid Jantaravinid*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก ผศ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา ผศ.ดร. ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ อาจารย์สาธิต จันทรวินิจ อาจารย์ผู้ควบคุมผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาให้คำแนะนำและพิจารณาตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นอันทรงคุณค่ายิ่งต่องานวิจัย จนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ลุยง วีระนาวิน ประธานกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์แก่ผู้วิจัย

ขอบคูนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ทุกท่านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และให้รายละเอียดตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยครั้งนี้

ท้ายสุดผู้วิจัยขอขอบคุณ ดร.วัลลภา จันทรเพ็ญ เพื่อน พี่ น้อง พระราชวังสนามจันทร์ ที่ให้กำลังใจให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงานและเป็นที่ปรึกษาจนตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	7
2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดและข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.....	8
แนวคิดและข้อมูลสำคัญของการท่องเที่ยว.....	19
นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว.....	58
ข้อมูลจังหวัดนครปฐมและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	68
แนวคิดและข้อมูลสำคัญของความพึงพอใจ	79
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	82
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	89
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	90
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ.....	91
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	92
การวิเคราะห์ข้อมูล	93

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย	
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว	94
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยว เชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์	98
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยว เชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์	103
ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม	105
ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	111
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	115
อภิปรายผล	119
ข้อเสนอแนะ	124
บรรณานุกรม	127
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	136
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม - แบบสนทนากลุ่ม	137
ภาคผนวก ค ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	147
ภาคผนวก ง การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม	151
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและ หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	154
ภาคผนวก ฉ รายชื่อผู้ให้ข้อมูล	159
ประวัติผู้วิจัย	161

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รูปแบบการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	50
2	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว	94
3	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับของความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์.....	97
4	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับของความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านพื้นที่.....	98
5	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับของความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านการจัดการ	99
6	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับของความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านกิจกรรมและ กระบวนการ	100
7	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับของความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านการมีส่วนร่วม.....	101
8	ปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ของ นักท่องเที่ยว	102
9	ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ของนักท่องเที่ยว	103
10	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	124
11	คำดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม.....	134

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	31
2	ภาพรวมของการท่องเที่ยว	33
3	หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเพจ และคอร์สดีจ	35
4	หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 36	
5	แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบย่านเกษตรหรือพื้นที่เกษตร	48
6	แนวคิดการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ.....	49
7	กรอบแนวคิดในการวิจัย	87

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่		หน้า
1	การล่องเรือชมคลองมหาสวัสดิ์.....	71
2	การจำหน่ายผลไม้ในสวน	74
3	การนำรถอีแต่นชมสวน.....	74
4	การสอนทำข้าวตัง	75
5	ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์.....	76
6	การเยี่ยมชมสวนกล้วยไม้.....	77
7	การเยี่ยมชมนาบัว.....	78

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก และมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว อีกทั้งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับธุรกิจและอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ร้านอาหาร การคมนาคมขนส่ง ธุรกิจการจำหน่ายของที่ระลึก รวมถึงธุรกิจการบริการด้านต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ นอกจากจะเป็นการดึงเงินตราต่างประเทศเพื่อทำให้เกิดการจ้างงานและกระจายรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นแล้วยังกระตุ้นให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโต อย่างต่อเนื่องอีกด้วย ดังนั้นรัฐบาลหลาย ๆ ประเทศจึงเพิ่มความสนใจกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) ได้พยากรณ์สถานการณ์การท่องเที่ยวของโลกว่าภายในปี ค.ศ. 2020 รายได้จากการท่องเที่ยวทั่วโลกจะสูงถึงกว่า 50 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ จะมีนักท่องเที่ยวกระจายตามสถานที่ต่างๆ ทั่วโลกถึง 1,600 ล้านคน โดยมีกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแหล่งใหม่ที่มีแนวโน้มการเติบโตสูงจนถึงร้อยละ 10 (ฉบับกระแสการท่องเที่ยว 2548 : 21)

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญในการเดินทางท่องเที่ยว ที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากเห็นได้จากในปี พ.ศ.2547 ซึ่งถือเป็นปีที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุด มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศ เป็นจำนวน 11.65 ล้านคน สร้างรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นเงิน 384,360 ล้านบาท มีอัตราขยายตัวร้อยละ 16.46 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2552 : 2) แต่ปี 2548 การท่องเที่ยวของไทยได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิ ทำให้อัตราการเติบโตของนักท่องเที่ยวลดลงร้อยละ 6 อีกทั้งความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่เป็นปัญหาเรื้อรังต่อเนื่องมารวมทั้งภาวะการแข่งขันทางการท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่ ได้แก่ เวียดนาม จีน อินเดีย และการสร้างสินค้าทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ ของญี่ปุ่น ฮองกง เกาหลี จึงเป็นเหตุที่ทำให้การท่องเที่ยว

ชะลอตัวลง จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเพียง 11.52 ล้านคน มีรายได้ประมาณ 367,380 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2549 : 4)

จึงกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่อ่อนไหวที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ ได้ง่าย อีกทั้งการท่องเที่ยวยังเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมโดยไม่ต้องลงทุน ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบต่อทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ถ้าประเทศไทยจะให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในรายได้หลักของประเทศ จึงจำเป็นต้องมีกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน ถึงแม้ว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีการท่องเที่ยว และการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว จะส่งผลให้การเกษตรเปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากระบบเกษตรแผนใหม่ที่เน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จึงทำให้นักพัฒนาเริ่มค้นหาทางเลือกใหม่สำหรับการพัฒนา การเกษตรเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกร และรักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ (วิฑูรย์ ปัญญากุล 2547 : 17) ที่เห็นได้จากการที่หน่วยงานรัฐบาลได้ส่งเสริมและพัฒนาให้เกษตรกรนำทรัพยากรทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว หรือที่เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตการเกษตรที่นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาบริหารจัดการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอันก่อให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายองค์กรความรู้ของเกษตรกรนำไปสู่การถ่ายทอดภูมิปัญญาและเทคโนโลยีการเกษตรแก่นักท่องเที่ยว (กรมวิชาการเกษตร 2544 : 20)

จังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตปริมณฑลทางทิศตะวันตกของกรุงเทพมหานคร มีระยะทางเพียง 56 กิโลเมตร เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลาง มีดินที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก จึงเหมาะแก่การเกษตรกรรม มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 2,177.77 ตารางกิโลเมตร ในสมัยก่อนอาชีพหลักของประชานครปฐมที่นำชื่อเสียงมาสู่จังหวัด คือ การปลูกส้มโอและทำนาข้าว จังหวัดนครปฐม เป็นเมืองที่มีเศรษฐกิจดีอีกเมืองหนึ่ง แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม และอำเภอพุทธมณฑล มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ดังนี้ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดราชบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดกาญจนบุรี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลางเขต 4 2544 : 7 - 8) เป็นเมืองที่มีความเจริญ เศรษฐกิจมั่นคง และเป็นศูนย์กลางแห่งพระพุทธศาสนาที่สำคัญ โดยมีองค์พระปฐมเจดีย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นเมืองที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทยมีความเจริญมาตั้งแต่อดีตสมัยทวาราวดี จากสันนิษฐานของปราชญ์ทางโบราณคดีหลายท่านได้ลงความเห็นว่า นครปฐมเคยเป็นศูนย์กลางแห่งอาณาจักรทวาราวดี เพราะได้ค้นพบหลักฐานสำคัญเป็นจำนวนมาก นครปฐมเป็นประตูที่

เมื่อกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ คลองมหาสวัสดิ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดนครปฐม เป็นคลองขุดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) (คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี 2525 : 25 - 26) เป็นคลองที่เชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำท่าจีน จุดเริ่มต้น อยู่ที่คลองบางกอกน้อย ริมวัดชัยพฤกษ์มาลา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร และสิ้นสุดที่แม่น้ำท่าจีนบริเวณศาลเจ้าสุบิน ตำบลจี่วราช อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความยาวตลอดคลอง 27 กิโลเมตร นอกจากนี้คลองมหาสวัสดิ์เป็นคลองที่มีสภาพธรรมชาติสวยงาม มีระบบนิเวศทางน้ำที่สมบูรณ์และรักษาการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับสายน้ำเหมือนครั้งอดีตไว้ได้เป็นอย่างดีจากความสำคัญดังกล่าว คลองมหาสวัสดิ์จึงได้รับการผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเมื่อปี พ.ศ. 2543 โดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล 2547 : 8) พบว่าในแต่ละปีมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมและจับจ่ายเป็นจำนวนมากพอสมควรและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาดังที่กล่าวมาแล้ว ในฐานะนักพัฒนศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาวิจัยแบบสหวิทยาการ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ “ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์” ซึ่งมีความสำคัญ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ มีสภาพธรรมชาติสวยงาม มีระบบนิเวศทางน้ำที่สมบูรณ์และรักษาการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับสายน้ำ นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นแหล่งสันตนาการที่สำคัญสามารถพัฒนาให้เป็นสวนสาธารณะ แหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด แหล่งผลิตและจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร ซึ่งจะส่งเสริมอาชีพเกษตรกรให้เข้มแข็ง อีกทั้งราษฎรได้ใช้ประโยชน์ในการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค การสัญจรทางน้ำ และการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญจะเป็นศูนย์รวมแห่งกิจกรรมสันตนาการการออกกำลังกาย การศึกษาหาความรู้ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตการวิจัย

ในการค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรณีศึกษาคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวน 2,511 คน และผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 4 คน

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่คลองมหาสวัสดิ์ จำนวน 345 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างของยามานะที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 สำหรับความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 (Yamane 1970 : 725) และสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลักเชิงคุณภาพเป็นกลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3. ขอบเขตพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่การท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมเท่านั้น

4. ขอบเขตระยะเวลา

ทำการศึกษาในปีการศึกษา 2553

นิยามศัพท์เฉพาะ

แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนในคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมไปถึงเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการ เช่น เกษตรจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวนบพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้มาทำให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัวเกษตรกร การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม

ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกที่ดีและมีความประทับใจต่อระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ ในด้านพื้นที่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม ดังนี้

ด้านพื้นที่ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้ร่วมกับแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศอย่างกลมกลืนและน่าสนใจ

ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง ผู้ประกอบการท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

ด้านกิจกรรมและกระบวนการ หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ และให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องได้รับประสบการณ์ และเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ความเป็นธรรมชาติ

ด้านการมีส่วนร่วม หมายถึง ผู้ประกอบการท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการคิด การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามตรวจสอบ ตลอดจนบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการการท่องเที่ยวโดยเริ่มจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว

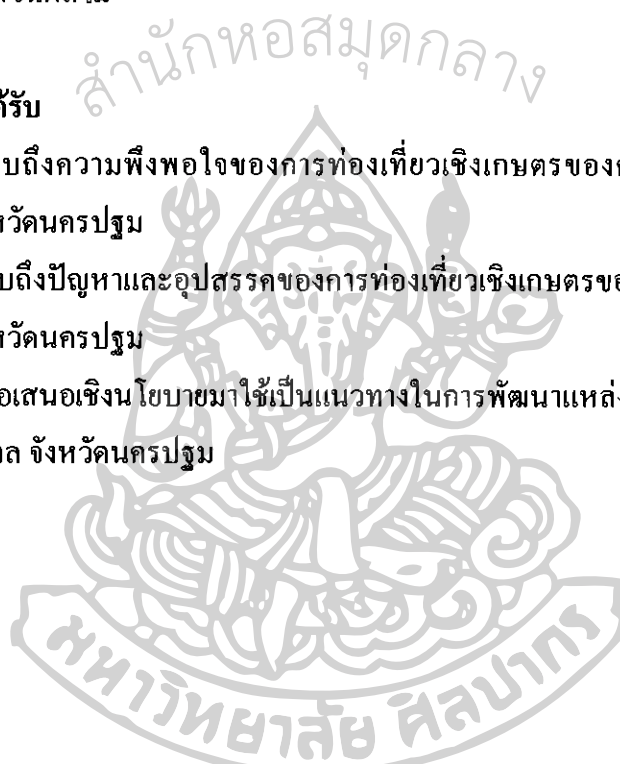
นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติของรัฐบาลต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและนโยบายของจังหวัดนครปฐม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หมายถึง แนวคิดในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

นักท่องเที่ยว หมายถึง ประชาชนชาวไทย และชาวต่างชาติที่เดินทางมาใช้บริการแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเลียบบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยมีจุดบริการท่องเที่ยวเกษตรเลียบบคลองมหาสวัสดิ์จำนวน 4 แห่ง คือ สวนกล้วยไม้ นาบัว กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ และสวนผลไม้

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ทราบถึงความพึงพอใจของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
2. ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
3. ได้ข้อเสนอแนะนโยบายมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีหัวข้อดังนี้

1. แนวคิดและข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
2. แนวคิดและข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
3. นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว
4. ข้อมูลจังหวัดนครปฐมและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
5. แนวคิดและข้อมูลสำคัญของความพึงพอใจ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวจะเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญในการหารายได้ให้กับประเทศมีแนวโน้มการขยายตัวสูงชันอย่างมาก การพัฒนาการท่องเที่ยวจะเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ผู้บริโภคจะสามารถออกแบบ และเลือกโปรแกรมการท่องเที่ยวตามความต้องการของตนเองได้สะดวกและรวดเร็วโดยอาศัยความสามารถของเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริการจะต้องมีคุณภาพ ได้มาตรฐานสากล และตอบสนองความต้องการแบบเฉพาะเจาะจงได้

ความหมายของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ในปี ค.ศ. 1963 องค์การสหประชาชาติได้ประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี และได้ให้คำจำกัดความของคำว่าท่องเที่ยวไว้ว่า “การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการไปร่วมประชุม แต่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักฐานหรือไปพำนักการถาวร” พร้อมกับให้ใช้คำว่า “ผู้มาเยือน” (Visitors) แทนคำว่า นักท่องเที่ยวค้างคืน (Tourist) คำว่าผู้มาเยือน มีความหมาย 2 ประการ คือ

1. นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือน โดยชั่วคราว ซึ่งพักอาศัยอยู่ในประเทศที่มาเยือนตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไปและเดินทางมาเพื่อพักผ่อน พักผ่อน ทัศนศึกษาประกอบศาสนกิจ ร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อธุรกิจ หรือร่วมการประชุมสัมมนา ฯลฯ เป็นต้น

2. นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (นักท่องเที่ยวหรือ Excursionists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราวและอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

ในปี ค.ศ. 1991 องค์การท่องเที่ยวโลก หรือ WTO (World Tourism Organization) ได้มีการจัดประชุมกับรัฐบาลของแต่ละประเทศขึ้นที่เมืองออกตาวา (Ottawa) ประเทศแคนาดา ซึ่งผลจากการประชุมในครั้งนี้ได้รับลงนามจากหน่วยงานสถิติขององค์การสหประชาชาติซึ่งมีมติร่วมกันถึงคำจำกัดความของคำว่านักท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลที่ท่องเที่ยวไปและอยู่พักอาศัยในสถานที่ที่ไม่ใช่ในสภาพแวดล้อมปกติในชีวิตประจำวัน สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี ซึ่งเป็นการเดินทางในช่วงที่เป็นเวลาว่าง หรือเพื่อทำธุรกิจ หรือเพื่อเพิ่มวัตถุประสงค์ต่าง ๆ (Holloway 1998 อ้างใน วีรวิษณุ เลิศไทย ตระกูล 2549 : 13)

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Travel Industry) มีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมบริการ (Service Industry) อย่างหนึ่ง อุตสาหกรรมประเภทนี้จะประกอบไปด้วย องค์การหรือหน่วยธุรกิจต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวกับการพัฒนา การผลิต การผลิตของสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่รองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ลักษณะหน้าที่ขององค์การหรือหน่วยธุรกิจเหล่านี้มีหลายประเภทด้วยกัน กล่าวคือ มีทั้งการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ โมเต็ล การคมนาคมขนส่ง ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก หรือบริการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น บริการนำเที่ยว จัดส่งพิมพ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว บริการอาหาร หรือทำหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยว เช่น กลุ่มนักวางแผนพัฒนาที่ดินหรือแหล่งท่องเที่ยว สถาบันทางการเงิน สถาบันการศึกษาด้านการท่องเที่ยว (จูสิทธิ์ ชูชาติ 2533 : 25)

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว หมายถึง การประกอบกิจกรรมด้วยการนำปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มาผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้ก่อเกิดคุณค่าและประโยชน์แก่ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบริการมากกว่า จึงถือว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการประเภทหนึ่ง

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วยธุรกิจ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มธุรกิจพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อันได้แก่ ธุรกิจพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งประเภทที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวโดยตรง อันได้แก่ธุรกิจ 5 ประเภท คือ ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจที่พัก ธุรกิจอาหารและบันเทิง ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

กลุ่มที่ 3 กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวโดยอ้อม อันได้แก่ ธุรกิจผลิตสินค้าหรือบริการอื่น ๆ ที่สนับสนุนการท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2543 : 16)

ความหมายของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวหมายถึง อุตสาหกรรมที่จัดให้มีหรือให้บริการกับการท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกเอกราชอาณาจักร โดยมีค่าตอบแทน และหมายรวมถึง

1. ธุรกิจนำเที่ยว
2. ธุรกิจโรงแรมนักท่องเที่ยว
3. ธุรกิจภัตตาคาร สถานบริการและสถานที่ตากอากาศสำหรับนักท่องเที่ยว
4. ธุรกิจขายของที่ระลึกหรือสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว
5. ธุรกิจการกีฬาสำหรับนักท่องเที่ยว
6. การดำเนินงานนิทรรศการ งานแสดง งานออกร้าน การโฆษณาเผยแพร่หรือการดำเนินการอื่นใด โดยมีความมุ่งหมายชักจูงหรือส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยว

องค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

มีผู้ให้ความหมายและให้คำจำกัดความรวมทั้งอธิบายถึงความหมายของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและองค์ประกอบท่องเที่ยวได้จำนวนมาก เช่น

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นสาขาหนึ่งของอุตสาหกรรมบริการ ซึ่งต้องสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมหรือธุรกิจสาขาอื่น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม สิ่งดึงดูดในด้านการท่องเที่ยว (Tourist Attractions) นอกจากมีความหลากหลายแล้ว ยังต้องเกี่ยวข้องกับเครื่องมือพื้นฐานในการผลิต (Infrastructure) เช่น ถนน ท่าเรือ ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ และการบริการ ตลอดจนการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว (Tourist) หรือ ผู้เดินทาง (Travelers)

องค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วยธุรกิจหรือการบริการหลัก ต่อไปนี้

1. การคมนาคมขนส่ง (Transportation) การคมนาคมเป็นตัวนำผู้มาเยือน (Visitors) หรือ นักท่องเที่ยว ไปสู่จุดหมายปลายทางในการเดินทาง (Destination) การคมนาคม อาจแบ่งเป็น ดังนี้

1.1 ทางบก สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว นอกจากยานพาหนะได้แก่ รถไฟ รถยนต์ รถสามล้อ ฯลฯ แล้วยังหมายรวมถึง ถนน ท่าจอดรถ การบริการในรูปแบบต่าง ๆ ของยานพาหนะเหล่านี้ด้วยยานพาหนะในการเดินทางต้องมีความปลอดภัย สะอาด สะดวก สบาย และการประกันภัยการเดินทางแก่ผู้โดยสาร

1.2 ทางเรือ ในปัจจุบันเรือโดยสารสำหรับนักท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทมากในการเดินทางท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่ประทับใจเกิดขึ้นมากมาย การท่องเที่ยวทางทะเลนอกจากได้ความประทับใจในทัศนียภาพของสภาพธรรมชาติแล้ว ยังเกิดความบันเทิงในกิจกรรมอย่างอื่นอีกด้วย เช่น การตกปลา การดำน้ำดูปะการัง ในปัจจุบันมีเรือท่องเที่ยวสามารถบรรจุนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก เช่น เรือรอยัล ไวกิ้ง บรรจุนักท่องเที่ยวได้ 960 คน

1.3 ทางอากาศการคมนาคมทางอากาศเป็นปัจจัยสำคัญในการนำนักท่องเที่ยวเข้ามาภายในประเทศ หรือการลำเลียงนักท่องเที่ยวภายในประเทศ การคมนาคมทางอากาศนอกจากจัดเครื่องบินให้เพียงพอแล้ว ยังต้องจัดบริการอื่น ๆ ให้ความสะดวกสบาย และปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

2. ที่พักแรม (Accommodations) ที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยว หรือผู้เดินทางอาจจัดแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ

2.1 Commercial Hotel เป็นโรงแรมในย่านธุรกิจมีสิ่งอำนวยความสะดวกสบายอย่างครบครัน โรงแรมประเภทนี้เก็บค่าเช่าเป็นรายวัน ภายในโรงแรมนอกจากบริการที่พักแล้วยังต้องมีห้องอาหาร ซักรีด บริการนำเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และการอำนวยความสะดวกสบายในรูปแบบอื่น ๆ

2.2 Residential Hotel เป็นโรงแรมที่อาจอยู่ชานเมือง เก็บค่าเช่าเป็นเดือน เหมาะสำหรับที่พักในระยะนาน

2.3 Resort โรงแรมประเภทนี้ จัดสร้างขึ้นในท่ามกลางธรรมชาติของป่า เขา หรือชายทะเล โดยมีความมุ่งหวังให้ผู้เดินทางได้พักผ่อนหย่อนใจ โดยเฉพาะสถานที่ตั้งบางครั้งก็อยู่ห่างไกลจากย่านธุรกิจ ดังนั้น การบริการในด้านอาหารและเครื่องดื่ม จึงมีความจำเป็นยิ่งสำหรับแขกผู้เข้าพัก

ที่พักแรมในลักษณะอื่น ๆ สำหรับผู้เดินทางและนักท่องเที่ยว ซึ่งเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น เกสต์เฮ้าส์ (Guest House) เรือท่องเที่ยว (Floating Boat) แคมป์ (Camping) ฯลฯ

3. ร้านอาหารและภัตตาคาร (Bar & Restaurant) การจัดอาหารและเครื่องดื่ม (Food & Beverage) บริการแก่ผู้เดินทางเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง การจัดบริการดังกล่าวแล้วควรประกอบด้วยอาหารท้องถิ่น อาหารประจำชาติ และอาหารสากล

4. บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ การจ้ดนำเที่ยวอาจจัดในรูปแบบของ Out Bound Tour, In Bound Tour และ Domestic Tour ก็ได้แต่การวางแผนเป้าหมายของระบบตลาดในการจัดการนำเที่ยว ถ้าจัดการนำเที่ยวเป็นหมู่คณะตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป เรียกว่า Group Tour แต่ถ้าต่ำกว่านั้นเรียกว่า F.I.T. (Free Individual Traveler)

การเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวอาจเดินทางมาเองโดยอิสระ หรือซื้อรายการนำเที่ยว โดยผ่านบริษัทท่องเที่ยวก็ได้ การซื้อรายการโดยผ่านบริษัทนำเที่ยว นักท่องเที่ยวก็จะได้รับบริการ ในด้านพาหนะในการเดินทาง ที่พัก อาหาร การเดินทางท่องเที่ยวแบบนี้ เป็นแบบรายการนำเที่ยว แบบจ่ายเหมา หรือ Package Tour อาจเดินทางเป็น Group Tour หรือ F.I.T. ก็ได้

ในด้านมัคคุเทศก์ ซึ่งเป็น “บุคลากรด้านวัฒนธรรม” นอกจากมีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ แล้ว ต้องมีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความรู้อื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำเที่ยวอย่าง ดียิ่ง และสิ่งสำคัญที่สุด คือ การให้บริการที่ดี ประทับใจ มีคุณธรรม และซื่อสัตย์ต่อนักท่องเที่ยว

5. สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว (Tourist Attractions) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว หรือ แหล่งท่องเที่ยว อาจแบ่งได้หลายลักษณะ แต่ก็จะแบ่งประเภทโดยยึดแนวทางของการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย ซึ่งจัดแบ่งไว้เป็น 3 ประเภท คือ

5.1 ประเภทธรรมชาติ เช่น ภูเขา ทะเล บ่อน้ำแร่ (Spa) น้ำตก อุทยานแห่งชาติ ฯลฯ

5.2 ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนา เช่น โบสถ์ วิหาร กำแพงเมือง อนุสาวรีย์ อุทยานประวัติศาสตร์ ฯลฯ

5.3 ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เช่น ชีวิตความเป็นอยู่ของ ประชาชน ชาวไทยภูเขา ชาวเล ผิดองเหลียง ขมุ งานประเพณี การละเล่นพื้นเมือง การกีฬา สินค้า และหัตถกรรมพื้นบ้าน

ประเทศไทยนอกจากมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางด้าน ธรรมชาติมากมายแล้ว การที่ชนชาติไทยเป็นชาติที่เก่าแก่ จึงทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางด้าน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ติดตามมาอีกด้วย ในปัจจุบันมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย ประมาณ 762 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและชายหาด 392 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม 306 แห่ง ที่เหลือ 64 แห่ง จัดเป็น แหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ

6. ร้านขายของที่ระลึก (Gift Shop) และร้านสินค้าพื้นเมือง เนื่องจากประเทศไทยมีความ หลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าไม่มากนัก แต่ก็มีคนไทยหลายเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่ตามภาค ต่าง ๆ และคนไทยเหล่านี้ก็มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการดำรงชีวิตและผลิตสินค้าพื้นเมืองซึ่ง บางครั้งก็แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ ความแปลกใหม่ดังกล่าวแล้วทำให้เกิดความสนใจแก่นัก เดินทางในการที่จะซื้อของที่ระลึก (Souvenir) นำไปฝากญาติมิตรที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้เกิดธุรกิจ ประเภทนี้ขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ผ้ามัดหมี่ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ชินดินจก ชินไทยลื้อ เครื่องเงิน เครื่องสาน เครื่องถม ฯลฯ ประเภทอาหาร เช่น โมจิ ลูกหยี ขนมหมื่อแกง ข้าวหลาม อาหารทะเล หมูยอ ฯลฯ

การจำหน่ายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมืองในปัจจุบัน ได้มีการพัฒนารูปแบบและประโยชน์ใช้สอยให้สอดคล้องกับความต้องการตลาดสินค้าดังกล่าวแล้ว จึงเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากเดิมบ้าง ปัญหาที่สำคัญในเรื่องของที่ระลึก คือการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับการพกพาและการบรรจุหีบห่อที่ปลอดภัยในการขนส่ง

7. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว สภาพบ้านเมืองที่ไม่มั่นคงมีการปฏิวัติ รัฐประหาร โจรผู้ร้ายชุกชุม ย่อมเป็นที่หวาดกลัวแก่นักท่องเที่ยว เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวแล้วในด้านโจรผู้ร้าย จึงได้จัดตั้งตำรวจท่องเที่ยวร่วมกับตำรวจและเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่น ๆ สอดส่องดูแลในเรื่องโจรผู้ร้าย การให้ความเป็นมิตรแก่นักท่องเที่ยวก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้มาเยือนเกิดความอบอุ่นใจในการต้อนรับ

8. การอำนวยความสะดวกในการเข้า-ออก เมือง ในการเดินทางไปต่างประเทศ ผู้เดินทางมี Passport และ Visa เพื่อเป็นหลักฐานในการเข้าเมือง นอกจากนี้ ยังต้องปฏิบัติตามระเบียบพิธีการศุลกากรอื่น ๆ อีกด้วย การปฏิบัติงานในการตรวจตราเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ศุลกากร หรือด่านตรวจคนเข้าเมือง ต้องให้ความสะดวก รวดเร็ว ตามสมควร แต่ก็ต้องยึดหลักการของกฎหมาย

9. การจัดบริการอื่น ๆ เช่น จัดห้องประชุมนานาชาติ การจัดบริการข้อมูลข่าวสารจัดกิจกรรมเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ

10. การเผยแพร่โฆษณาด้านการท่องเที่ยว จัดให้มีการสำรวจ ศึกษา วิจัยด้านการตลาดจัดทำสื่อเผยแพร่หลาย ๆ รูปแบบ จัดการประชาสัมพันธ์ (ซูลิทธิ์ ชูชาติ 2533 : 28 - 32)

การท่องเที่ยวประกอบด้วยการจัดธุรกิจและการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว คือ

1. การคมนาคมขนส่ง

1.1 ทางบก

1.1.1 รถยนต์และรถไฟ

1.1.2 การตัดและสร้างถนน โครงข่ายถนนที่ดี การขยายเส้นทางรถไฟเข้าไปสู่แหล่งท่องเที่ยว

1.1.3 การจัดการรถยนต์โดยสารประเภทต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น รถนำเที่ยว รถรับจ้าง บริการรถเช่าประเภทต่าง ๆ

1.1.4 บริการขนส่งทางบกประเภทอื่น ๆ เช่น รถสามล้อ รถม้า เกวียน รถลาก

1.1.5 บริการรถไฟและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการเดินทางโดยรถไฟ

1.1.6 บริการอื่น ๆ เช่น ปั้มน้ำมัน ห้องน้ำ ที่พักริมทาง

1.2 ทางเรือ

1.2.1 การสร้างท่าเรือและสิ่งอำนวยความสะดวกในการขึ้นลงเรือ

1.2.2 การสร้างเรือและแพทุกประเภท

1.2.3 การจัดบริการขนส่งทางเรือ

1.3 ทางอากาศ

1.3.1 การปรับปรุงเครื่องบินให้มีประสิทธิภาพในการขนส่งสูง ประหยัดและปลอดภัย

1.3.2 การจัดเที่ยวบินและที่นั่งสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา และการจัดเที่ยวบินภายในประเทศให้เพียงพอ

1.3.3 การจัดสนามบินให้สะดวกและปลอดภัย

1.3.4 การปรับปรุงอัตราค่าโดยสารให้น่าสนใจ

2. ที่พักแรม

2.1 โรงแรม (บังกะโล โมเต็ล สำหรับนักท่องเที่ยว)

2.1.1 บริการส่วนหน้า

2.1.2 จัดอาหารและเครื่องดื่ม

2.1.3 บริการแม่บ้าน

2.1.4 การบัญชี

2.1.5 ห้องพัก

2.1.6 การขายและการตลาด

2.1.7 วิศวกรรมการบำรุงรักษา

2.1.8 การจัดบริการลับต่าง ๆ

2.1.9 การจัดงานเลี้ยง

2.1.10 การจัดการประชุมและนิทรรศการ

2.1.11 การประชาสัมพันธ์

2.1.12 การจัดนันทนาการและการบันเทิง

2.2 ที่พักแรมประเภทอื่น ๆ

2.2.1 เกสต์เฮาส์

2.2.2 หอพัก

2.2.3 ที่ตั้งแคมป์

2.2.4 ที่พักในวัด

2.2.5 บ้านพักผ่อน

2.2.6 เรือนแพ

3. ร้านอาหารและภัตตาคาร

3.1 การจัดการที่กินอาหารประเภทต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว

3.1.1 ร้านอาหารไทยและอาหารพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่น

3.1.2 ร้านอาหารประจำชาติต่าง ๆ

3.1.3 ร้านอาหารและสวนอาหารทั่วไป

3.1.4 ร้านอาหารจานเดียว (ร้านอาหารด่วน) และศูนย์อาหาร

3.1.5 ร้านอาหารและ/หรือ ไอศกรีม

3.1.6 ร้านกาแฟและเครื่องดื่ม

3.1.7 ร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทหาบเร่ รถเข็น รถแวนที่ต่อเติมสำหรับบริการ

อาหาร

3.2 องค์ประกอบของร้านอาหาร ประกอบด้วยงานต่าง ๆ คือ

3.2.1 จัดทำเมนูอาหาร

3.2.2 จัดหาและดูแลพัสดุ

3.2.3 จัดซื้ออาหาร

3.2.4 ประกอบอาหาร

3.2.5 เก็บเงิน จ่ายเงิน ทำบัญชี

3.2.6 บริการและเสิร์ฟอาหาร

3.2.7 ปรุ่งและเสิร์ฟเครื่องดื่ม

3.2.8 เก็บล้างทำความสะอาด

3.2.9 การตลาดและประชาสัมพันธ์

3.2.10 บริการอื่น ๆ : หาที่จอดรถ คัด้อนรับ

4. บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

4.1 ผู้ประกอบธุรกิจการจัดนำเที่ยว (Tour Operator)

4.1.1 จัดรายการนำเที่ยวมบ็ดเสร็จส่งให้ตัวแทนไปจำหน่าย

4.1.2 จัดรายการนำเที่ยวประเภทต่าง ๆ สำหรับผู้สนใจเฉพาะเรื่องให้แก่องค์กร การสถาบันวิชาชีพต่าง ๆ และกลุ่มเอกชนที่มีความสนใจเฉพาะเรื่อง

4.1.3 จัดนำเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลให้แก่บริษัทผู้ผลิตสินค้าและองค์กรต่าง ๆ

4.1.4 บริการวางแผนการจัดการประชุมสัมมนาและการจัดนิทรรศการในประเทศ และระหว่างประเทศ

- 4.1.5 การสัมมนาประชาสัมพันธ์การจัดบริการนำเที่ยว
- 4.2 ตัวแทนจำหน่ายการท่องเที่ยว (Travel Agency)
 - 4.2.1 จำหน่ายทัวร์ที่ผู้ประกอบการจัดนำเที่ยวจัดขึ้น
 - 4.2.2 เป็นตัวแทนจำหน่ายตั๋วโดยสารพาหนะเดินทางทุกประเภท
 - 4.2.3 เป็นตัวแทนจัดหาและสำรองห้องพักโรงแรมกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ
 - 4.2.4 การโฆษณาประชาสัมพันธ์การบริการต่าง ๆ ที่จัดจำหน่าย
 - 4.2.5 การจัดเอกสารการเดินทางต่าง ๆ
 - 4.2.6 บริการในด้านการต้อนรับและรับส่งนักท่องเที่ยว
 - 4.2.7 ให้คำแนะนำในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 5. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (ทรัพยากรหรือสินทรัพย์มรดกทางการท่องเที่ยว)
 - 5.1 ประเภทธรรมชาติ
 - 5.1.1 ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ลำธาร
 - 5.1.2 ทะเล หาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ
 - 5.1.3 เกาะ แก่ง
 - 5.1.4 น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน บ่อน้ำแร่
 - 5.1.5 เขตสงวนพันธุ์สัตว์ สวนสัตว์เปิด
 - 5.1.6 อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ
 - 5.1.7 เขื่อน อ่างเก็บน้ำ
 - 5.1.8 แหล่งน้ำจืด (ห้วย หนอง คลอง บึง)
 - 5.1.9 ปะการังและธรรมชาติใต้ทะเล
 - 5.2 ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา
 - 5.2.1 วัด
 - 5.2.2 โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์
 - 5.2.3 ชุมชนโบราณ
 - 5.2.4 พิพิธภัณฑ
 - 5.2.5 ศาสนสถาน
 - 5.2.6 กำแพงเมือง คูเมือง
 - 5.2.7อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน
 - 5.3 ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม
 - 5.3.1 งานประเพณี

- 5.3.2 ชีวิตความเป็นอยู่ วิถีชีวิต เช่น หมู่บ้านชาวเขา สภาพชีวิต ชาวเล เป็นต้น
- 5.3.3 ศูนย์วัฒนธรรม
- 5.3.4 สวนสนุก สวนน้ำ Aquarium
- 5.3.5 สินค้าพื้นเมืองและแหล่งผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน
- 5.3.6 ไร่ นา สวน พืชผัก ผลไม้
- 5.3.7 เหมือง
- 5.3.8 กีฬาต่าง ๆ ทั้งทางน้ำและทางบก
- 5.3.9 แหล่งซื้อของศูนย์การค้า
- 5.3.10 แหล่งบันเทิง
- 5.3.11 โรงละคร โรงภาพยนตร์ สถานที่จัดการแสดงทางวัฒนธรรม และการ
ละเล่นอื่น ๆ ในท้องถิ่น
- 5.3.12 โรงงานอุตสาหกรรม
- 5.3.13 บริเวณเมืองที่ทันสมัย
- 6. ร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง
 - 6.1 การผลิตสินค้าประเภทต่าง ๆ สำหรับขายนักท่องเที่ยว
 - 6.1.1 เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย
 - 6.1.2 เครื่องประดับ
 - 6.1.3 เครื่องหนัง
 - 6.1.4 เครื่องแต่งบ้าน
 - 6.1.5 อาหาร
 - 6.1.6 ของที่ระลึกเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ
 - 6.1.7 เครื่องใช้ประจำบ้าน
 - 6.1.8 ของเล่นเด็ก
 - 6.2 การพัฒนารูปแบบสินค้าประเภทหัตถกรรมพื้นบ้าน
 - 6.2.1 การออกแบบและกำหนดขนาดให้เหมาะสม
 - 6.2.2 การเลือกวัสดุและการผลิต
 - 6.3 การจัดและตกแต่งร้าน
 - 6.3.1 การเลือกทำเลที่ตั้ง
 - 6.3.2 การจัดร้าน
 - 6.4 การจัดบริการต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวที่มาซื้อของ

- 6.4.1 การบรรจุหีบห่อ
- 6.4.2 การรับส่งซื้อสินค้า
- 6.4.3 การจัดส่ง
- 6.4.4 บริการพิเศษอื่น ๆ ที่จัดให้
- 6.4.5 การโฆษณาและเผยแพร่

7. ความปลอดภัย

- 7.1 การแนะนำคนในท้องถิ่นให้ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เมื่อได้รับความเดือดร้อน
- 7.2 การแนะนำนักท่องเที่ยวเพื่อมิให้ได้รับอันตรายในด้านต่าง ๆ
- 7.3 การกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
- 7.4 การขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการช่วยสร้างความมั่นคงปลอดภัยแก่

นักท่องเที่ยว

- 7.5 การจัดหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือในเรื่องความปลอดภัย

8. การอำนวยความสะดวกในการเข้า – ออกเมือง

- 8.1 ระเบียบพิธีการเข้าเมือง
 - 8.1.1 การทำวีซ่า
 - 8.1.2 การตรวจตราและพิธีศุลกากร
- 8.2 การขนส่งกระเป๋าผู้โดยสาร
- 8.3 การบริการขนส่งระหว่างท่าอากาศยานหรือสถานีขนส่งกับที่พัก
- 8.4 การอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่ท่าอากาศยานและสถานีขนส่งต่าง ๆ

9. การจัดบริการอื่น ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว

- 9.1 การจัดการประชุมในประเทศการประชุมนานาชาติ
 - 9.1.1 การจัดหาและจัดสถานที่ประชุมและอุปกรณ์การจัดประชุม
 - 9.1.2 การจัดทำเอกสารและของแจก
 - 9.1.3 การต้อนรับอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าประชุม
 - 9.1.4 การจัดเลี้ยงและจัดนำเที่ยวให้แก่ผู้เข้าประชุม
- 9.2 การจัดบริการในด้านข้อเท็จจริงและข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
 - 9.2.1 การจัดพิมพ์เอกสารข้อมูลแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและข้อมูลอื่น ๆ สำหรับ

แจก

- 9.2.2 การจัดทำสื่ออื่น ๆ เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- 9.3 การจัดกิจกรรมการบันเทิงและกิจกรรมเพื่อพักผ่อนหย่อนใจอื่น ๆ

9.3.1 การจัดหาอุปกรณ์การกีฬาประเภทต่าง ๆ ไว้ให้นักท่องเที่ยว

9.3.2 การจัดรายการบันเทิงที่น่าสนใจเป็นครั้งคราว

10. การเผยแพร่โฆษณา

10.1 การวิจัยตลาด

10.2 การทำแผนการตลาด

10.3 การจัดทำอุปกรณ์เผยแพร่ต่าง ๆ

10.4 การประชาสัมพันธ์

10.5 การส่งเสริมการตลาด (นิคม จารุมณี 2536 : 53)

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Industry) เป็นอุตสาหกรรมบริการประเภทหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท ได้แก่

1. ธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจด้านการโรงแรมและที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ภัตตาคาร และธุรกิจการจัดนำเที่ยว ซึ่งผลผลิตที่นักท่องเที่ยวซื้อได้โดยตรงได้แก่ บริการ (Service) ต่าง ๆ รวมทั้งความสะดวกสบายตลอดการเดินทางท่องเที่ยว

2. ธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม ได้แก่ การผลิตสินค้าการเกษตรกรรมและสินค้าหัตถกรรมต่าง ๆ เป็นต้น วัตถุประสงค์ที่ใช้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คือ ความสวยงามตามธรรมชาติศิลปกรรม โบราณสถาน ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนผลผลิตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คือ บริการที่นักท่องเที่ยวได้รับในรูปแบบต่าง ๆ และก่อให้เกิดความพึงพอใจและยังมุ่งเน้นในเรื่องการมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาพักมากขึ้นมีระยะเวลาการพักค้างคืนในประเทศยาวนานขึ้นและมีการใช้จ่ายในประเทศสูงขึ้น (วินิจ วีรขางกูร 2532 : 32)

แนวคิดและข้อมูลสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวจะเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญในการทำรายได้ให้กับประเทศมีแนวโน้มการขยายตัวสูงขึ้นอย่างมาก การพัฒนาการท่องเที่ยวจะเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ผู้บริโภคจะสามารถออกแบบ และเลือกโปรแกรมการท่องเที่ยวตามความต้องการของตนเองได้สะดวกและรวดเร็วโดยอาศัยความสามารถของเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริการจะต้องมีคุณภาพ ได้มาตรฐานสากล และตอบสนองความต้องการแบบเฉพาะเจาะจงได้ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ 2543 : 27)

ความหมายของการท่องเที่ยว

มิลล์ (Mill. 1990 : 359) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่าการจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความประทับใจ การบริการและการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

ปอนด์ (Pond. 1993 : 35) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการบริการและการอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย

เดวิดสัน (Davison. 1995 : 2) กล่าวว่าการท่องเที่ยวคือการเดินทางออกจากที่พักเป็นการชั่วคราว เป็นระยะเวลาสั้นเพื่อไปเยี่ยมชมมิตร หรือวัตถุประสงค์อื่นๆ ด้านการท่องเที่ยว

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ (2541 : 47) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวว่าเป็นการเดินทางซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยที่การเดินทางนั้นเป็นการเดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และเป็นการเดินทางด้วยจุดหมายใด ๆ ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพ หรือหารายได้

อนุชา เล็กสกุลดิถ (2541 : 1) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและกระบวนการทางเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบย่อยหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวบริการ การท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งแต่ละองค์ประกอบย่อยมีความสัมพันธ์กันจะเกิดขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวได้ไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการหรือทัศนศึกษา

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 15) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวว่าเป็นการเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ โดยมีเงื่อนไขว่าการเดินทางนั้นเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง

สุวัฒน์ จุฑากรณ์ และจริญญา เจริญสุกใส (2544 : 71) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง นันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในเวลาว่างที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งที่มีจุดหมายไปยังอีกที่หนึ่ง ที่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว

รชพร จันทร์สว่าง (2546 : 15) ได้ให้นิยามการท่องเที่ยวว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันทั้งที่เป็นการเดินทางเพื่อพักผ่อน ประกอบกิจกรรมตามความสนใจ หรือเพื่อประกอบธุรกิจซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน แต่ไม่ได้เป็นการเดินทางเพื่อไปทำงานหรือประกอบอาชีพเป็นหลัก

มูลนิธิสิ่งแวดล้อมไทย (2549 : ก - 6) กล่าวว่า การท่องเที่ยวหมายถึงกิจกรรมเพื่อการผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำของมนุษย์ โดยเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจในการไปสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว และมีจุดหมายของการเดินทางที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้ แต่เป็นการเดินทางไปเพื่อวัตถุประสงค์ต่อไปนี้ คือ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเพื่อวัฒนธรรมหรือศาสนา เพื่อการศึกษา เพื่อการกีฬาและบันเทิง เพื่อชมประวัติศาสตร์ เพื่องานอดิเรก เพื่อเยี่ยมชมมิตร และเพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ รวมทั้งเพื่อเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา

นิตา ชัชกุล (2550 : 3) กล่าวว่า การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการเป็นอย่างน้อย คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน

จากคำจำกัดความดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวหมายถึงการเดินทางไปยังต่างถิ่นเป็นระยะเวลาหนึ่งเพื่อการพักผ่อน นันทนาการ การศึกษาหรือเพื่อหาประสบการณ์ที่ไม่ใช่การเดินทางเพื่อไปประกอบอาชีพ และการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยการพักค้างแรม การบริการทางการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวซึ่งก่อให้เกิดระบบการท่องเที่ยว

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก ดังที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 : 24 – 25) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ
 - 1.1 เป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ
 - 1.2 ช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ
 - 1.3 ช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงาน
 - 1.4 ก่อให้เกิดการกระจายรายได้
 - 1.5 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น
 - 1.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิต
2. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมของประเทศ
 - 2.1 ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น
 - 2.2 ช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น
 - 2.3 ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
 - 2.4 ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา
 - 2.5 ช่วยลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น
 - 2.6 ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นสินค้าที่ระลึก
 - 2.7 ช่วยสร้างสันติภาพและความสามัคคี

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

คู่มือส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยว กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ซึ่งสรุปได้ดังนี้คือ (จิระ กาญจนภักดิ์ 2541 : 5 - 6)

1. นักท่องเที่ยว ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว นิยามของนักท่องเที่ยว คือ ผู้ที่เดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยจะถาวรหรือไม่ก็ตาม ไปยังบริเวณอื่น ๆ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเพื่อกิจกรรมนันทนาการ และเพื่อการประชุมประเภทใดประเภทหนึ่งหรือปฏิบัติกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ณัฐวุฒิ คำหวัน, 2545 : 13) อ้างอิงจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2525 : 4 – 8, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2549) ได้ให้คำจำกัดความนักท่องเที่ยวดังนี้

ผู้เยี่ยมชมเยือน (Visitor) คือ บุคคลที่เดินทางจากสถานที่ถิ่นพำนักถาวรของตนเองไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อน เยี่ยมญาติมิตร ศึกษาหาความรู้ การกีฬา การศาสนา ดิฉันต่อธุรกิจ การประชุม การรักษาสุขภาพ หรือเพื่อประกอบภารกิจโดยมิได้รับค่าจ้างในการระหว่างการเดินทางดังกล่าว ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ นักทัศนาจร และนักท่องเที่ยว

นักทัศนาจร (Excursionist) คือผู้มาเยือนชั่วคราว โดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง รวมทั้งผู้โดยสารที่มาขึ้นเรือ หรือผู้เยี่ยมชมเยือนประเภทที่ไม่มีการค้างคืนในจังหวัดที่เดินทางไปในครั้งนี้

นักท่องเที่ยว (Tourist) คือ ผู้ที่เดินทางมายังพื้นที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่การทำงานประจำ การศึกษา และไม่ใช่คนในท้องถิ่น ผู้เดินทางต้องมาพักอย่างน้อย 1 วันแต่ต้องไม่เกิน 90 วัน และมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้เวลาว่าง กิจกรรมทางธุรกิจ การเยี่ยมชม การปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ การประชุมหรือสัมมนา หรือผู้เยี่ยมชมเยือนประเภทที่มีการค้างคืนอย่างน้อย 1 คืน ในจังหวัดที่เดินทางไปในครั้งนี้

2. สินค้าท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรธรรมชาติวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม สาธารณูปโภค ของที่ระลึก ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวไปเที่ยวและเกิดความประทับใจ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่า ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศนั้น ๆ และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่มีทิวทัศน์หรือทัศนียภาพ สวยงาม

3. การคมนาคมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวดำเนินการไปได้อย่างดี

4. ข้อมูลข่าวสารและการบริการ เป็นปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ และการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในประเทศ เช่น หนังสือแนะนำเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว แผนที่ และเอกสารแนะนำต่าง ๆ เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว การอบรมการนำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ การจัดทำแผนที่เส้นทางบริการและบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ

5. การอำนวยความสะดวก เช่น การให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเมื่อได้รับความเดือดร้อนการแนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับเรื่องการป้องกัน และระมัดระวังตน เพื่อไม่ให้ได้รับอันตรายในด้านต่างๆ เป็นต้น

6. องค์ประกอบด้านโครงการพื้นฐานเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้การท่องเที่ยวดำเนินไปด้วยดี ก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินธุรกิจ ไม่สร้างความเสียหายแก่ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการ รวมทั้งมีความปลอดภัย

7. การสนับสนุนอื่นๆ เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การเงินการธนาคารระเบียบต่างๆ สถานที่ศึกษา หรือแหล่งค้นคว้าทางด้านต่างๆ ความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนความสุภาพ อ่อนโยน และน้ำใจไมตรีของเจ้าของถิ่นองค์ประกอบการท่องเที่ยวของคู่มือส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวนั้นสอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542 : 45) ที่ได้สรุปองค์ประกอบของการท่องเที่ยวว่าการท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ

7.1 ทรัพยากรท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดใจ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งดึงดูดใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่นั้น ๆ

7.2 ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวได้ความประทับใจ ทำให้นักท่องเที่ยวอยากท่องเที่ยวนานวันขึ้น

7.3 ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง เส้นทางหรือโครงข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้น สามารถติดต่อเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียง

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ราณี อธิชัยกุล (2546 : 38 - 46) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยว แหล่งกิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเด่นของอารยธรรมท้องถิ่นที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยแบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติคือแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองและมีความสวยงามตามธรรมชาติ ความโดดเด่นทางภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา และระบบป่าไม้ที่หลากหลาย ได้แก่ ภูเขา ถ้ำ น้ำตก ชายหาด เกาะแก่ง ปะการัง พรรณพืช และสัตว์ป่า เป็นต้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีเป็นที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ เช่น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ภาษา การละเล่นดนตรี กิจกรรม

ประเพณี งานเทศกาล พิธีกรรม รวมถึงอักษาศิลป์ไมตรี การต้อนรับของคนในท้องถิ่นและการให้บริการต่าง ๆ

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานและศาสนสถานคือแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นหลักฐานทางโบราณคดีและศาสนาที่แสดงถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น เมืองโบราณ พระราชวัง พิพิธภัณฑสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ วัด มัสยิด สถานที่จารึกแสงบุญ เป็นต้น

4. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น คือแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการสร้างสถานที่ที่สามารถประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวได้หลากหลาย โดยแบ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อม เช่นสวนสัตว์เปิด ศูนย์วิจัยทางการเกษตร สวนป่า สวนผลไม้ สวนสนุก สถานบันเทิงต่างๆ สถานที่เล่นกีฬาต่างๆ เป็นต้น

จิราภรณ์ อัมพรพรดี (2548 : 40) ได้กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และหลักฐานทางโบราณคดี ซึ่งนำมาใช้เพื่อการพักผ่อน เพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการในรูปแบบต่างๆ อีกทั้งยังมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้มีการเดินทางทำให้เกิดการจ้างงาน การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนอกจากนี้ยังช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กับคนท้องถิ่น เพราะทรัพยากรการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนห้องเรียนธรรมชาติที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้ ทั้งสร้างให้เกิดความรัก ความภูมิใจในทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550 : 128) กล่าวว่าทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ เช่น ถ้ำ ป่าเขา น้ำตก เป็นต้น
2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ด้านศาสนา และด้านการเกษตรที่ประสบความสำเร็จ
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและกิจกรรม
4. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านงานประเพณี กีฬา การละเล่นสำคัญ รวมถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น
5. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านหัตถกรรม สินค้าที่ระลึก

ประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยว

กอดเฟรย์ และคลาร์ค (Godfrey & Clarke. 2000 : 64 – 71) ได้แบ่งประเภททรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรหลักคือมีอำนาจในการดึงดูดนักท่องเที่ยวสูง และทรัพยากรสนับสนุนคือเป็นทรัพยากรที่ช่วยเสริมอำนาจในการดึงดูดทรัพยากรหลักอีกทีหนึ่ง โดยแบ่งชนิดทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ คือ

1. ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ พืชพรรณ สัตว์ป่า ภูมิทัศน์ภูมิอากาศ แม่น้ำ น้ำพุร้อน ทะเลสาบ น้ำตก ทะเล เป็นต้น
2. ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ ศาสนา มรดกทางวัฒนธรรมศูนย์วัฒนธรรม อาหาร การแต่งกาย การละเล่นต่าง ๆ เพลงพื้นเมือง งานศิลปะ เป็นต้น
3. ทรัพยากรท่องเที่ยวทางด้านงานเทศกาล งานประเพณี งานมหกรรมการแข่งขันกีฬา งานแสดงสินค้า การประชุมนานาชาติ
4. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมนันทนาการที่เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ เช่น การล่องเรือ เดินป่า ชี่ช้าง ปั่นจักรยาน พายคายัค เป็นต้น รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ร้านค้าปลีก ร้านขายเครื่องกีฬา ร้านขายอุปกรณ์เดินป่า
5. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านบริการ เช่น การขนส่ง ที่พักโรงแรมการต้อนรับ การบริการอาหารเครื่องดื่ม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ธนาคาร โรงพยาบาล โทรศัพท์สาธารณะ ไปรษณีย์ เป็นต้น

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถสรุปได้ว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประกอบด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรม เทศกาลงานประเพณี กิจกรรม รวมถึงการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวมีอำนาจในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจ และก่อให้เกิดการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ไม่เสื่อมสลายไป

การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (2548 : 68 - 68) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวสรุปได้ดังนี้

1. การทำความเข้าใจทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยการแยกประเภททรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรหลักที่เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว และทรัพยากรสนับสนุนที่ใช้ในการ

สนับสนุนทรัพยากรหลักเพื่อการดึงดูดนักท่องเที่ยว อีกทั้งทำความเข้าใจกับชนิดทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้ง 5 ชนิดคือ

1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ พืช สัตว์ ภูมิทัศน์ ภูมิอากาศ น้ำ

1.2 ทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ ศาสนา มรดกวัฒนธรรม ชาติพันธุ์

1.3 ทรัพยากร เหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ งานมหกรรม งานประเพณี การแข่งขันกีฬา การแสดงโชว์ต่าง ๆ และงานที่เกี่ยวกับการติดต่อทางธุรกิจ

1.4 ทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ นันทนาการ สิ่งอำนวยความสะดวก

1.5 ทรัพยากรบริการ ได้แก่ การขนส่ง ที่พัก การต้อนรับ อาหาร บริการ

2. การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยการเขียนรายการทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และนำมาประเมินซึ่งการตั้งคำถามในการประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวมีดังต่อไปนี้ เช่น มีอะไรที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวชมบนพื้นที่ มีสิ่งดึงดูดรูปแบบใดบ้าง นักท่องเที่ยวต้องการได้รับบริการใดบ้าง มีกิจกรรมอะไรให้นักท่องเที่ยวทำระหว่างมาพัก บนพื้นที่ ถ้าต้องค้างคืนมีที่พักแรมแบบใดให้นักท่องเที่ยวบ้าง เป็นต้น

3. หลักการประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวมีหลักการดังต่อไปนี้

3.1 คุณภาพทรัพยากร โดยศึกษาจากโจทย์คำถามดังนี้ อะไรทำให้ทรัพยากรนี้เด่นกว่าหรือด้อยกว่าทรัพยากรอื่นในที่ต่าง ๆ และอะไรเป็นจุดอ่อน จุดไหนที่เสียหาย ทรัพยากรได้รับการดูแลรักษาดีหรือไม่ การบริการมีคุณภาพสม่ำเสมอหรือไม่ จะปรับปรุงทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างไร อะไรจะเป็นผลเสียหายของการพัฒนาต่อไป

3.2 ความโดดเด่นของทรัพยากร ว่าในพื้นที่มีสิ่งใดที่ทำให้ทรัพยากรมีความโดดเด่นและมีองค์ประกอบใดที่ทำให้แตกต่างกับทรัพยากรที่อื่นๆ อีกทั้งทรัพยากรดังกล่าวสะท้อนให้คิดถึง ความภาคภูมิใจในสถานที่นั้นๆ ได้อย่างไร

3.3 อำนาจในการดึงดูดนักท่องเที่ยว คือ ทรัพยากรท่องเที่ยวนั้นมีบทบาทอะไรในกิจกรรมปัจจุบันของนักท่องเที่ยว โดยให้มีการวัดระดับการใช้ การประเมินการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างไร และจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวนี้มีเสน่ห์ดึงดูดมากขึ้นอย่างไร

3.4 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยทำการตรวจสอบว่าอะไรทำให้ทรัพยากรนั้นมีคุณค่าต่อแหล่งท่องเที่ยว ศึกษาว่าในปัจจุบันการท่องเที่ยวประเภทใดเหมาะสมเป็นที่น่าพึงพอใจ และถ้าจะให้มีความสำคัญยิ่งขึ้นในอนาคตจะต้องเพิ่มความดึงดูดอย่างไรนอกจากนี้ทรัพยากรนั้นมีลักษณะอะไรที่จะเป็นปัญหา อุปสรรค ต่อการพัฒนาท่องเที่ยวในอนาคต เช่น มีการตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มขึ้นและอาจมีน้ำท่วมหรือแผ่นดินถล่มบนพื้นที่ท่องเที่ยว เป็นต้น

4. การตั้งคำถามในการประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวแต่ละชนิดดังนี้

4.1 รายการทรัพยากรธรรมชาติ มีการตั้งคำถามว่าอะไรทำให้ทรัพยากรนี้โดดเด่นบนพื้นที่ สิ่งนั้นเป็นของที่มีทั่วไปในแหล่งอื่นไหม และสิ่งนั้นมีความสำคัญเพียงพอเพื่อดึงดูดในปัจจุบันหรือในอนาคตไหม

4.2 รายการทรัพยากรวัฒนธรรม มีการตั้งคำถามว่าอะไรทำให้สิ่งนี้โดดเด่น มีความรู้สึกดึงดูดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และมีน้ำหนักมากพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวไหม

4.3 รายการทรัพยากรเทศกาล งานประเพณี และเหตุการณ์สำคัญ โดยใช้คำถามว่าอะไรทำให้เหตุการณ์นั้นโดดเด่น สามารถดึงดูดผู้ที่ไม่ใช่คนท้องถิ่นที่มาพร้อมใหม่ เหตุการณ์นั้นจะเสริมหรือเป็นคู่แข่งกับเหตุการณ์คล้ายๆ กันในท้องถิ่นที่อื่นๆ หรือไม่ และความถี่ของการเกิดเหตุการณ์ขึ้นนั้นเป็นอย่างไร

4.4 รายการทรัพยากรกิจกรรม มีลักษณะการตั้งคำถามว่ากิจกรรมนั้นโดดเด่นอย่างไรในแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น สามารถดึงดูดผู้ใช้ซึ่งไม่ใช่คนท้องถิ่นใหม่ กิจกรรมนั้นอยู่ในช่วงเวลาใด มีระดับกิจกรรมอยู่ในระดับใด

4.5 รายการทรัพยากรการบริการ โดยใช้คำถามดังนี้ใครใช้ทรัพยากรการบริการ ใช้เวลาใดบ้าง มีคนใช้กี่คน เพื่อจุดประสงค์อะไร ซึ่งแบ่งเป็นการเก็บข้อมูลทรัพยากรการบริการเป็นการต้อนรับ การบริการด้านที่พักแรม และการบริการด้านอาหาร การบริการข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

5. การเก็บข้อมูล โดยทำแผนที่ทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวที่มีวิธีการดังนี้

5.1 แสดงที่ตั้งทางกายภาพของทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรม

5.2 จุดที่จะพบทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านกิจกรรม เมื่อกิจกรรมนั้นต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรม

5.3 จุดที่ตั้งทางกายภาพของบริการต่างๆ เช่น ที่พักแรม ร้านอาหารและบริการที่สำคัญตลอดจนการบริการให้แก่นักท่องเที่ยว

การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวจะทำให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยที่ควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อประเมินดูว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวมีศักยภาพเพียงใด และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะยาว

รูปแบบการท่องเที่ยว

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกิดจาก 3 กระแส ที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยว (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540 : 69) คือ

1. กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

2. กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษารียนรู้

3. กระแสความต้องการพัฒนาคนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากพลัง 3 กระแสเหล่านี้ จึงเกิดแนวความคิดของการพัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยตรง และมีผลต่อระบบการบริหารจัดการการพัฒนาการท่องเที่ยวรวมทั้งคอรูปแบบการท่องเที่ยว ทางเลือกในการท่องเที่ยวซึ่งมีการเสนอในหลายรูปแบบรูปแบบการท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งการจัดระบบการบริหารจัดการที่กล่าวถึงมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism เป็นมาตรการหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวและร่วมมืออนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวของประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวภายใต้แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการบริหารจัดการท่องเที่ยวเท่านั้น และเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (sustainable tourism)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและของทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพราะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะครอบคลุมการท่องเที่ยวที่กว้างขวางกว่า และไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญในการให้การศึกษาหรือเรียนรู้หรือมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์ เพียงแต่ให้มีการบริหารจัดการที่ลดหรือปราศจากผลกระทบ และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเป็นสำคัญ กล่าวคือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน แต่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอาจไม่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็ได้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540 : 48)

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำว่า Ecotourism เป็นคำผสมระหว่างคำว่า Ecology แปลว่านิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism แปลว่าการท่องเที่ยว ในวงการท่องเที่ยวได้พยายามที่จะบัญญัติศัพท์ภาษาไทยไว้หลายคำ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อการรักษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์นิเวศสิ่งแวดล้อมท่องเที่ยวเป็นต้น โดยเฉพาะคำว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” เป็นคำที่นิยมใช้กันมากที่สุด ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538 : 38) เคยใช้คำว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แทนคำว่า Ecotourism ดังจะเห็นได้จากเอกสารต่างๆเกี่ยวกับ Ecotourism รวมทั้งนโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(ecotourism) ปี พ.ศ.2538 - 2539 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแต่ปัจจุบันนี้ (2544 : 46) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ใช้คำว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในความหมายของ Ecotourism ตามความเห็นชอบของราชบัณฑิตยสถานซึ่งได้แจ้งให้ผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทราบเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2541 ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ถือตามการวินิจฉัยของราชบัณฑิตยสถาน โดยใช้คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในความหมายของ Ecotourism ยกเว้นการอ้างอิงถึงเอกสารที่ใช้คำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่เดิม

จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ความหมายของ Ecotourism มีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่ภูมิประเทศและทิศทางการปฏิบัติของผู้ให้ความหมาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมิติที่แตกต่างกัน นิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงได้รับการกำหนดขึ้นจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ไว้มากมาย ที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับคือ

ลาซกูเรน (Lascurain. 1991 : 31 - 35) เป็นบุคคลแรกแห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union for the Conservation of Nature and Nature Resources - IUCN) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม โดยไม่รบกวนสภาพพื้นที่ธรรมชาติ ทั้งนี้ยังก่อให้เกิดความพอใจและเห็นคุณค่าของธรรมชาติ ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมทั้งในอดีต และปัจจุบันในพื้นที่แห่งนั้น รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นต่อสภาพพื้นที่ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความพร้อมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม

บู (Boo. 1991 : 4 - 8) ได้ให้นิยามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อต่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานในชุมชนท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

สมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (The Ecotourism Society. 1991 : 1) ได้ให้คำจำกัดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงธรรมชาติ วัฒนธรรม อย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าระบบนิเวศและยังช่วยสร้าง โอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและชุมชนท้องถิ่น

เวสเทิร์น (Western. 1993 : 7 - 11) ได้ให้นิยามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น

คณะวนศาสตร์ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2543 : 3) กล่าวว่าจุดกำเนิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดจากแนวคิดที่สำคัญ สองแนวคิดมาผนวกกันคือ แนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ประการ คือ 1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรจะเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมและรวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้น 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายต้องมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เสื่อมโทรม 3) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ และได้ศึกษาเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง 4) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น 5) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว โดยไม่เน้นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกมากเกินไป

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 2) ได้ให้คำจำกัดความ “Ecotourism” คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ภายใต้การบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

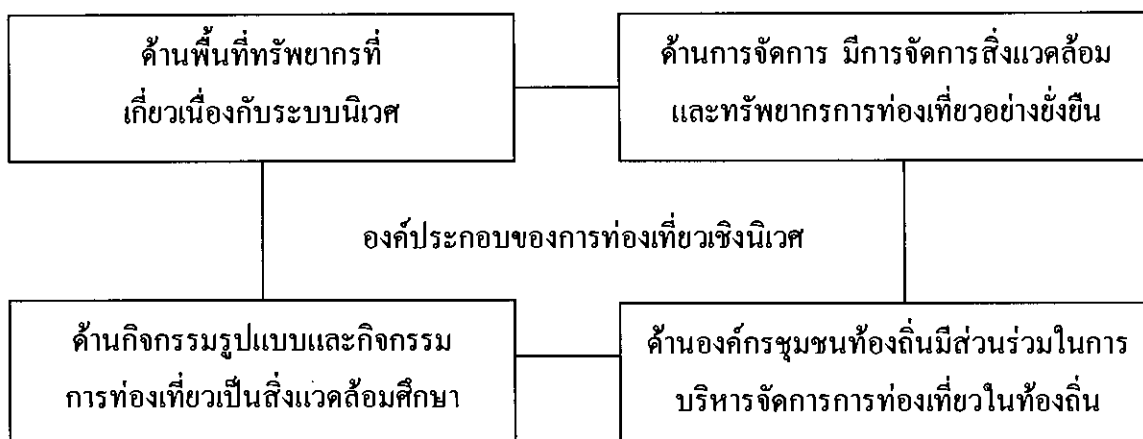
กรมประมง (2548 : ออนไลน์) ได้กล่าวว่า “Ecotourism” คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีทำที่ในการอนุรักษ์ ทั้งในด้านการร่วมกันป้องกันรักษาให้คงเดิมซึ่งเป็นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท คือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่มีรูปแบบอนุรักษ์ โดยองค์กรที่รับผิดชอบหรือโดยนักท่องเที่ยว รวมถึงชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังมีวิธีการบริหารจัดการที่หลากหลาย

จากคำจำกัดความข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ให้คุณค่าและความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตชุมชน และเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน และมุ่งเน้นวิธีการเรียนรู้และสื่อความหมายอย่างมีระบบสำหรับชุมชนเพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้มาเยือน และสร้างความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 2 - 4) กล่าวว่าองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature – based tourism) คือ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมกับแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ
2. องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ โดยการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ได้รับประสบการณ์ และเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ นอกจากนี้ยังสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว
4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการคิด การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามตรวจสอบ ตลอดจนบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการการท่องเที่ยวโดยเริ่มจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว

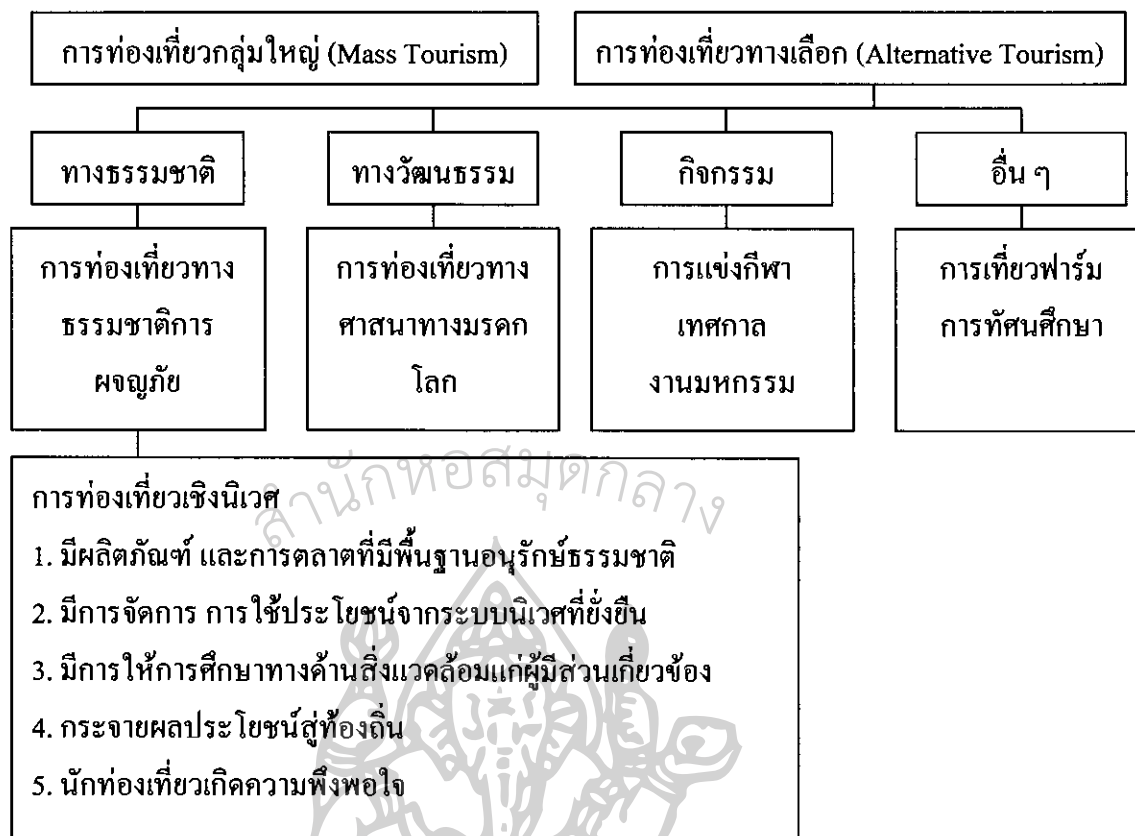

แผนภูมิที่ 1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (กรุงเทพฯ : กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544), 3.

นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการสร้างความความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม และวิถีชุมชน ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ ได้อีกทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในกรอบของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ในท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะจำกัดรูปแบบกิจกรรมและขนาดของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งเป็นการบริหารจัดการที่รักษาสีเขียวอย่างมีประสิทธิภาพ มีการสร้างความเข้าใจด้านการอนุรักษ์กับนักท่องเที่ยว และให้ประโยชน์ที่ตอบสนองนักท่องเที่ยวได้ทุกระดับโดยมุ่งเน้นในการให้การศึกษา และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไร้ขอบเขต จึงกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการประสานความเข้าใจและการรับรู้ที่เหมาะสมตลอดกระบวนการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544 : 4)

จากลักษณะดังกล่าวสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสีเขียว โดยมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อรักษาคุณภาพทั้งการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการตอบสนองต่อความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตใจ โดยใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุดและสามารถดำรงรักษาเอกลักษณ์ไว้นานที่สุด อีกทั้งยังเกิดผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดด้วย ดังแผนภูมิที่ 2 ซึ่งดอว์ลิงได้แสดงให้เห็นภาพรวมของการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แผนภูมิที่ 2 ภาพรวมของการท่องเที่ยว

ที่มา : S.J. Page and R.W. Dowling, *Ecotourism* (Edinburgh Gate : Pearson Education, 2002), 23.

กระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจุดมุ่งหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการไปในทิศทางที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น กระบวนการท่องเที่ยวดังกล่าว จึงมีองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งคือ การศึกษา โดยเฉพาะการมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก ความรู้สึกและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมอย่างมีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540 : 39)

1. เพื่อพัฒนาทัศนคติและค่านิยมใหม่ในรูปแบบที่คนสามารถร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการและดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยว และการป้องกันความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมได้ด้วยตัวเอง

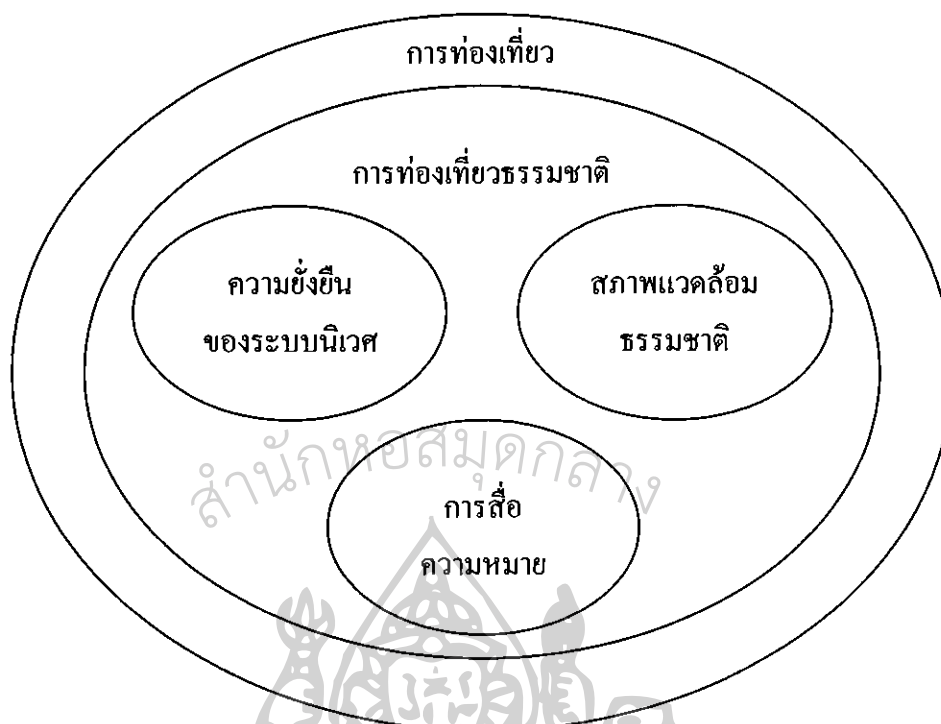
2. เพื่อเพิ่มความตระหนักในความรับผิดชอบของคน ความรู้สึกเป็นศูนย์กลางของการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและเชื่อมโยงถึงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมในระยะสั้นและระยะยาว

3. เพื่อพัฒนาทักษะและทัศนคติที่เหมาะสมต่อการมีส่วนร่วม กระบวนการกลุ่ม และความร่วมมือที่เหมาะสมและสอดคล้องกันในทุกระดับ

ในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริหารจัดการศึกษาและการสื่อความหมาย อาจพิจารณารูปแบบและวิธีการทางการศึกษาได้หลากหลาย และสามารถประยุกต์ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายตามจุดประสงค์การศึกษาและการเรียนรู้ การดำเนินการบริหารจัดการศึกษาในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นรูปแบบ วิธีการ และการใช้สื่อต่างๆ ทางการศึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ กระบวนการนั้นๆ ที่สำคัญได้แก่ การสื่อความหมายธรรมชาติการฝึกอบรมการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงกรณีศึกษาบทบาทสมมติ เกมส์ การระดมสมอง การอภิปราย และสื่อต่างๆ ทางการศึกษา เป็นต้น

หลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โบมอง (Beaumont. 1998 : 24 อ้างถึงใน Page & Dowling. 2002 : 58) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหน่วยย่อยของการท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature Tourism) ซึ่งการท่องเที่ยวธรรมชาติก็เป็นหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีหลักการ 3 ประการ คือ สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ความยั่งยืนของระบบนิเวศ การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือการสื่อความหมายโดยแสดงเป็นแผนภูมิ ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเพจ และดอร์ลิง
ที่มา : Page & Dowling. (2002 : 58)

เพจ และ ดอร์ลิง (Page & Dowling, 2002 : 65 - 69) ได้ให้หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 5 หลักการดังนี้คือ

1. การอนุรักษ์ธรรมชาติ (Nature – Based) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพสภาพภูมิศาสตร์ และลักษณะทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ดังนั้นการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

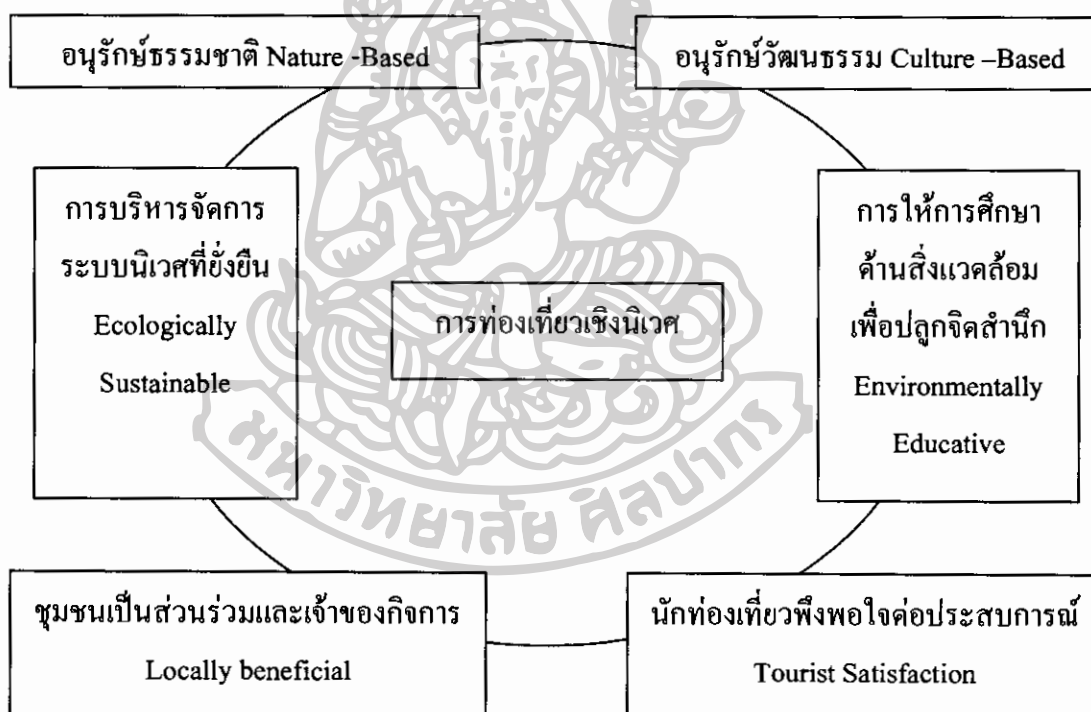
2. การบริหารจัดการระบบนิเวศให้ยั่งยืน (Ecologically Sustainable) เนื่องจากการท่องเที่ยวทุกประเภทควรจะมีคามยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสามารถเข้ามาจัดการระบบนิเวศให้ยั่งยืนทั้งในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ เพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

3. การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม (Environmentally Educative) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องให้การศึกษาที่สามารถสื่อความหมายด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนในท้องถิ่นและ

นักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

4. ชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของกิจการ (Locally beneficial) การมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์ในด้านต่างๆ และยังสามารถปรับปรุงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้นด้วย นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่การกระจายรายได้สู่ชุมชนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น

5. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist's Satisfaction) นับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระยะยาว เนื่องจากถ้านักท่องเที่ยวเกิดความพอใจก็จะกลับมาเที่ยวอีกครั้ง และมีการบอกต่อ แต่ความพึงพอใจนั้นจะต้องอยู่ในกรอบของการอนุรักษ์ด้วยจากแนวคิดหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ที่มา : สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2547)

ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ลิว (Juanita C. Liu. 1994 อ้างถึงใน เสรี เวชบุษกร 2545 : 319) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสรุปได้ดังนี้

1. สามารถใช้สิ่งอำนวยความสะดวกและปัจจัยทางสังคมของท้องถิ่นเดิมที่มีอยู่โดยที่นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการที่พักแรมและบริการอาหารของท้องถิ่น รวมทั้งร่วมกิจกรรมกับประชาชนในพื้นที่
2. เป็นกิจกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลักและช่วยให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่นและสามารถเป็นเจ้าของกิจการ เป็นผู้ผลิต และเป็นผู้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน
3. สามารถปกป้อง และป้องกันคุณค่าทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นเนื่องจากนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องการได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตมากกว่า
4. รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถนำมาใช้เพื่อป้องกันรักษาทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่นั้นได้
5. สามารถให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม
6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยให้เกิดโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนา เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถป้องกันรักษาสภาพธรรมชาติไว้ได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการ และมีการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวจึงต้องมีการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้เกิดผลดีที่สุด

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แมนโซร์ (Mansor. 1993 : 9) กล่าวว่าสำหรับคนส่วนมากคิดว่าคำว่า “Ecotourism” และ “Nature Tourism” มีความหมายเหมือนกัน แต่แมนโซร์ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ที่กระชับที่สุดว่าเป็นการท่องเที่ยวพร้อมด้วยจิตสำนึกที่จะจัดการการท่องเที่ยวเพื่อทำให้ระบบนิเวศยั่งยืน ในขณะที่การท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature Tourism) จะต้องเกี่ยวข้องกับจุดหมายปลายทางและจุดประสงค์ของการท่องเที่ยวธรรมชาติ โดยมีสิ่งดึงดูดใจสำหรับการท่องเที่ยวที่อาจเกี่ยวเนื่องกับการผจญภัยซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลัก เช่น การล่องแพ (White-water Rafting) ปีนเขา (Rock Climbing) เดินป่า (Trekkling) เป็นต้น และอาจเพลิดเพลินกับธรรมชาติที่เป็นส่วนประกอบ

ดรัมม์ และคนอื่น (Drumm;et al.2004 : 143) กล่าวว่าการศึกษาทางธรรมชาติแตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอาจจะขาดระบบการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและการแสดงความเคารพต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

เนลสัน (Nelson. 1994 : 248 - 255) กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวธรรมชาติ ซึ่งนักอนุรักษ์วิทยา และนักท่องเที่ยวสนใจทำงานร่วมกันเพื่อสงวนรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดวิดกันจะช่วยปกป้องการท่องเที่ยว และมุ่งเน้นการส่งเสริมบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติผ่านทางกรท่องเที่ยวซึ่งเป็นกลวิธีที่สำคัญในการดำรงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นตัวเชื่อมระหว่างการท่องเที่ยวกับสภาพธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นในฐานะที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว

องค์การการท่องเที่ยวออสเตรเลีย (Australia Commonwealth Department of Tourism Department.1994: 27) กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature-base Tourism) ซึ่งเป็นกลยุทธ์ใหม่ของการท่องเที่ยวที่จะสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนา และการเติบโตทางเศรษฐกิจ ถือเป็นแรงผลักดันใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อธรรมชาติ และจุดมุ่งหมายของการพัฒนา โดยเน้นความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา และอยู่บนพื้นฐานของความพยายามไม่รบกวนแหล่งธรรมชาติอาจเรียกได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนซึ่งสนับสนุนความเข้าใจ ความชื่นชม และการอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม รวมทั้งการปกป้องและจัดการพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและเพียงพอ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจ ความชื่นชม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยผดุงวัฒนธรรม และความกินดีอยู่ดีของชุมชนท้องถิ่น

ภราเดช พยัญวิเชียร (2538 : 32) กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืนเป็นการบริหารจัดการพื้นที่ธรรมชาติเพื่อให้คงความเป็นธรรมชาติของบริเวณนั้น และยังรวมถึงการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีรายได้และการจ้างงานสูงสุดได้ รวมถึงการรักษาองค์ประกอบทางสังคม วัฒนธรรมของประชาชนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ (2541 : 46 - 49) ได้กล่าวว่ากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความรู้และความเข้าใจในระบบนิเวศ เพื่อให้รู้จักและเข้าใจระบบความสัมพันธ์ของสิ่งที่มีชีวิต การก่อเกิดและล่มสลายของสรรพสิ่งในธรรมชาติทำให้ผู้เข้ามาสัมผัสได้เกิดความรักและเคารพต่อสิ่งเหล่านี้ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ เป็นการเรียนรู้ความเป็นไปของธรรมชาติและสรรพสิ่ง จากการเข้าไปแสวงหาความรู้ เรียนรู้ธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความเคารพความเป็นไปของระบบทางธรรมชาติและผู้คนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเอื้อประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจพร้อมไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น

2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

โฮลลินฮอยซ์ (Holinhoyz. 1996 : 42 - 43) ให้ความเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่นำเสนอ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของประชาชนในชนบท เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสสัมผัส และมีประสบการณ์ ในการใช้ชีวิตกับผู้คนในชนบทในฐานะแขกหรือผู้มาเยือนในช่วงสั้น ๆ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่ใช่การท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางทะเล แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนา การประกอบธุรกิจและการเยี่ยมชมญาติ

โกลเบิร์ก (Goldberg. 1997 : 50 - 52) ให้ความเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องในหลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวกับการผลิตและการจัดจำหน่ายปัจจัยการผลิต กิจกรรมการผลิตในฟาร์ม การเก็บรักษาการแปรรูป และการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรและผลิตผลพลอยได้จากสินค้าเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543 : 5 - 6) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro - tourism) หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวที่จะทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชมชุมชนภาคเกษตรกรรม เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชาวชนบท ศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ในเรื่องเกษตรกรรม ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งเกษตรกรรมในรูปแบบดั้งเดิม และเกษตรกรรมที่มีความก้าวหน้าทันสมัย รวมถึงได้เที่ยวชมทัศนียภาพที่สวยงามตามธรรมชาติของชุมชนนั้น ๆ โดยเกษตรกรและชุมชนนั้นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และทักษะในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืนตลอดไป

กรมวิชาการเกษตร (2544 : 15) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro - tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่น่าเอาวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีการประกอบอาชีพของเกษตรกรทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาผสมผสานด้วยระบบการบริหารจัดการทรัพยากรที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอันก่อให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้ของเกษตรกรนำไปสู่การถ่ายทอดภูมิปัญญาและเทคโนโลยีการเกษตรแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไป

อรตีเพร (2543 : 4) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะหนึ่งที่ทำให้ความสนใจกับเกษตรกรรมที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรรมในพื้นที่นั้น ๆ โดยที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เยี่ยมชมได้ทั้งในแง่ของการพักผ่อนหรือนันทนาการที่สำคัญ

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544 : 1 - 2) กล่าวว่า การเดินทางไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และเลี้ยงสัตว์ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลิน ได้ความรู้ มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึก ต่อสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

ราณี อธิชัยกุล (2546 : 47) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro-tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหลัก สามารถดึงดูดความสนใจ นักท่องเที่ยว มีการจัดระบบการให้บริการไว้รองรับนักท่องเที่ยว และเป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร รวมทั้งมีการวางแผนป้องกันและวางแผนแนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบซึ่ง

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้น ทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการ ดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้ทำให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัว เกษตรกร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จะเป็นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิด ผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542 : 3 - 13) ได้แบ่ง องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญไว้ 3 ส่วนคือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรคือทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต ผลิตผลทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น แสงแดด ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น หรือการบริหารจัดการโดยมนุษย์ เช่น เครื่องมือทางการเกษตรต่าง ๆ เทคโนโลยีการเกษตร เป็นต้น ให้ก่อเกิดผลผลิตทางการเกษตรเพื่ออุปโภคบริโภคซึ่งในที่นี้อาจเรียก ทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรนี้โดยให้ความหมาย คือ แหล่งเกษตรกรรม และเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยครอบคลุมบทบาทของพื้นที่กระบวนการและกิจกรรมการเกษตรซึ่งสามารถ คัดเลือกนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้

2. ตลาดการท่องเที่ยว เนื่องจากตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นตลาดการท่องเที่ยว เฉพาะ (Niche market) จึงทำให้การบริหารจัดการด้านตลาดมีลักษณะที่เจาะจงเฉพาะกลุ่ม โดยต้อง เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจกิจกรรมทางการเกษตร ต้องการที่จะเรียนรู้ประเพณีและ วัฒนธรรมท้องถิ่น นักการตลาดจึงจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ และทำการตลาดเจาะจงเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจด้านนี้

3. บริการการท่องเที่ยว ในด้านนี้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ที่พัก (ซึ่งอาจเป็นที่พักค้างคืนกับชาวบ้าน หรือที่พักตามเรือสวนไร่นา) ร้านอาหาร การบริการนำเที่ยวให้ความรู้ต่าง ๆ

วรรณ วรชวานิช (2546 : 46) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ดังนี้

1. ต้องเป็นแหล่งที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จทางการเกษตร
2. เป็นสถานที่ที่มีความพร้อมที่จะบริการ หรือจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยเฉพาะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้
3. มีวิทยากรหรือเจ้าหน้าที่ที่คอยให้คำแนะนำ ให้ความรู้ นำชมสถานที่ และบริการด้านความสะดวกปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
4. นักท่องเที่ยวควรรู้ถึงข้อควรปฏิบัติ และข้อควรระวัง และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อให้สถานที่นั้นมีสภาพแวดล้อมที่ดี

5. นักท่องเที่ยวจะได้รับทั้งความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และประสบการณ์

นาตยา ชนพลเกียรติ (2547 : 23) ได้แบ่งลักษณะของการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทางการเกษตรได้ดังนี้

1. การกสิกรรม หมายถึง การประกอบพืชไร่ พืชสวน จำแนกเป็น
 - 1.1 การทำนา วัฒนธรรมดั้งเดิมในการเพาะปลูกข้าว โดยใช้โคกระบือไถนาการเก็บเกี่ยวและการนวดโดยใช้แรงงานคน วัฒนธรรมการทำนาสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้
 - 1.2 การเกษตรผสมผสาน ได้แก่ การปลูกผักร่วมกับไม้ผล หรือการทำนาควบคู่กับการเลี้ยงปลา
 - 1.3 สวนผลไม้ เป็นการปลูกไม้ผลต่าง ๆ ทั้งไม้ผลเมืองร้อน และไม้ผลเมืองหนาวซึ่งสามารถจัดเป็นเทศกาลผลไม้ได้ของแต่ละท้องถิ่น หรือให้นักท่องเที่ยวเข้าชมสวนได้
 - 1.4 ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นการเพาะปลูกไม้ดอกทั้งเมืองร้อนและเมืองหนาวเพื่อส่งขายและส่งออก
 - 1.5 ศูนย์ศึกษาและศูนย์วิจัยทดลอง ซึ่งอาจเป็นของหน่วยงานราชการหรือเอกชนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้
 - 1.6 ตลาดการเกษตร เป็นตลาดที่มีผลผลิตทางการเกษตรจำหน่าย
2. การประมง มีกิจกรรมการเพาะเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำทั้งประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็มก่อให้เกิดประเพณีหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้านประมง ดังนี้
 - 2.1 แหล่งผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เช่น ฟาร์มกุ้ง บ่อเลี้ยงปลา

2.2 การเยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวประมง เป็นการศึกษาความเป็นอยู่ตามหมู่บ้านชาวประมง

2.3 การบริโภคผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เช่น การรับประทานอาหารทะเลในแถบเมืองชายทะเล

3. การปศุสัตว์ แบ่งออกเป็นการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ และเลี้ยงสัตว์เล็ก ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนำนักท่องเที่ยวชมในฟาร์มด้วย

4. การทำป่าไม้ เป็นการทำสวนป่าเศรษฐกิจพร้อมกับการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544 : 26) ได้แบ่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวประกอบในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ใช้สำหรับการท่องเที่ยวช่วงสั้น ๆ โดยวางเป้าหมายการตลาดคือนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลัก

ในกรณีนี้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไม่จำเป็นต้องมีศักยภาพสูงหรือมีขนาดใหญ่ เนื่องจากตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมมาก คือ ตลาดเกษตรกร ส่วนประเภทอื่นจัดให้เป็นการท่องเที่ยวช่วงสั้น ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจุดหมายหลักมีความพึงพอใจกับการท่องเที่ยวมากขึ้น

2. ย่านเกษตรหรือพื้นที่เกษตร เป็นแบบการพัฒนาที่ต้องการสร้างชื่อเสียงและเป็นจุดหมายการเดินทาง เนื่องจากพื้นที่เกษตรมีขนาดใหญ่และเป็นการเกษตรที่ดึงดูดใจสูง เช่น ตลาดน้ำ

ในการพัฒนารูปแบบนี้มีตลาดเฉพาะ รวมถึงนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่ต้องการทัศนศึกษา พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความสมบูรณ์ทั้งนี้เพื่อขยายผลผลิตทางการเกษตรการผลิต และวิถีชีวิต

3. จุดเชื่อมโยง เส้นทางผ่าน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีศักยภาพ เป็นจุดท่องเที่ยวและที่ตั้งกระจายทั่วไป ซึ่งอาจจะไม่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเป้าหมายการเดินทาง จึงกำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในโครงข่ายการท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะเป็นตลาดเกษตรกร หรือแหล่งผลิตทางการเกษตรที่มีความน่าสนใจก็ได้

ในการพัฒนาจัดเป็นจุดท่องเที่ยวเพื่อการสร้างชื่อเสียงสินค้าเกษตร การขายผลผลิตหรือจัดเป็นที่พัก ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม โดยดึงตลาดที่เดินทางท่องเที่ยวผ่าน

4. แหล่งเฉพาะ เป็นกรณีที่แหล่งเกษตรจัดเป็นจุด/พื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะและมีความดึงดูดใจสูง เช่น การเกษตรที่เป็นปรากฏการณ์ทางการเกษตร หรือแหล่งผลิตเกษตรที่หายาก

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ประเทศไทยมีรูปแบบการทำเกษตรกรรมที่หลากหลายขึ้นอยู่กับวิธีการประกอบอาชีพของเกษตรกรและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542 : 2 - 1) ได้แบ่งรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้ดังนี้

1. รูปแบบการทำนาที่ใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมในการเตรียมดินและเก็บเกี่ยว เช่น ใช้ควาย โค ไถนา การเก็บเกี่ยวและนวดโดยใช้แรงงานคนประกอบกับอาชีพเสริม ได้แก่การเพาะเห็ด ยกยอตปลา ลอยจับปลา เป็นต้น วัฒนธรรมทำการเกษตรแบบนี้เป็นวงจรชีวิตที่สามารถพบเห็นได้บริเวณจังหวัดอุษาคเนย์และอ่างทอง

2. รูปแบบเกษตรผสมผสาน ได้แก่การปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกับไม้ผลและชุดบ่อเลี้ยงปลาหรือทำนาควบคู่กันไปสามารถทำผักสด ขายผลไม้ ปลูกปลาหรือกุ้งขายให้นักท่องเที่ยวได้ รูปแบบการใช้ที่ดินแบบนี้พบมากในจังหวัดนครปฐมและราชบุรี

3. รูปแบบสวนผลไม้ ไม้ผลที่เป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ ได้แก่ มะม่วง ส้มโอ ชมพู่ พบปลูกบริเวณจังหวัดนครปฐม เงาะ ทูเรียน มังคุด ลองกอง พบปลูกบริเวณจังหวัดระยอง จันทบุรี และจังหวัดปราจีนบุรี ลำไย ลิ้นจี่ พบปลูกบริเวณจังหวัดลำพูน เชียงใหม่ และเชียงรายและลองกองที่จังหวัดนราธิวาส ซึ่งสามารถจัดเทศกาลชิมผลไม้แต่ละจังหวัดได้ โดยให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเก็บผลไม้ด้วยตนเองโดยจัดกรรมวิธีการเก็บที่หลากหลาย

4. รูปแบบไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่ รักรั้วไม้ที่จังหวัดนครปฐม และจังหวัดราชบุรี แปลงกุหลาบที่จังหวัดนครปฐม จังหวัดตาก และจังหวัดเชียงใหม่ สวนไม้ดอกไม้ประดับที่จังหวัดนครปฐม เชียงใหม่ เชียงรายและนครราชสีมา เป็นต้น

5. รูปแบบเกษตรเชิงอนุรักษ์ผสมกับวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหลายจังหวัด เช่น สวนชาสวนเมี่ยง ที่อำเภอเชียงดาวจังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่จันจังหวัดเชียงราย การทำการเกษตรบนพื้นที่สูงในท้องที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เชียงใหม่ เชียงรายและแม่ฮ่องสอน

6. รูปแบบศูนย์ศึกษาและศูนย์วิจัยทดลองของหน่วยราชการต่าง ๆ ได้แก่ ศูนย์ศึกษาห้วยฮ่องไคร้ จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อนจังหวัดฉะเชิงเทรา ศูนย์ศึกษาพัฒนาพิภพทอง จังหวัดนราธิวาส ศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยทราย จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น นอกจากนี้มี ศูนย์วิจัยทดลองของหน่วยราชการต่าง ๆ เช่น กรมประมง กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

7. โครงการหลวงและโครงการพระราชดำริ เช่น โครงการหลวงคอกยอินทนนท์ โครงการหลวงห้วยลึก โครงการหลวงคอกยอ่างขาง และโครงการพัฒนาคอกยดุง เป็นต้น ซึ่งมีพันธุ์ไม้หลากหลาย และสวนผักต่าง ๆ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

8. รูปแบบชุมชนเกษตรกร เช่น ชุมชนประมง ชุมชนชาวสวนยาง ชุมชนชาวเขา สหกรณ์นิคมต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งจะรวมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้าไปด้วย

9. รูปแบบสวนเกษตรหรือฟาร์มของเอกชน เช่น สวนสามพรานจังหวัดนครปฐม ไร่บีเอ็น จังหวัดเพชรบูรณ์ ไร่บุญรอดจังหวัดเชียงราย ฟาร์มแม่สา และฟาร์มผีเสื้อแม่สา จังหวัดเชียงใหม่ ฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น

10. รูปแบบตลาดการเกษตร เช่น ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตลาดไทสี่มุมเมือง จังหวัดปทุมธานี ตลาดจอนตลาดสดผลไม้ในเทศกาลต่าง ๆ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวหลาย ๆ กิจกรรม แล้วแต่สภาพจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่ง ได้แก่

1. ประเภทนักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมระยะสั้น ได้แก่ การเข้าชมสวนเกษตร โดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลผลิตในสวนหรือซื้อผลผลิตโดยเลือกเก็บได้ และทำกิจกรรมพื้นบ้านระยะสั้น ร่วมกับชาวบ้าน เช่น ซักขย นึ่งกล้วย และอื่น ๆ

2. ประเภทให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้าน การให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้านเพื่อศึกษาและสัมผัสกับชีวิตของชาวชนบทเกษตร โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะดวกและสะอาด

3. ประเภทอบรมให้ความรู้เกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน การทำ การเกษตรแผนใหม่ เช่น การปลูกและการดูแลรักษา การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร อาจมีการให้ใบประกาศนียบัตรด้วย การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การศึกษาแมลงที่มีประโยชน์ พืชผักพื้นเมืองที่กินได้ การทำน้ำดालมะพร้าวและน้ำดालโดนด ฯลฯ

4. ประเภทจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านของเกษตรกรของใช้และของที่ระลึกต่าง ๆ ผลไม้สด ดอกไม้สด เมล็ดพันธุ์พืชที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวซื้อไปปลูก

5. ประเภทให้ดูทางธุรกิจ ช่วงที่ธุรกิจอื่น ๆ ประสบปัญหาจากธุรกิจตกต่ำ ให้นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อหาแนวทางในการทำธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตร เพราะเป็นธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนเร็ว การท่องเที่ยวในลักษณะนี้นอกจากจะช่วยเอื้อประโยชน์ให้แก่เกษตรกรแล้วยังเป็นหนทางที่ช่วยภาคเอกชนที่รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันอีกด้วย

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ของบุคคลทั้ง 3 กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกัน คือ เจ้าของสวน ผู้จัดนำเที่ยวรวมถึงมัคคุเทศก์ และนักท่องเที่ยวที่ต่างกลุ่มจะต้องรู้วิธีการบริหารจัดการอย่างมีระบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืน ดังนี้

1. แนวทางบริหารจัดการของเจ้าของสวน

- 1.1 เตรียมสถานที่ที่เข้าชมควรเป็นเส้นทางวงรอบเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็น
- 1.2 หากมีมุมสาธิตได้ ควรจัดเจ้าหน้าที่เตรียมการสาธิตให้ชม
- 1.3 มีมัคคุเทศก์นำชมสวน สามารถอธิบายได้ดีเท่ากับหรือมากกว่าเจ้าของสวน (มีเกร็ดความรู้ มีการเปรียบเทียบ)
- 1.4 จัดมุมสถานที่พักผ่อน จัดมุมบริการอาหารและเครื่องดื่มจำหน่าย (โดยอาจขอให้เพื่อนบ้านบริการแทน เพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น) มุมนี้จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าของที่ระลึกด้วย ทั้งของในสวนและของเพื่อนบ้านใกล้เคียง
- 1.5 จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ทิ้งขยะ แยกเปียกและแห้ง
- 1.6 มีบริการห้องสุขาที่สะอาด (อาจมีกล่องรับเงินบริการ เพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแล ได้รับผลประโยชน์)

2. แนวทางบริหารจัดการของผู้ประกอบการนำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์

- 2.1 ต้องรอบรู้สถานที่/สวนแห่งนั้นอย่างละเอียด เพื่อให้ข้อมูลในการตัดสินใจและการเตรียมตัวแก่นักท่องเที่ยวได้
- 2.2 รู้ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามในการเที่ยวสวนเกษตร และถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจก่อนเดินทาง
- 2.3 หลังจากนำเที่ยวชมแล้ว ควรหาเวลาให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสัก 15-20 นาที ระหว่างการเดินทางกลับ หรือเป็นการประเมินผลการชมสวนนั้น ๆ เพื่อนำไปปรับปรุงได้

3. แนวทางการเตรียมตัวไปท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยว

- 3.1 เป็นผู้ที่สนใจการทำสวนเกษตรแต่ละสาขาที่จะไปชม
- 3.2 มีการเตรียมตัวเดินทาง และเตรียมอุปกรณ์ของที่ใช้ตามที่ผู้จัดรายการนำเที่ยวแนะนำ
- 3.3 หากมีความชอบถ่ายภาพเป็นที่ระลึกแล้ว ควรเตรียมกล้องและฟิล์มไปให้มากพอ เหลือใช้ดีกว่าไม่พอ
- 3.4 ปฏิบัติตามข้อแนะนำและข้อห้ามของแต่ละสถานที่ เพราะต้นพืชและธรรมชาติรอบด้านนั้นมีความอ่อนไหวและเปราะบาง มีโอกาสติดเชื้อโรคจากผู้ที่ไปเยือนได้ ในทำนอง

เดียวกันหากนักท่องเที่ยวบางคนเป็นภูมิแพ้อาหารแมลงง่ายก็ควรต้องระมัดระวังเช่นกัน ในช่วงที่เจ้าของสวนผลิตยาป้องกันแมลงและเชื้อราที่สามารถทำลายต้นพืชได้

3.5 มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวที่ไปเยือนมีสภาพแวดล้อมที่ดี สะอาด และสวยงาม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ผลจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนับว่าเป็นการสร้างรายได้โดยตรงให้กับเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ผลิต นักท่องเที่ยวเดินทางเยี่ยมชมแล้ว ยังได้ซื้อผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เกษตรกรได้จัดทำในอาชีพปกติ เช่น

1. สามารถจำหน่ายดินอ่อนและเมล็ดพันธุ์ เพื่อนักท่องเที่ยวซื้อกลับไปทดลองปลูกหรือไม่บางคนอาจนำไปขยายอาชีพเสริมต่อ เป็นเกษตรกรใหม่เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพใหม่ได้

2. สามารถขายผลผลิตที่เก็บได้ส่งให้กับนักท่องเที่ยวโดยตรง ช่วยขยายตลาดขายปลีกและขายส่งให้กับเกษตรกรได้

3. ผลผลิตบางชนิดที่จำหน่ายสดไม่ทันสามารถแปรรูปเป็นผลผลิตอีกรูปแบบหนึ่ง จัดทำเป็นของแห้ง เป็นการถนอมอาหาร จำหน่ายให้นักท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่เพิ่มพูนจากเดิม

4. มีส่วนแนะนำธุรกิจการเกษตรเพิ่มขึ้นนักท่องเที่ยวและเกษตรกรที่ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด สามารถช่วยขยายผลจากการทำการเกษตรต่อไปทางธุรกิจอื่น ๆ ได้อีก นับเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มขึ้น อาทิ การทำธุรกิจผลไม้สดกับเครื่องจักสาน เครื่องบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

5. การบริหารจัดการท่องเที่ยวแวะพัก ชมสวนเกษตร ยังทำให้เพื่อนบ้านสามารถขายสินค้า ทั้งจากสวนเกษตร และสินค้าจำพวกอาหาร เครื่องดื่มได้เพิ่มขึ้น

ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ราณี อธิษฐ์กุล 2546 : 31)

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งสนใจไปยังกิจกรรมการเกษตรหรือสภาพแวดล้อมทางการเกษตรเป็นหลัก

2. เป็นการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ทางการเกษตรเป็นหลัก

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดระบบการให้บริการ ไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน

4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกลไกกระจายรายได้ไปยังเกษตรกร

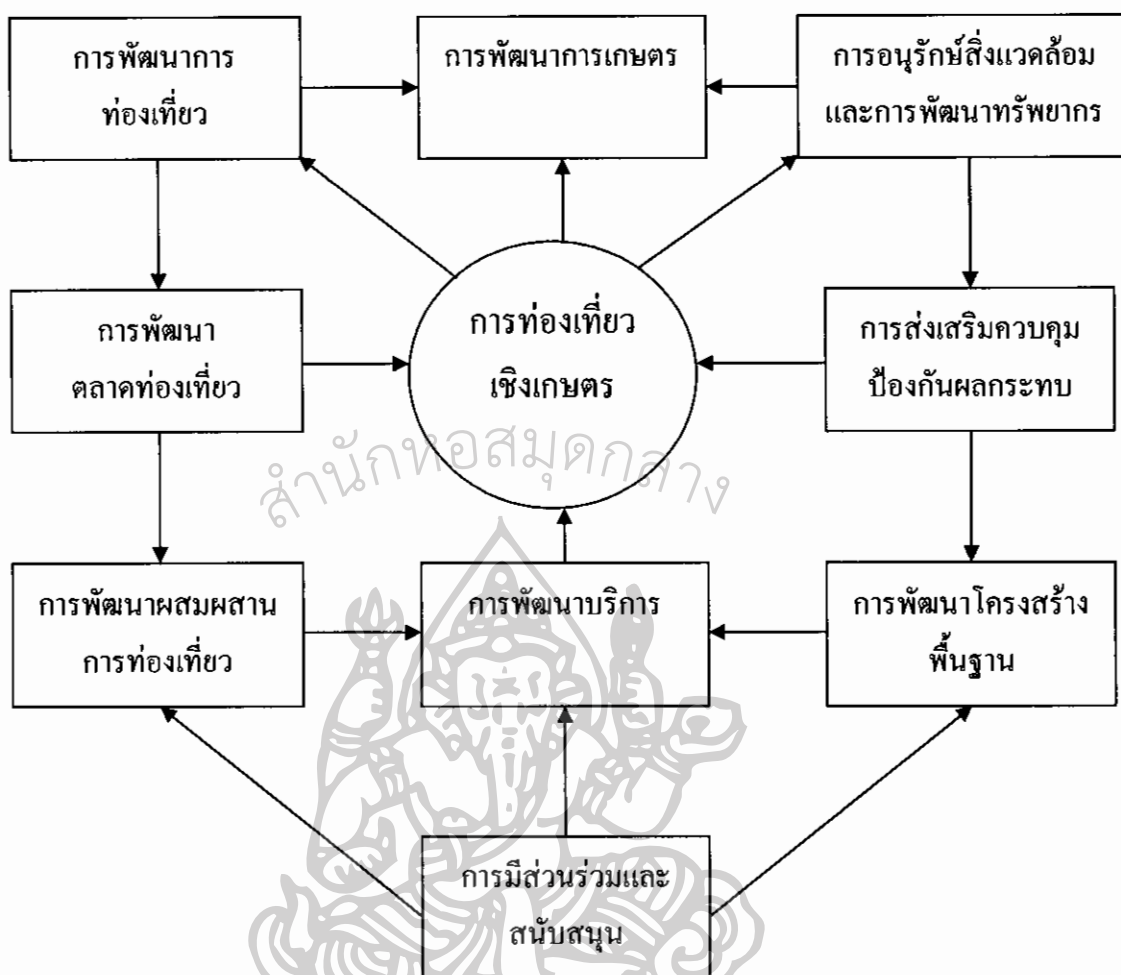
5. เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเกษตรกรในด้านของกระบวนการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

6. เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้ ความเพลิดเพลินการเสริมสร้างการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติของท้องถิ่น

แนวคิดและกระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544 : 6 - 11) ได้ให้แนวคิดกระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่าการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการในระดับต่าง ๆ ของกระบวนการในการพัฒนาประเทศและสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในฐานะสินค้าใหม่ให้เป็นการพัฒนาที่สามารถเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาการเกษตรและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ได้ผลยั่งยืนต้องประกอบด้วยนโยบายส่งเสริมและมีมาตรการรองรับในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการตลาด การส่งเสริมควบคุมและป้องกันผลกระทบ การผสมผสานกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น การบริการด้าน โครงสร้างพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมสนับสนุนซึ่งแนวคิดกระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับนโยบายหลักของประเทศดังแสดงในรูป คังแผนภูมิที่ 5

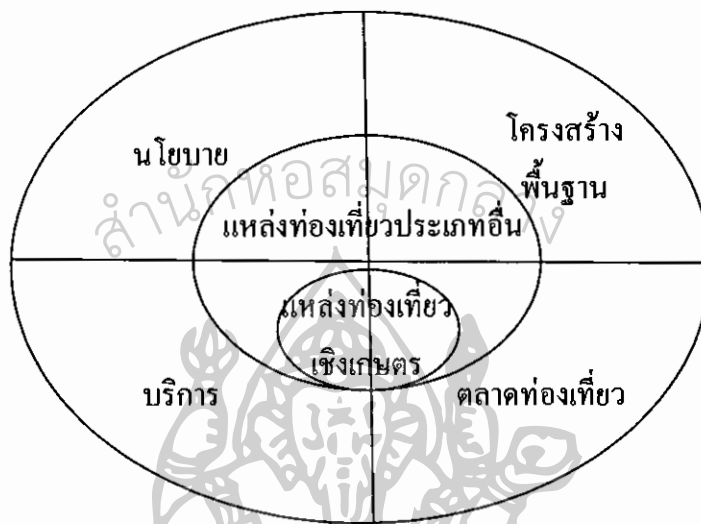

แผนภูมิที่ 5 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบย่านเกษตรหรือพื้นที่เกษตร
 ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย
 การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่ง
 ประเทศไทย, 2544), 6 – 12.

การบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งความสนใจไปที่กิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก มีการบริหารจัดการโดยใช้หลักการเชิงอนุรักษ์ โดยเกษตรกรและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบการบริหารจัดการคุณภาพ โดยมุ่งให้เกิดผลด้านส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร คุณภาพชีวิตของเกษตรกร การศึกษาทางวัฒนธรรม และการรักษาสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ตามในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจถึงความแตกต่างของความหมายแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง

เกษตรกรภาพรวมของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะรวมองค์ประกอบทุกส่วนที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนอกจากการบริหารจัดการส่วนผสมขององค์ประกอบให้ได้ สักส่วนและทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์แล้ว ต้องคำนึงถึงการบริหารจัดการหรือสร้างส่วนผสมของ แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างครบวงจร ดัง แผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 แนวคิดการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544), 40 – 45.

ตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543) ได้กล่าวไว้ว่า ในปี 2541 ตลาดนักท่องเที่ยวอันดับแรกของประเทศไทย คือ ตลาดนักท่องเที่ยว กลุ่มเอเชียและแปซิฟิกมี จำนวนถึง 5,190,321 คน (ร้อยละ 62.18) ตลาดที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 2 คือ ตลาดนักท่องเที่ยว กลุ่มยุโรป (ร้อยละ 24.08) อเมริกา (ร้อยละ 5.72) ส่วนที่เหลือเป็นนักท่องเที่ยวแอฟริกา และ ตะวันออกกลาง

เนื่องจากตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นตลาดที่ค่อนข้างเฉพาะเจาะจง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาจะไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวหลักและแทรกการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเข้าไปโดยมี กิจกรรมที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วม เพื่อให้เข้าใจถึงวิถีชีวิตการเกษตรและสถาบันวิจัย

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543 : 67) ได้ศึกษาและพบรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในต่างประเทศ ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในมาเลเซีย ซึ่งอยู่ในเขตอนุรักษ์ Bersia Grazing โดยเกษตรกร kanpumg Bersia ที่ล้อมรอบด้วยป่าที่สมบูรณ์และมี pandok ซึ่งเป็นเรือนแบบโบราณทำด้วยไม้ให้นักท่องเที่ยวพัก มีกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยว เลี้ยงปลุสัตว์ ตกปลา คุสสัตว์ เดินป่า การเข้าชมวิถีชีวิตคนพื้นเมือง Orang Asli นอกจากนี้ยังมีสวนเกษตร (Agriculture Park) ซึ่งเป็นสวนเกษตรแห่งแรกในโลก จัดตั้งไว้สำหรับนิทรรศการเกี่ยวกับการพัฒนาและความก้าวหน้าทางเกษตรของประเทศ และยังเป็นแหล่งทำการค้นคว้าทางการเกษตร เช่น การทำนา การเลี้ยงสัตว์

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอเมริกา มีตามทุ่งหญ้าแพรรีและแถบ west coast เช่น เมือง Denver ถือได้ว่าเป็นรัฐที่สูงที่สุดในอเมริกา มีเทือกเขาร็อกกีพาดผ่าน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีกิจกรรมที่สำคัญ เช่น การขี่ม้า ชมวิว มีบริการทัวร์ของท้องถิ่นนำเที่ยวโดยรถม้า ชมฟาร์มม้าเป็นแหล่งกิจกรรมที่สำคัญของรัฐ มีสวนผลไม้หลากหลาย เช่น พีช แอปเปิ้ล องุ่น แอปปริคอต เนื่องจากมีองุ่นเป็นจำนวนมาก จึงเกิดอุตสาหกรรมไวน์ในครัวเรือนอยู่ทั่วไป

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแถบออสเตรเลีย จะกระจายอยู่ในแถบออสเตรเลียตะวันตก เช่น เมืองมาร์กาเร็ต ริเวอร์ ซึ่งจะมีชื่อเสียงมากในเรื่องกีฬาทางน้ำ และฟาร์มโคนม เมืองนี้ยังเป็นแหล่งผลิตไวน์ที่ขึ้นชื่อ มีโรงงานผลิตไวน์มากถึง 30 กว่าแห่ง Leeuwin Estate เป็นแหล่งผลิตไวน์ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง นอกจากเป็นโรงงานผลิตไวน์ยังเปิดเป็นร้านอาหารพื้นเมืองและมีไวน์ให้ลองชิม และแสดงการผลิตไวน์ในกระบวนการต่าง ๆ เมืองมาร์กาเร็ต ริเวอร์นี้จะมีฟาร์มสเตย์ (farm stay) หลายแห่งในราคาไม่แพง เช่น Bery Farm มีกิจกรรมการเก็บลูกสตอเบอรี่ บลูเบอรี่ เป็นต้น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543 : 89 - 92) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยมีความหลากหลายในการประกอบอาชีพเกษตรจึงทำให้มีการแบ่งประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (types of agro-tourism source) ซึ่งพิจารณาจากความเกี่ยวเนื่องความเชื่อมโยงของการเกษตร และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตารางที่ 1 รูปแบบการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

รูปแบบด้าน ทรัพยากร	รูปแบบด้านทรัพยากร การเกษตร	รูปแบบด้านกิจกรรม	รูปแบบด้านกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร
1.ท่องเที่ยว ธรรมชาติเชิงเกษตร	1.กิจกรรม 2.ประมง 3.ปศุสัตว์ 4.ป่าไม้ 5.การเกษตรแบบ ผสมผสาน	การท่องเที่ยวแบบ ผจญภัยเชิงเกษตร	1.การท่องเที่ยวในสวนป่า 2.การขี่ม้า ชมฟาร์ม 3.การขี่มอเตอร์ไซค์วิบาก
2.การท่องเที่ยว วัฒนธรรม เชิงเกษตร	1.เทศกาลประเพณีด้าน การเกษตร 2.ศิลปะการแสดงที่ เกี่ยวข้องกับการเกษตร 3.ภูมิปัญญาการเกษตร	การท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ เชิงเกษตร	1.การชมพิพิธภัณฑ์ การเกษตร 2.การเยี่ยมชมโรงงาน ป่นยาสูบ
3.ประวัติศาสตร์ เชิงเกษตร	1.พิพิธภัณฑ์บ้าน การเกษตร 2.พิพิธภัณฑ์การเกษตร	การท่องเที่ยวแบบ ทางเลือกเชิงเกษตร	การเยี่ยมชมโครงการ พระราชดำริเกษตร ผสมผสาน
4.ท่องเที่ยว ปรากฏการณ์พิเศษ	การออกดอกของทุ่ง ทานตะวัน	การท่องเที่ยวเพื่อ เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ เชิงเกษตร	การเยี่ยมชมตัวอย่างและ ฟังบรรยายการผลิตการ สัมมนา
5.ท่องเที่ยวชุมชน	การท่องเที่ยวประมง พื้นบ้าน	การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม การเกษตร	การชมการแสดงพื้นบ้าน การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิต เกษตรกร

ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย
การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่ง
ประเทศไทย,2544), 52 – 53.

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่เน้นให้เกษตรกรและชุมชนเป็นแหล่งการศึกษาสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ที่เกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยี วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกันจนเป็นแหล่งเรียนรู้เกษตรที่มีคุณค่า แนวคิดและความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวโลก หรือ World Tourism Organization ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าเป็นการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศรวมทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น เพื่อเอื้อให้สามารถใช้ประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (WTO, 1997 : 14)

วรรณ วลัยวานิช (2546 : 7 - 8) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาและจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดรอบคอบ ระมัดระวัง ให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ได้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้ประโยชน์ได้นานที่สุด โดยไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และหลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะเกิดผลดีต่อท้องถิ่นในด้านการสร้างเศรษฐกิจชุมชน มีการวางแผนด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และประชาชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งตนเองได้เป็นการวางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อประโยชน์อันยาวนานที่สุด โดยมีหลักการดังนี้

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอคิ (using resource sustainable) คือการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างชาญฉลาด ประหยัด โดยคำนึงถึงคุณค่าธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรโดยไม่จำเป็นและลดอัตราของเสีย (reducing overconsumption and waste) มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่หายากทดแทนรวมทั้งการวางแผนการบริหารจัดการเกี่ยวกับของเสียและสิ่งปฏิกูล

3. ส่งเสริมคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม (maintain diversity) ให้เป็นที่ชื่นชมและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น เช่น ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ในแต่ละท้องถิ่น

4. ร่วมมือกับองค์กรอื่น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว (integrating tourism into planning) เป็นการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว

5. ส่งเสริมกิจกรรมและพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (supporting local economy) โดยการส่งเสริมทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ นโยบาย เงินทุน กิจกรรม ฯลฯ

6. การพัฒนาบุคลากร (training staff) การฝึกอบรมวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การฝึกอบรมเฉพาะด้าน อบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

7. จัดเตรียมข้อมูลหรือคู่มือด้านการท่องเที่ยว (marketing tourism responsibility) เป็นบริการด้านการขายอย่างหนึ่งแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวได้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

8. การประเมินผลหรือการวิจัย (research) มีการประเมินผล ตรวจสอบผลดี ผลเสียที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ และนำผลมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะต้องร่วมมือกันจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ ตลอดจนวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและวางมาตรฐานการบริการด้านต่างๆ โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดให้เกิดประโยชน์สูงสุด นานที่สุดและปัญหาน้อยที่สุด

นพดล ภาคพรต (2546 : 8) ได้ให้ความหมายการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวรวมทั้งปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและในอนาคต โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป แนวคิดของการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติชุมชน วัฒนธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน วัฒนธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน วัฒนธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว
4. การประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO 2004 : 28) ได้อธิบายคำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism) ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาการ

ท่องเที่ยวที่มีความตระหนักถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม หลีกเลี่ยงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ได้เป็นแค่การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม แต่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องครอบคลุมถึงการตลาดด้วย ซึ่งโดยทั่วไปนั้นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม รวมถึงวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันจนถึงคนในอนาคตด้วย

หลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO 2004 : 12 - 13) ให้หลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนคือ

1. การท่องเที่ยวต้องตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด
2. การเคารพในสังคมและวัฒนธรรมประเพณีของประชาชนพื้นเมือง รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละชุมชน
3. การสร้างความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรจะทำให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (tourism stakeholders) นอกจากนี้ก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมสำคัญในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นด้วย

นอกจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมแล้ว การที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ต้องคำนึงถึงความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว รวมไปถึงจะต้องรักษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว การดำเนินการวางแผนอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญจะต้องมีเครื่องมือที่ใช้เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพต่อผลกระทบของการดำเนินการในส่วนต่าง ๆ ข้อดี ข้อเสีย เพื่อสามารถนำไปปรับปรุงและแก้ไข เพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

องค์การการท่องเที่ยวโลกได้กำหนดกรอบหลักการในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 7 ประการ ดังนี้ (สุรเชษฐ์ เชนฐมาส 2541 : 68 - 70)

1. การพัฒนาและบริหารจัดการต้องอยู่ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับได้ (carrying capacity) ทั้งกายภาพ ชีวภาพ สังคม และวัฒนธรรม

2. ตระหนักถึงความต้องการชุมชนท้องถิ่น เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมและกระจายประโยชน์ สู่วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม (local needs/ participation benefit)
3. กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือนันทนาการที่จัดขึ้น ต้องเน้นประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อผู้มาเยือน (quality experience)
4. ผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากรและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น (learning and understanding)
5. เน้นการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่กลมกลืนกับธรรมชาติหรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและพยายามใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น (nature and local architecture)
6. ผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สู่วัฒนธรรมระดับท้องถิ่นภูมิภาค และระดับประเทศ (integrated development)

7. พัฒนาระบบข้อมูลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามตรวจสอบ และตัดสินใจ (database) จากหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนข้างต้น มุ่งให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาและการบริหารจัดการ 3 ประการ คือ คุณภาพและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม คุณภาพประสบการณ์การท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของคุณภาพชีวิตของประชาชนท้องถิ่น

นพดล ภาคพรต (2546 : 36 - 39) ได้กล่าวถึงหลักการการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ประกอบด้วยหลักการ ดังนี้

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอคืบ (using resource sustainable) หมายถึง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการบริหารจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมอย่างเพียงพอ หรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดให้คุ้มค่า โดยคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่า คุณภาพของธรรมชาติและวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

2. การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตที่ดี รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นานเพิ่มพูน และเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

3. การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างเดิมไว้ให้มากที่สุดเกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมนั้น จะเป็นแนวทางให้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

4. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นและลดการก่อของเสีย (reducing over-consumption and waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมกันวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติมี

คุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก เช่น สิ่งก่อสร้างที่ใช้ไม้จากธรรมชาติ การลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือลดต้นทุนการผลิตของผู้ประกอบการสามารถนำงบประมาณที่เหลือไปใช้ในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและเพิ่มคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้ ส่วนการลดการก่อของเสีย เช่น ขยะปฏิภูลต้องหาวิธีการบริหารจัดการโดยการแยกประเภทขยะ เช่น การใช้ซ้ำ แปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

5. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม (maintain diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่า และมาตรฐานการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้น หรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

6. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (integrating tourism into planning) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ จะต้องประสานแผนพัฒนาการท่องเที่ยวกับแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ แผนพัฒนาของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองท้องถิ่น แผนพัฒนาของสำนักนโยบายและสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

7. ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (supporting local economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

8. การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (involving local communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์กรร่วมโดยเข้าร่วมลักษณะหน่วยงานร่วมจัด และยังคงประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

9. ประชุมปรึกษารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (consulting stakeholders and the public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับประชาคมในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมประชุมปรึกษารือหรือทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและการตลาดโดยจัดการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน

10. การพัฒนาบุคลากร (training staff) หมายถึง การพัฒนาบุคลิกภาพของบุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งในส่วนภาครัฐและเอกชน พัฒนาโดยการให้ความรู้ฝึกอบรม ให้มีความรู้ แนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

11. จัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (marketing tourism responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อการเผยแพร่

12. ประเมินผล ตรวจสอบและวิจัย (undertaking research) ความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่าคุณภาพต่อแหล่งท่องเที่ยวต่อการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้

นอกจากหลักการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้ง 10 ประการ แล้วการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับทิศทางด้านขีดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรท่องเที่ยว หมายถึง ปริมาณการใช้ประโยชน์พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่สามารถจะแบกรับไว้ได้ตั้งนั้นขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงวัดได้ด้วยปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สามารถอยู่ได้ในทุกเวลาในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง ในปริมาณที่จะทำให้สภาพแวดล้อมถูกทำลายน้อยที่สุด ยังคงรักษาสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีไว้มากที่สุด สำหรับแนวคิดขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีแนวคิดพื้นฐานของขีดความสามารถในการรองรับด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ

ดังนั้น การบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ขณะเดียวกันต้องรักษาความสมดุลของทรัพยากรการท่องเที่ยวในทุกวิถีทาง และเป็นแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า

นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว

กรอบนโยบายของคณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2550 – 2554 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2552 : 82 - 87)

1. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของไทย และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ
2. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตอย่างยั่งยืน โดยเน้นการขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ทั้งในพื้นที่ใหม่และในตลาดเฉพาะกลุ่ม ภายใต้การสร้างความเข้มแข็งของตราสินค้า (Brand) ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง
3. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย โดยเน้นการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาครัฐกับภาคเอกชน กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสีงแวดล้อม รวมทั้งให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย
4. ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กระจายตัวสู่แหล่งท่องเที่ยวรองมากขึ้น เพื่อสร้างสมดุลระหว่างพื้นที่ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและข้ามภูมิภาค
5. ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านโดยการทำการตลาดร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาค อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันของภูมิภาคนี้ในตลาดท่องเที่ยวโลก
6. มุ่งพัฒนาองค์กร ระบบบริหารจัดการ และเสริมสร้างบุคลากรให้มีทักษะและขีดความสามารถทางการตลาดท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการขับเคลื่อน (Driving Force) ที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และมีศักยภาพทางการแข่งขันระดับนานาชาติ
7. หลักธรรมาภิบาล รวมทั้งพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรในบทบาทเชิงวิชาการและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการตลาด
8. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (e - Tourism) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเทศไทย และเสริมสร้างศักยภาพในการส่งเสริมการตลาดผ่านสื่อสารสนเทศ
9. ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว โดยประสานความร่วมมือและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน
แผนพัฒนาและแนวโน้มตลาดที่มีผลต่อกิจกรรมท่องเที่ยว
แผนและนโยบายพัฒนาระดับประเทศ

แผนและนโยบายพัฒนาระดับประเทศ ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ฉบับที่ 9 มีสาระการพัฒนาที่จะมีผลต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ที่จะนำมาพิจารณาในการจัดและพัฒนาการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2552 : 28 - 35) ได้แก่

1. การจัดกิจกรรมโดยคำนึงถึง “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาศักยภาพคน และเพิ่ม โอกาสการพัฒนา พร้อมทั้งกระจายรายได้และความเจริญสู่ภูมิภาคและชนบท เอื้อประโยชน์ต่อท้องถิ่น

2. การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการรณรงค์ให้ความรู้ สร้างทัศนคติ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในการวางแผน ริเริ่ม จัดกิจกรรมต่าง ๆ

3. การจัดกิจกรรมที่มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่และเมือง รวมถึงการพัฒนาเมืองที่น่าอยู่

4. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขององค์กรท้องถิ่น ประชาชน และภาคเอกชน ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการท่องเที่ยว

5. การส่งเสริมกฎหมายท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม

6. การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีส่วนส่งเสริมและพัฒนาให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีเอกลักษณ์ไทย

7. ความปลอดภัยในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ

8. การส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยว จึงเป็นเรื่องที่ต้องสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศโดยองค์รวม และยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยว กลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยว คุณภาพและประสิทธิภาพของบริการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะรองรับสนับสนุนต่อการจัดกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอีกด้วย

แผนแม่บทอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ

แผนแม่บทอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2544 – 2553 : 123 - 127) ซึ่งจัดทำโดย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะเป็นกรอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการ เสนอ แนวนโยบายเชิงรุกในการบริหารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศในภาพรวม และเสนอ แนวทางในการสร้างเอกภาพในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยระดมความร่วมมือจาก

ภาครัฐและเอกชน รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบของภาคเอกชน เพื่อความร่วมมือให้เกิดพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาด้านอื่นอย่างเป็นระบบ นับเป็นส่วนสำคัญในการตอบสนองนโยบายของแผนแม่บทฯ นี้ โดยเฉพาะในการพัฒนาให้ประเทศไทยคงความเป็นผู้นำทางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียอย่างค้ำคอเนื่อง เพื่อก้าวสู่การเป็น World Class Destination การส่งเสริมให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวออกสู่ภูมิภาคอื่น ๆ การสนับสนุนให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีความพร้อมและเข้มแข็งในการบริหารจัดการเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นโดยตรง และการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยให้คงความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ และสะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทยที่ชัดเจน

ในการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะเพิ่มขึ้น 16.02 ล้านคน ในปี 2548 และ 22.46 ล้านคน ในปี 2553 วันพักเฉลี่ยนักท่องเที่ยวต่างประเทศในประเทศไทย จะเพิ่มเป็น 8.2 วัน ในปี 2548 และเพิ่มเป็น 8.5 วันในปี 2553 และในส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทยคาดว่าจะท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้นจาก 63 ล้านคนครั้งในปี 2548 และเพิ่มขึ้นเป็น 72 ล้านคนครั้งในปี 2553 การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการเตรียมการวางแผนให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ทรัพยากร และแนวโน้มตลาด

นอกจากนี้ ในแผนฯ นี้ได้ระบุถึงความจำเป็นในการเตรียมการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับเป้าหมายจำนวนเมืองท่องเที่ยวหลักที่จะเพิ่มจาก 10 เมือง เพิ่มขึ้นเป็นไม่น้อยกว่า 15 เมือง และจำนวนเมืองที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่า 5,000 ล้านบาท 13 เมือง ในปี พ.ศ.2542 ที่ประมาณการว่าจะเพิ่มเป็นมากกว่า 20 เมือง เมื่อ พ.ศ.2553 ในแผนแม่บทฯ นี้ได้เสนอแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยแผนที่ดำเนินการในปัจจุบัน และแผนที่เน้นเป็นพิเศษ ซึ่งมีสาระที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่

1. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดำเนินในปัจจุบันและจะดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนให้ท้องถิ่นจัดงานกิจกรรมประเพณีและเทศกาลที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งกิจกรรมขนาดใหญ่และขนาดเล็ก มีการกำหนดมาตรฐานและควบคุมการจัดกิจกรรมให้มีความเหมาะสมและปลอดภัย เช่น การค้ำน้ำ ล่องเรือแก่ง

นอกจากนี้ ได้แก่ การสนับสนุนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายที่สามารถดึงดูดการท่องเที่ยวได้ทั้งปี เช่น มหกรรมกีฬา มหกรรมดนตรี เทศกาลอาหาร การประกวดแข่งขันต่าง ๆ เป็นต้น

2. แผนการพัฒนาที่เน้นเป็นพิเศษหรือจะดำเนินการเพิ่มเติม ได้แก่ การผลักดันให้ท้องถิ่นจัดให้มีกิจกรรมประเพณีที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการกระจายนักท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อกระจายนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง รักษาเอกลักษณ์และธรรมเนียมดั้งเดิม จัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว เน้นกิจกรรมเทศกาลสงกรานต์และลอยกระทง ซึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับในระดับนานาชาติบ้างแล้ว

นโยบายในการพัฒนาจังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐม ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย สินค้าเกษตร เกษตรอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน” และได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของประชาชน ตลอดจนนโยบายรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 4 ประเด็น คือ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและจังหวัดนครปฐม 2552 : 5 -16)

1. เป็นแหล่งผลิตและส่งออกสินค้าเกษตร เกษตรอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมที่มีคุณค่าทางอาหารและปลอดภัย
2. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
3. เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน
4. การพัฒนาการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

ยุทธศาสตร์จังหวัดนครปฐม มีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสุขและได้รับความสะดวกในการบริการของภาครัฐ เน้นการบริการเพื่อประชาชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการบริหารของจังหวัด

การพัฒนาจังหวัดนครปฐมให้เป็นแหล่งผลิตและส่งออกสินค้าเกษตร เกษตรอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมที่มีคุณค่าทางอาหารและปลอดภัย ตามยุทธศาสตร์ของจังหวัด

ในปี 2552 จังหวัดนครปฐม ได้ตั้งงบประมาณ 4 ล้านบาท เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การตลาดกล้วยไม้เพื่อการส่งออก เนื่องจากกล้วยไม้เป็นพืชเศรษฐกิจหลักอีกชนิดหนึ่งของจังหวัด นครปฐมที่ผลิตเพื่อการส่งออก นำรายได้เข้าสู่จังหวัดในแต่ละปี ไม่น้อยกว่า 800 ล้านบาท โดยถ้ารวมมูลค่าผลผลิตทั้งหมดที่ใช้ภายในประเทศด้วย คงไม่ต่ำกว่า 1,000 ล้านบาท แต่กล้วยไม้ที่ผลิตเพื่อการส่งออกในบางช่วงก็ประสบปัญหาด้านคุณภาพ ทั้งคุณภาพของดอก อายุการใช้งาน และมีโรค แมลง ตัดยั้งประเทศปลายทาง ทำให้เกิดการกีดกันและการทำลายทิ้ง สร้างความเสียหายให้กับผู้ส่งออกและเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรยังใช้กระบวนการผลิตไม่เหมาะสม ทำให้ผลผลิตด้วยคุณภาพ สำหรับการส่งออก ต้นทุนการผลิตที่เป็นปัจจัยหลักมีราคาแพง ขาดความรู้ และเทคโนโลยีที่เพิ่ม

คุณภาพการผลิต ประสิทธิภาพการผลิต การรักษาผลผลิต เกษตรกรมีการใช้สารเคมีจำนวนมาก เพื่อรักษาผลผลิตทำให้เสี่ยงอันตราย ทั้งต่อเกษตรกร ระบบนิเวศ และอาจเกิดการกีดกันทางการค้า สำหรับประเทศที่มีกฎกติกาด้านสิ่งแวดล้อม ขาดความเข้มแข็งในกลุ่มผู้ผลิต มีกิจกรรมร่วมกันไม่เพียงพอ บางกลุ่มผู้ผลิตไม่มีกิจกรรม ขาดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมกลุ่ม และยังไม่เห็นความจำเป็นหรือความสำคัญของการรวมกลุ่ม ทุกปัญหาและความต้องการ ทั้งด้านการผลิตและตัวเกษตรกร ผู้เกี่ยวข้องควรได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆกัน โดยเฉพาะการผลิตเพื่อการส่งออกที่เป็นสินค้าที่มีคู่แข่งควรได้รับการแก้ปัญหาอย่างรวดเร็ว ทันเหตุการณ์เพื่อรักษาตลาดและรองรับความต้องการกล้วยไม้ การขยายตัว ไปตลาดอื่นๆ ต่อไปต้องพัฒนาการผลิตกล้วยไม้ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ส่งเสริมพัฒนาบรรจุกัญชาในกลุ่มผู้ผลิตกล้วยไม้ สนับสนุนการใช้สารชีวภัณฑ์ลดการใช้สารเคมีและลดการระบาดของศัตรูพืช เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ศักยภาพการผลิตกล้วยไม้จังหวัดนครปฐม สนับสนุนการพัฒนาของกลุ่มกล้วยไม้และการเชื่อมโยงเครือข่าย

เกษตรกรใช้กระบวนการผลิตที่ถูกต้องเหมาะสม ใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงคุณภาพการผลิต ผลผลิตมีคุณภาพ ไม่มีปัญหาในการส่งผลผลิต การส่งออก ร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มมากขึ้น เพิ่มความสำคัญของการรวมกลุ่ม มีการใช้กระบวนการกลุ่มในทางการค้า และเกิดช่องทางการตลาดใหม่ ๆ ในวงการกล้วยไม้

จังหวัดนครปฐม โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม ร่วมกับสมาคมผู้ประกอบการสวนกล้วยไม้ไทย สมาคมพฤกษชาติแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสมาคมกล้วยไม้ไม้ดอกไม้ประดับจังหวัดนครปฐม กำหนดจัดงานมหกรรมกล้วยไม้ นครปฐม 52 ระหว่างวันที่ 22 - 26 เมษายน 2552 ณ พระราชวังสนามจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้แสดงศักยภาพการผลิตกล้วยไม้ และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมอีกทางหนึ่งด้วย

จังหวัดนครปฐมร่วมกับกรมการค้าภายใน ได้จัดงาน “มหกรรมหมูดีมีคุณภาพนครปฐม” ระหว่างวันที่ 6 - 8 มิถุนายน 2551 ณ บริเวณหน้าองค์พระปฐมเจดีย์ ภายใต้สโลแกน “ไหว้องค์พระแวะซื้อหมูกลับบ้าน” เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยจังหวัดนครปฐม ในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ขยายโอกาส และสนับสนุนให้เครือข่ายผู้เลี้ยงสุกรคุณภาพจังหวัดนครปฐม พัฒนาระบบการผลิตการตลาดสุกรครบวงจร อีกทั้งเป็นโครงการต้นแบบสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

การจำหน่ายเนื้อสุกรชำแหละ Green pork ซึ่งเป็นหมูที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของจังหวัดนครปฐม เลี้ยงโดยวิถีธรรมชาติ มีสีชมพูตลอดสารเรืองเนื้อแดง จากเครือข่ายผู้เลี้ยงสุกรคุณภาพจังหวัดนครปฐม ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสุกร จากผู้ผลิตทั้งรายเล็กและรายใหญ่หลากหลายชนิด เช่น

หมูสติก (หมูแผ่นแต่งกรอบ) หมูหยอง หมูย่าง หมูหัน ฯลฯ รวมทั้งการจำหน่ายสินค้าของร้านค้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ใช้ปรุงอาหารจากเนื้อสุกร ได้แก่ ซอส ซีอิ๊ว สีนํ้าขงฟ้าราคาประหยัด และสินค้า OTOP เพื่อลดค่าครองชีพ มีการจัดศูนย์อาหารเพื่อจำหน่ายอาหารที่ปรุงจากเนื้อสุกร เมนูเด็ดๆ การจัดนุฟเฟต์ที่ใช้เนื้อสุกรประกอบอาหาร อิมละ 49 บาท อาทิ ลูกชิ้นหมูเด็กก้อ ราดหน้าหมู ข้าวหมูแดง ข้าวหมูกรอบ ข้าวขาหมู หมูย่าง ฯลฯ การประกวดธิดาสุกรจังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นเหตุในการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงสุกรอีกด้วย

ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดนครปฐม ตั้งแต่เดือน ตุลาคม - ธันวาคม 2551 รวม 2,773,670 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 2,687,978 คน ชาวต่างชาติ 85,692 คน มีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 171,957,490 คน

การจัดแหล่งท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการส่งเสริม พัฒนา และการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะการรวมกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ ดังนั้น โครงการส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม จึงทำขึ้นเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดตลอดทั้งปี ทั้งจากงานเทศกาล งานประเพณี ตลอดจนงานในรูปแบบใหม่ๆ ร่วมกับภาคเอกชน เพื่อผลักดันให้การท่องเที่ยวเป็นวิถีชีวิตของประชาชน และรวบรวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งหมด มากำหนดเป็นปฏิทินการท่องเที่ยวได้ตลอดปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลักดันให้มีการรวมกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยว ที่มีลักษณะคล้ายคลึงและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครปฐม ร่วมกับภาคเอกชน จัดงาน “มหกรรมท่องเที่ยวนครปฐม” เมื่อวันที่ 17 - 18 มกราคม 2552 ณ พิพิธภัณฑน์หุ่นขี้ผึ้ง จัดกิจกรรมออกร้านเพื่อนำเสนอสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 6 กลุ่ม คือ แหล่งท่องเที่ยว สินค้าของฝากของที่ระลึก โรงแรม/ที่พัก/ร้านอาหาร ขานพาหนะและขนส่ง บริษัทนำเที่ยว และอื่น ๆ การจัดกิจกรรมนำเที่ยว มีโปรแกรมจัดนำเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญๆ ภายในจังหวัดนครปฐม โดยจำหน่ายบัตรนำเที่ยวในราคาประหยัด พร้อมนำเที่ยวโดยรถยนต์นำเที่ยวของบริษัทนำเที่ยว/กลุ่มรถยนต์นำเที่ยวต่าง ๆ เช่น นำเที่ยวไหว้พระแก้ววัด

โครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ในปี 2553

ในปี 2553 จังหวัดนครปฐมได้เสนอโครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด เพื่อของบประมาณ 167 โครงการ วงเงินประมาณ 600 ล้านบาท มีโครงการหลักที่ต้องสานต่อคือการก่อสร้างสนามกีฬาจังหวัดนครปฐม ของบไปสองร้อยกว่าล้านบาท เนื่องจากปี 2552 จังหวัดนครปฐมได้งบประมาณเพียงบางส่วน ซึ่งยังไม่เต็มโครงการและครบถ้วน จึงได้จัดทำโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนให้มีความต่อเนื่อง ในปี 2553 เป็นการเพิ่มเติม

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครปฐม ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และการตลาดนั้น เพื่อเพิ่มรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าตลาดน้ำลำพญา เป็นอีกแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนครปฐม และกำลังเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ทั้งนี้ตลาดน้ำลำพญาอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องของสถานที่จอดรถ ทำให้ไม่มีสถานที่รองรับปริมาณรถที่เข้ามาจอดในบริเวณตลาดน้ำ เกิดการจราจรติดขัดทั้งภายในและภายนอกวัดเป็นจำนวนมาก สร้างความเบื่อหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและปรับปรุงภูมิทัศน์ของตลาดน้ำลำพญา อีกทั้งแก้ไขปัญหาการจราจรที่ติดขัด และอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ในเรื่องสถานที่จอดรถ จังหวัดจึงเสนอให้มีการก่อสร้างลานจอดรถ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

ตลาดบางหลวง อ.บางเลน จ.นครปฐม เป็นชุมชนเก่าแก่อายุกว่า 100 ปี สร้างเมื่อ ร.ศ.122 อยู่ริมแม่น้ำท่าจีน ตัวตลาดเป็นสถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 5 มีลักษณะเป็นห้องแถวไม้สองชั้น หน้าหน้าเข้าหากัน ปัจจุบันตลาดยังคงสภาพงดงามและบรรยากาศตลาดเก่าไว้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งรูปแบบวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของผู้คนชนบท ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมไทย-จีน ที่สืบสานตลาดมา มีอาหารอร่อย ราคาถูก คุณภาพดี ถูกสุขลักษณะ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจังหวัดนครปฐม SWOT Analysis พบว่า จังหวัดนครปฐมมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคต่อการพัฒนา ดังนี้

1. จุดแข็ง ประกอบด้วย

- 1.1 เป็นจังหวัดปริมณฑลใกล้กรุงเทพฯ
- 1.2 เป็นศูนย์กลางการศึกษา
- 1.3 เป็นศูนย์กลางศาสนา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์
- 1.4 เป็นศูนย์กลางแพทย์
- 1.5 เป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
- 1.6 มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน

- 1.7 เส้นทางคมนาคมและการขนส่งสะดวกทั้งทางบก และทางน้ำ
- 1.8 เป็นเมืองผลิตอาหาร เกษตร อุตสาหกรรม
2. จุดอ่อน ประกอบด้วย
 - 2.1 มีปัญหาสิ่งแวดล้อม มลพิษ น้ำเสีย ขยะ
 - 2.2 ขาดแคลนแรงงาน
 - 2.3 ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและวินัยการจราจร
 - 2.4 ขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 - 2.5 ปัญหาระบาดของโรคในเนื้อสัตว์และพืช
 - 2.6 ขาดการวางผังเมือง
 - 2.7 ขาดความรู้ จิตสำนึก ในการอนุรักษ์
 - 2.8 ขาดการส่งเสริมการลงทุนของเกษตรกร
 - 2.9 ขาดการประชาสัมพันธ์ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
3. โอกาส ประกอบด้วย
 - 3.1 เป็นแหล่งอาหารไปสู่ครัวโลก
 - 3.2 พัฒนาเป็นเมืองมหาวิทยาลัย
 - 3.3 รองรับการใช้บัตรพิเศษของรัฐ (บัตรละ 1 ล้านบาท)
 - 3.4 ส่งเสริมตลาดการค้ากับต่างประเทศ ด้วยระบบ ICT
 - 3.5 ขนส่งถ่ายสินค้าสะดวก
 - 3.6 ประชาชนตื่นตัวดูแลสุขภาพส่งผล สินค้าเกษตรปลอดภัย
 - 3.7 นโยบายเป็นเมืองแฟชั่น
 - 3.8 กระแสการปฏิรูปปรับเปลี่ยนกระบวนการเปลี่ยนแปลง
4. อุปสรรค ประกอบด้วย
 - 4.1 โทรศัพท์ใช้ระบบทางไกล การเคลียร์เช็คต้องใช้เวลา 7 วัน
 - 4.2 ต้นทุนการผลิตการเกษตรของต่างประเทศต่ำกว่า
 - 4.3 คุณภาพสิ่งแวดล้อมไม่สามารถแก้ไขได้ในระดับ จังหวัด
 - 4.4 การบังคับใช้กฎหมายทำให้เกิดการกีดกันทางการค้า
 - 4.5 ระบบการค้าปลีกข้ามชาติ
 - 4.6 เทคโนโลยีสมัยใหม่มีราคาแพง
 - 4.7 จังหวัดข้างเคียงได้รับสิทธิพิเศษ ส่งเสริมการลงทุน
 - 4.8 นโยบายภาษีไม่เอื้อต่อธุรกิจเอกชน

4.9 ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากเป็นเมืองผ่าน

4.10 ขาดการวางผังโครงสร้างการจัดการที่ดี

4.11 สาธารณูปโภคไม่เพียงพอ

จากการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์และแผนงานพัฒนาจังหวัดนครปฐม พบว่า ที่ผ่านมามีจังหวัดเน้นการส่งเสริม “จุดแข็ง” ให้แข็งยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็พยายามเปลี่ยนแปลงและพัฒนา “จุดอ่อน” ให้เป็น “จุดแข็ง” แต่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จาก “โอกาส” เท่าที่ควร เช่น โอกาสที่จะพัฒนาให้เป็นเมืองมหาวิทยาลัย หรือ โอกาสที่จะส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศโดยผ่านระบบ ICT เป็นต้น

ลักษณะการพัฒนา

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ทำให้เป็นพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อรองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้จังหวัดนครปฐมเป็นศูนย์กลางของภาคตะวันตก และเป็นจุดเริ่มต้นของประตูสู่ภาคใต้ และการพัฒนาในด้านต่างๆ ประกอบกับจังหวัดนครปฐมมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านทำให้สภาพดินและแหล่งน้ำมีความอุดมสมบูรณ์สามารถเลือกพืชเศรษฐกิจมาปลูกเป็นพืชเสริมรายได้แก่เกษตรกรได้มากมายหลายชนิด

จากการกระจายความเจริญของกรุงเทพมหานคร และการเคลื่อนย้ายประชากรเข้าสู่จังหวัดนครปฐมทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดนครปฐมขยายตัวในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการอุตสาหกรรม ด้านการบริการ ด้านการศึกษา มีสถาบันการเงินอยู่จำนวนมาก(68 แห่ง) ทำให้สะดวกในการประกอบกิจกรรมทางพาณิชย์กรรม

ศักยภาพการพัฒนาจังหวัด

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 5 ครั้ง เพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ด้วยหลักการ SWOT Analysis พบว่า จังหวัดนครปฐมมีศักยภาพที่โดดเด่นสำคัญ ดังนี้

ด้านที่ตั้ง เป็นเมืองปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มีระบบโครงข่ายการคมนาคมทั้งทางบก และทางน้ำเอื้ออำนวยประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

ด้านแหล่งน้ำ มีแม่น้ำสายสำคัญหล่อเลี้ยงผลเมือง ได้แก่ แม่น้ำท่าจีน และมีระบบชลประทานครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่

ด้านคุณภาพดิน มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการทำเกษตรทั้งการทำนา ทำสวน ทำไร่ ปลูกสัตว์ และการประมง

ด้านการเกษตรอุตสาหกรรม เป็นแหล่งผลิตอาหารสู่การเป็นครัวโลก มีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว อ้อย พืชไร่ พืชผัก ผลไม้ กัญชง และไม้ และมีสุกรประมาณ 1.2 ล้านตัว

ด้านการท่องเที่ยว เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ธรรมชาติ การเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงสุขภาพ และการกีฬา

ด้านการศึกษา มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาดังอยู่ในพื้นที่เกือบทุกสถาบัน เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยคริสเตียน มหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลและวิทยาลัยต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันการศึกษาของตำรวจ และทหาร 4 เหล่า

กลไกสนับสนุนยุทธศาสตร์

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามยุทธศาสตร์ จังหวัดนครปฐมได้จัดลำดับความสำคัญของโครงการและกำหนดหน่วยงานที่จะเป็นเจ้าภาพหลักและเจ้าภาพรองในแต่ละโครงการ พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนปัจจัยต่าง ๆ รวม 4 ด้านคือ ด้านโครงสร้าง (Structure) ด้านกระบวนการทำงาน (Process) ด้านบุคลากร (People) และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology)

ด้านโครงสร้าง มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างในเชิงบูรณาการ ทั้งด้านการงานที่ยึดถือหลักการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน โดยไม่แยกฝ่ายและกลุ่มเพื่อการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าและรับผิดชอบร่วมกัน ด้านการผลิตบูรณาการการผลิตและ พัฒนาทั้งสินค้าและแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัยเข้าสู่มาตรฐานสากล

ด้านกระบวนการทำงาน เน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ทั้งส่วนภาครัฐและเอกชน ปรับลดขั้นตอนการทำงาน ระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วโปร่งใสและเป็นธรรม

ด้านบุคลากร เน้นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในเชิงบูรณาการในแนวทางเดียวกัน มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรเพื่อความเหมาะสมโดยไม่แยกสังกัด รวมทั้งปรับระบบการเบิกจ่ายโดยใช้งบประมาณร่วมกันเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศระหว่างกัน และร่วมมือกับสถาบันการศึกษาส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาระบบสารสนเทศ รวมทั้งด้านนวัตกรรม บรรจุภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อรองรับการแข่งขันในตลาดโลก

ข้อมูลของจังหวัดนครปฐมและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ขนาดที่ตั้งจังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในภาคกลาง ห่างจากกรุงเทพมหานครฯ ประมาณ 58 กิโลเมตร และเป็นจังหวัดหนึ่งในห้าของจังหวัดปริมณฑล (ได้แก่ นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานี) มีพื้นที่ประมาณ 2,168.327 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,355,204 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.42 ของพื้นที่ประเทศ และจัดอยู่ในลำดับที่ 62 ของประเทศ

มีอาณาเขตติดต่อกับนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดสุพรรณบุรี และพระนครศรีอยุธยา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดนนทบุรี พระนครศรีอยุธยา และกรุงเทพมหานคร

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดสมุทรสาคร และราชบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดราชบุรี และกาญจนบุรี

ภูมิหลังจังหวัดนครปฐม

นครปฐม เป็นอู่อารยะธรรมสำคัญ ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่าเมืองนครปฐมตั้งอยู่ริมทะเลเป็นเมืองเก่าแก่มีความเจริญรุ่งเรืองมานับตั้งแต่สุวรรณภูมิ และเป็นราชธานีสำคัญสมัยทวารวดี ในยุคนั้นนครปฐมเป็นแหล่งเผยแพร่อารยะธรรมจากประเทศอินเดียซึ่งรวมทั้งพุทธศาสนา นครปฐมจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญ มีชนชาติต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก ต่อมาได้เกิดความแห้งแล้งในบริเวณนั้น เพราะกระแสน้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองเปลี่ยนเส้นทาง ประชาชนจึงอพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ริมแม่น้ำ นครปฐมจึงกลายเป็นเมืองร้างมาเป็นเวลาหลายร้อยปี จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ยังผนวชได้ทรงลงไปพบพระเจดีย์ใหญ่ไม่มีที่ใดเทียบเท่า ครั้นเมื่อได้ครองราชย์จึงโปรดให้ก่อเจดีย์แบบลังกาครอบองค์เดิมไว้ และใช้ชื่อ "พระปฐมเจดีย์" ทรงปฏิสังขรณ์สิ่งต่าง ๆ ในบริเวณองค์พระปฐมให้มั่งคั่งผาสุก และโปรดให้ขุดคลองเจดีย์บูชาเพื่อให้การเสด็จมามันการสะดวกขึ้น ต่อมาในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ก่อสร้างทางรถไฟสายได้ผ่านเมืองนครปฐมซึ่งขณะนั้นยังเป็นป่ารก พระองค์จึงโปรดให้ย้ายชุมชนบริเวณนครชัยศรีริมแม่น้ำนครชัยศรีมาอยู่ บริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ จากนั้นจึงสถาปนาให้เป็นจังหวัดนครปฐมในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างพระราชวังสนามจันทร์ เป็นที่เสด็จแปรพระราชฐาน และฝึกซ้อมรบแบบเสือป่า โปรดให้สร้างสะพานเจริญศรัทธาข้ามคลองเจดีย์บูชาเชื่อมระหว่างสถานีรถไฟกับองค์พระปฐมเจดีย์สร้างพระร่วงโรจนฤทธิ์ทางด้านทิศเหนือขององค์พระปฐมเจดีย์และบูรณะองค์พระปฐมเจดีย์ให้สมบูรณ์สวยงามดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรม

อาชีพของชาวนครปฐมมีหลากหลายขึ้นอยู่กับเชื้อชาติของคนแต่ละกลุ่ม คือ คนไทยจะมีอาชีพทำนาและเป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม คนไทยเชื้อสายจีนจะทำสวนผักผลไม้ ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ไก่ ตั้งร้านในตลาดชุมชน และเมืองใหญ่ประกอบการธุรกิจและอุตสาหกรรมคนไทยเชื้อสายลาวจะทำนา และทำไร่ปลูกพืชในที่ดอนแถบอำเภอกำแพงแสนและอำเภอดอนตูม

คนในบริเวณสองฝั่งแม่น้ำนครชัยศรีส่วนใหญ่มักจะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ทั้งนี้เนื่องด้วยการอพยพเข้ามาในไทยของชาวจีนจากประเทศจีนสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มักจะมาทางเรือเส้นทาง อ่าวไทย และเข้ามาตามลำแม่น้ำสำคัญ ๆ ได้แต่งงานกับคนไทยมีลูกและหลาน จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ คนไทยเชื้อสายจีนมักมีฐานะดีเพราะมีความสามารถในการประกอบธุรกิจใหญ่น้อยเนื่องด้วยมีความขยันขันแข็งมีบทบาททางเศรษฐกิจของจังหวัดสูงกว่าคนไทยกลุ่มอื่น ๆ

คนไทยเชื้อสายต่าง ๆ นับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ยังสืบทอดประเพณีความเชื่อดั้งเดิมของตนเองอยู่ คนไทยเชื้อสายจีนจะมีประเพณีไหว้เจ้าบรรพบุรุษ ก่อให้เกิดประเพณีตรุษจีน สารทจีน กินเจ ส่วนคนไทยเชื้อสายลาว ไช้จะมีประเพณีไหว้แถนหรือเทวดา ไหว้ผีบรรพบุรุษ เช่น ผีเรือน ประเพณีไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน และประเพณีทำขวัญ นอกจากนี้จะมีประเพณีแต่งงาน และทำศพที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละหมู่บ้าน และกลุ่มอีกด้วย ลาวครั้งจะมีประเพณีแห่ขงสงกรานต์ ชนทุกกลุ่มเข้าใจซึ่งกันและกัน มีความรักและสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน จึงอยู่ร่วมกันด้วยปกติสุข

การปกครอง

จังหวัดนครปฐมแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 106 ตำบล 885 หมู่บ้าน เทศบาลนคร 1 แห่ง องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลตำบล 14 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 83 แห่ง เขตการปกครอง 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอนครชัยศรี อำเภอสามพราน อำเภอดอนตูม อำเภอบางเลน อำเภอกำแพงแสน และอำเภอพุทธมณฑล นครปฐมมีพลเมือง 720,337 คน ความหนาแน่น 332 คน / ตารางกิโลเมตร

จำนวนประชากร

จังหวัดนครปฐม มีประชาชน จำนวน 720,337 คน

การคมนาคม

นครปฐมอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางถนนเพชรเกษม 56 กิโลเมตร ถนนปิ่นเกล้า – นครชัยศรี ทางรถไฟ 58 กิโลเมตร ส่วนการคมนาคมภายในจังหวัดมีถนนลาดยางติดต่อกันได้ทุกอำเภอ และตำบล การคมนาคมทางน้ำในแม่น้ำนครชัยศรีเดิมมีความสำคัญมาก ปัจจุบันลดบทบาทลงมาก

เพราะมีถนนรถยนต์มากขึ้น แต่แม่น้ำยังมีสภาพที่จะใช้เป็นเส้นทางขนส่งขนาดใหญ่ได้ถ้ามีความจำเป็น แต่อาจจะไม่สะดวกนัก เพราะมีการสร้างสะพานมากถึง 9 สะพาน

สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ไม่มีภูเขาและป่าไม้ ระดับความสูงของพื้นที่แตกต่างกัน 2-10 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพพื้นที่โดยทั่วไปสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 6 เมตร ลาดเอียงจากทิศเหนือสู่ทิศใต้และทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออก มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ พื้นที่ทางตอนเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นที่ดอนมีระดับความสูง 6-10 เมตร ส่วนพื้นที่ตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มมีที่ดอนกระจายเป็นแห่ง ๆ มีแหล่งน้ำกระจายอยู่ทั่วไป พื้นที่ด้านตะวันออกและทิศใต้เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนมีคลองธรรมชาติ และคลองข่อยที่ขุดขึ้นเพื่อการเกษตรและคมนาคมมากมาย

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

ประวัติความเป็นมา

คลองมหาสวัสดิ์ เป็นคลองที่สำคัญที่สุดที่สุดในอำเภอพุทธมณฑลเชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำท่าจีน โดยเริ่มต้นจากคลองบางกอกน้อยบริเวณวัดชัยพฤกษ์มาลา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ไปออกแม่น้ำท่าจีนบริเวณศาลเจ้าสุบิน ตำบลจี่วราย อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดี (ข้าบุนนาค) ทำการขุดนั้นในปี พ.ศ. 2400 และขุดแล้วเสร็จในปีพ.ศ. 2403 มีขนาดกว้าง 7 วา ลึก 6 ศอก ยาว 27 กิโลเมตร เพื่อใช้เป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน ไปมณฑลนครปฐม โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างศาลาไว้ริมคลองทุกระยะ 4 กิโลเมตร รวม 7 ศาลา ศาลาที่ตั้งอยู่ในบริเวณอำเภอพุทธมณฑล คือ “ศาลา 6 หรือศาลาษา” ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 3 ตำบลศาลาษา เป็นศาลาที่จารึกตำรายาไว้ และ “ศาลา 7 หรือศาลาหิน” ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 3 ตำบลมหาสวัสดิ์ บริเวณนั้นใช้เป็นสถานที่ฝังศพในสมัยนั้น ปัจจุบันไม่มีร่องรอยของศาลาทั้ง 7 ให้เห็นแล้ว

คลองที่สำคัญอีกสายหนึ่งคือคลองทวีวัฒนาหรือคลองขวาง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดขึ้นในปี พ.ศ. 2421 เพื่อเชื่อมคลองโยงคลองมหาสวัสดิ์ และคลองภาษีเจริญ ทำให้เกิดการพัฒนารวมชนริมคลองมาเป็นชุมชนศาลาในปัจจุบัน (เอกสารแผ่นพับ, กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

เดิมประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ตำบลศาลาตาและตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุทพรมณฑล ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา จนเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่ง แต่ในปัจจุบันประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น ประกอบกับรายได้จากการทำนาไม่เพียงพอจึงเปลี่ยนมาทำสวนผลไม้ นาบัว สวนไม้ดอก และสวนพืชผักแทน และสถานที่คลองมหาสวัสดิ์ถูกใช้เป็นแหล่งผลิตน้ำประปาของกรุงเทพมหานครจึงมีการรักษาระดับน้ำไว้ ประชาชนจึงมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรได้ตลอดทั้งปีส่งผลให้การเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์และมีผลผลิตที่มีคุณภาพ

อำเภอกุทพรมณฑลตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครและการเดินทางสะดวกสบายสามารถเดินทางไปกลับโดยไม่ต้องค้างคืน และมีความพร้อมทั้งด้านทรัพยากรทางการเกษตรและทรัพยากรบุคคลเพราะประชาชนในชุมชนมีความสามัคคีและมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนได้ สำนักงานเกษตร จังหวัดนครปฐม กรมส่งเสริมการเกษตร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงเห็นว่าอำเภอกุทพรมณฑลมีศักยภาพเหมาะสมที่จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร ปี 2543 โดยนำจุดเด่นของพื้นที่ตำบลศาลาตาและตำบลมหาสวัสดิ์ เป็นจุดส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนเพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว รายได้ที่เพิ่มขึ้นมาจากค่าบริการเข้าชมสวน การขายสินค้าที่เป็นผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งผลิตภัณฑ์สินค้าแปรรูปของกลุ่มแม่บ้านเกษตร นอกจากนั้นเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาการว่างงานที่เกิดขึ้นจากการเลิกจ้างงานอันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำตั้งแต่ปี 2540

ดังนั้น ในเดือนกันยายน 2543 ได้เกิดโครงการท่องเที่ยวชมสวนคลองมหาสวัสดิ์ขึ้นตามนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตรที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวทางการเกษตร และพัฒนาการท่องเที่ยวทางการเกษตร พื้นที่ของโครงการครอบคลุมบริเวณริมสองฝั่งคลองมหาสวัสดิ์อยู่ในความรับผิดชอบของเขตตำบลมหาสวัสดิ์และตำบลศาลาตา อำเภอกุทพรมณฑล จังหวัดนครปฐม ศูนย์บริการท่องเที่ยวเกษตรตั้งอยู่บริเวณบ้านของนายมนูญ นราสดี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ตำบลศาลาตา อำเภอกุทพรมณฑล จังหวัดนครปฐม การเปิดพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชาวสวนผลไม้ สวนกล้วยไม้ นาบัว และทัศนียภาพที่สวยงามของคลองมหาสวัสดิ์รวมทั้งได้สัมผัสวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ทั้งสองฝั่งคลองมหาสวัสดิ์ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้นิยามคำศัพท์การท่องเที่ยวแบบนี้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงเกษตร”

ภาพที่ 1 การล่องเรือชมคลองมหาสวัสดิ์

วัตถุประสงค์ของการล่องเรือชมสวนคลองมหาสวัสดิ์

1. เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรตำบลมหาสวัสดิ์และตำบลสาขลาทั้งในและนอกภาคเกษตร
2. เพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงานจากการเลิกจ้างงานในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ
3. เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปได้

ประโยชน์ที่เกิดจากโครงการล่องเรือชมสวนคลองมหาสวัสดิ์

1. ประโยชน์ทางตรง คือ ประชาชนในชุมชนมหาสวัสดิ์และชุมชนสาขลาได้เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ร่วมคิดและร่วมทำรวมทั้งประชาชนได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ทางด้านต่าง ๆ การเป็นผู้ให้บริการที่ดีและมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการร่วมกัน ผลลัพธ์ของชุมชนทั้งสองตำบลสามารถจำหน่ายได้เร็วและเพิ่มขึ้น เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง มีโอกาสทางการตลาดมากขึ้นจากการที่นักท่องเที่ยวไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ช่วยสร้างรายได้ให้ชุมชนเสริมจากรายได้หลักภาคเกษตรทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น

2. ประโยชน์ทางอ้อม คือ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประชาชนมีความรักและภาคภูมิใจในถิ่นฐานของตนเอง รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม และเป็นการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนทั้งด้านความสะอาดและความเป็นระเบียบ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

การพัฒนาให้คลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นการประสานความสัมพันธ์ระหว่าง ชุมชน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปอย่างกลมกลืน ส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และถือเป็นการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงสอดคล้องตามพระราชดำริของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช การดำเนินโครงการ โดยประชาชนในชุมชนจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไป

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์

1. ชมสวนผลไม้

สวนผลไม้ของคุณบุญเลิศ เศรษฐอำนาจ มีเนื้อที่ 40 ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ซึ่งขณะนี้อยู่ในความดูแลของคุณจงดี เศรษฐอำนาจ

กิจกรรมการเยี่ยมชมสวนผลไม้ ประกอบด้วย

1. ผู้นำชมจะพาเดินชมสวนพร้อมอธิบายให้ความรู้เรื่องการปลูกผลไม้ ได้แก่ ส้มโอ มะม่วง ขนุน มะพร้าว มะปราง มะกอก และกระท้อน ซึ่งปลูกในบริเวณสวนนั้น
2. มีผลไม้ตามฤดูกาลของสวนให้ชิม โดยจัดโต๊ะงานเป็นชุดสำหรับนักท่องเที่ยวแต่ละคณะ มีทั้งผลไม้สด คือ ส้มโอ มะม่วง ขนุน และผลไม้แช่อิ่ม คือ มะกอกน้ำ ซึ่งมีรสชาติดีมาก เพราะไม่ใช้สารเคมี
3. มีผลไม้สดและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลไม้จำหน่าย ได้แก่ ก้อยทอดกรอบและขนุนทอดกรอบ โดยประยุกต์เป็นรสต่าง ๆ เช่น รสดั้งเดิม รสบาร์บีคิว รสเนย เปลือกส้มโอเชื่อม ข้าวตอกสำหรับเป็นของฝาก

จากตัวบ้านรับรองสามารถเข้าไปในสวนเห็นไม้ผลหลายชนิด การเดินชมสวนผู้นำจะพาเดินไปตามร่องสวน พร้อมนำเสนอรายละเอียดของสวนผลไม้แห่งนี้ว่า ปลูกผลไม้หลายชนิด เช่น ส้มโอ มีทั้งพันธุ์ขาวทองดี ขาวน้ำผึ้ง ขาวแป้น ขาวพวงมะม่วงแทบทุกพันธุ์ ขนุน มีพันธุ์เหลืองจำปา เขียวข้างสด เหลืองบางเคย มะพร้าว มะปราง มะกอก กระท้อน หมาก และสาเก เป็นต้น หากนักท่องเที่ยวรายใดไม่อยากเดินภายในสวนที่มีเนื้อที่ประมาณ 40 ไร่ ทางสวนมีรถอีแต่นไว้คอยบริการในราคาคันละ 50 บาท นั่งได้ 10 - 12 คน โดยขับพาสวนรอบ ๆ สวน ไม่ได้เข้าไปลุยตามร่องสวน การทำสวนเดิมใช้สารเคมีสังเคราะห์ เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของคนทำสวน ประกอบกับได้รับความรู้เรื่องปฏิกิริยาจากมหาวิทยาลัยมหิดล ได้ปรับเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยชีวภาพที่เจ้าของสวนสามารถผลิตใช้ได้เอง ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย ลดมลพิษทางอากาศและทางน้ำ เป็นการรักษาสีเขียวจากคำสัมภาษณ์มีใจความตอนหนึ่งว่า เนื่องจากทางสวนได้ใช้ประโยชน์จากทางน้ำในคลองมหาสวัสดิ์เพื่อรดต้นไม้ในสวน โดยได้ทำประตูเปิดปิดน้ำเป็นเวลา นอกจากได้ใช้น้ำในคลองมหาสวัสดิ์ ชาวสวนยังได้สัตว์น้ำที่ว่ายตามน้ำอีกด้วย นอกจากนี้การใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชชีวภาพ เป็นผลดีต่อสุขภาพของเกษตรกรและประชาชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงทำให้ผลไม้มีรสชาติดีอีกด้วย การใช้ปุ๋ยชีวภาพเป็นจุดขายผลไม้ของที่นี่ได้เป็นอย่างดี

การปลูกส้มโอของที่นี่เป็นแบบขนาดไปกับร่องสวนเมื่อต้นโตมีผลดกมากก็ต้องตัดผลทิ้งบ้าง การที่ผลส้มโอตกมาก ทำให้ส้มโอมีขนาดเล็กเพราะจะแย่งอาหารจากลำต้น ผลไม้ในสวนชนิดโตมีมากเกินไปเจ้าของสวนจะนำมาทำโดยการแปรรูป จากการสัมภาษณ์คุณจงดี ขนุน ในสวนมีมาก พยายามคิด ทดลอง จนเป็นขนุนทอดกรอบรสชาติต่าง ๆ กล้วยทอดกรอบรสชาติต่าง ๆ ข้าวตู ซึ่งจะทำต่างจากที่อื่นตรงที่ใช้ข้าวซ้อมมือกับมะพร้าว น้ำหอม ไม้ไผ่ น้ำนมแมว กลิ่นจะเป็นไปตามธรรมชาติ เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรได้อีกทาง และได้ให้เคล็ดลับในการเลือกซื้อส้มโอจากผู้ชมว่า ส้มโอที่รสชาติดี ต้องมีน้ำหนัก ตาตามผิวเปลือกขยายใหญ่จนเห็นเป็นร่องหรือเปลือกต้องบาง

ลักษณะการทำงาน

สมาชิกจะมีการรวมกลุ่มกันที่บ้านของหัวหน้ากลุ่มซึ่งเป็นเจ้าของสวน สมาชิกทั้งกลุ่มจะร่วมกันทำหน้าที่ในการจัดเตรียมผลไม้สดและผลิตภัณฑ์ผลไม้แปรรูปต่าง ๆ ไว้ให้นักท่องเที่ยวชิม ทุกคนสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำชมได้ และนอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มมีโอกาสดำเนินทางไปศึกษาตววิถีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่อื่นเพื่อนำมาพัฒนาารูปแบบการนำเสนอการนำชม และผลิตภัณฑ์ของตนอยู่เสมอ

ภาพที่ 2 การจำหน่ายผลไม้ในสวน

ภาพที่ 3 การนั่งรถอีแต่นชมสวน

2. การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ดำเนินงานโดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์ มีการรวมกลุ่มกันอย่างมั่นคงมาก่อนเริ่มตั้งโครงการท่องเที่ยวชมสวนคลองมหาสวัสดิ์ สำนักงานเกษตรอำเภอพิหารณา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ที่มีมาตรฐาน มีศักยภาพที่จัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ จึงนำมาเป็นจุดเยี่ยมชมของโครงการท่องเที่ยวชมสวนคลองมหาสวัสดิ์ พื้นที่โครงการตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

กิจกรรมการเยี่ยมชมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ประกอบด้วย

1. ผู้นำชมจะนำชมการสาธิตการแปรรูปผลผลิตของกลุ่ม เช่น วิธีการแปรรูปข้าวตังหน้าต่าง ๆ ที่เป็นผลผลิตของกลุ่มแม่บ้านที่มีชื่อเสียง
2. จัดเตรียมผลิตภัณฑ์แปรรูปทุกชนิดของกลุ่มแม่บ้านให้ชิม คือ ไข่เค็มเสริมไอโอดีน ข้าวตังทำจากข้าวซ้อมมือหน้าหมูหยอง หน้างาดำ และหน้าธัญพืช ผลไม้อบแห้งปรุงรสผลไม้ตามฤดูกาล เช่น มะม่วง มะขม มะละกอ และฝรั่ง และการหีบผลไม้อบแห้ง
3. มีผลิตภัณฑ์แปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่ให้ชิมจำหน่าย โดยผลิตภัณฑ์ทุกชนิดได้ผ่านการทดสอบและได้รับเครื่องหมาย ออ. เพื่อแสดงบนฉลากอาหาร จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครปฐม และสถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา นครปฐม

ลักษณะการทำงาน

สมาชิกกลุ่มแม่บ้านรวมกลุ่มกันทำงานที่บ้านของประธานกลุ่ม โดยสมาชิกทุกคนจะแบ่งกลุ่มกันมา มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ สมาชิกทุกคนของกลุ่มสามารถแปรรูปผลผลิตของโครงการได้ทุกขั้นตอน โดยรสชาติเดียวกัน เช่น การแปรรูปข้าวตังจะแบ่งสมาชิกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มทำข้าวตัง กลุ่มทาหน้าข้าวตัง กลุ่มโรยหมูหยอง โรยงา กลุ่มบรรจุภัณฑ์ สมาชิกของกลุ่มได้รับ

ความรู้เท่ากัน จากการเข้าสังเกตนักท่องเที่ยวที่เข้าชมยังจุดนี้จะขอทดลองทอดแผ่นข้าวคัง ทาหน้าข้าวคัง โรยหมูหยอง ส่วนการนำข้าวคังบรรจุเสร็จ ปริมาณการผลิตขึ้นกับการสั่งซื้อของลูกค้า สมาชิกของกลุ่มแปรรูปผลผลิตได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนอื่น เพื่อนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์และแปรรูปบรรจุภัณฑ์ สมาชิกใดที่มาร่วมกลุ่มแม่บ้านจะได้รับผลประโยชน์เป็นรายวัน

ภาพที่ 4 การสอนทำข้าวคัง

ภาพที่ 5 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์

3. ชมสวนกล้วยไม้

สวนกล้วยไม้ทัศนีย่อคิด ของนายชูบ คชเวช มีเนื้อที่ 12 ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลศาลาษา อำเภอกุทรณเขต จังหวัดนครปฐม

กิจกรรมเยี่ยมชมสวนกล้วยไม้ ประกอบด้วย

1. การนำชมกล้วยไม้มีการสาธิต การปลูก การตัด การชำ และการเก็บช่อกล้วยไม้
2. มีต้นกล้วยไม้ขาย

คุณทิพย์พา คชเวช เป็นผู้ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรโดยการปลูกกล้วยไม้จำหน่ายอยู่ตำบลศาลายามานาน เป็นสมาชิกของชมรมสวนกล้วยไม้ที่มีสมาชิกอยู่ประมาณกว่า 50 ราย ได้คิดค้นผสมพันธุ์ดอกกล้วยไม้ให้มีลักษณะแปลกใหม่ เพื่อผลทางการค้า และเป็นเอกลักษณ์ของสวน ขายได้ราคา ดอกกล้วยไม้มีราคาขึ้นลงตลอดเวลา ได้พัฒนาคิดค้นหาสายพันธุ์จนได้กล้วยไม้พันธุ์ออคิด ผสมออกมาดอกโตเป็นสีแดง กลีบแข็งแรง ให้ชื่อว่าทัศนีย์ซึ่งเป็นชื่อของลูกสาว

ลักษณะการทำงาน

เป็นระบบครอบครัวประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัว เป็นผู้นำชมและให้ความรู้ในบริเวณสวนกล้วยไม้ และขายต้นกล้วยไม้

ภาพที่ 6 การเยี่ยมชมสวนกล้วยไม้

4. ชมนาบัว

นาบัวของนายแจ่ม สวัสดิ์โต มีเนื้อที่ 20 ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

กิจกรรมการเยี่ยมชมนาบัว ประกอบด้วย

1. สมาชิกในครอบครัวของเจ้าของนาบัวพาชมนาบัว พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกดอกบัวพันธุ์จตุรขาว การเก็บดอกบัว การคัดขนาดของดอกบัว
2. การพายเรือเที่ยวในนาบัว โดยนักท่องเที่ยวสามารถพายเรือเอง หรือให้ผู้พามาพายเรือให้
3. การให้อาหารปลา ทางกลุ่มจะเตรียมอาหารปลาไว้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อความเพลิดเพลินสำหรับผู้ไม่ชอบพายเรือ

คุณอุษา สวัสดิ์โต อธิบายว่า การทำนาบัวจะปลูกเพียงครั้งเดียว สามารถเก็บผลผลิตได้ตลอด ดอกบัวของอำเภอพุทธมณฑลที่นิยมปลูกจะเป็นพันธุ์จตุรขาวและฉัตรแดง บัวเป็นไม้ดอกที่ไม่ชอบฝนและอากาศเย็นชอบแดดจ้า ถ้าโดนฝนจะทำให้ดอกสีเหลืองไหม้ ไม่สามารถเก็บขายได้ศัตรูของบัวคือเพลี้ยไฟและไรแดง แมลงเหล่านี้จะทำให้ใบบัวหงิกงอและดอกมีสีคล้ำ นาบัวที่กำหนดให้เป็นจุดท่องเที่ยวเป็นพันธุ์จตุรขาว ก้านจะสั้น ใ้ราคาดีกว่าดอกสีชมพูที่ปลูกเก็บฝัก การเก็บดอกบัวจะเก็บตอนเช้าวันเว้นวัน หรือวันที่เป็นเลขคู่ วิธีการเก็บจะใช้วิธีเดินเก็บไปตามร่อง โดยผู้เก็บจะสวมรองเท้าพิเศษที่ถักด้วยเชือกเพื่อให้สามารถยึดดินใต้น้ำและเก็บบัวได้สะดวก เมื่อบัวโทรมก็จะทำการทูปนาบัว การทูปนาบัว คือ การสูบน้ำออกจากนาแล้วย่ำดินด้วยรถไถกลบให้เป็นร่อง ไหลบัว หรือรากบัวจะยังคงมีอยู่ เมื่อย่ำดินเสร็จแล้วก็เปิดน้ำเข้านาบัว จากนั้นอีกประมาณสามเดือนบัวก็จะออกดอกเก็บผลผลิตได้ ปกติจะทำการทูปนาบัวประมาณสองครั้งต่อปี บางแห่งทำการทูปนาบัวโดยใช้วิธีพ่นยาฆ่าแมลงเพื่อให้ใบบัวแห้งตาย ซึ่งเป็นการเตรียมให้ดอกบัวรุ่นถัดไปผลิดอกเช่นกัน วิธีนี้เป็นการสร้างมลภาวะทางอากาศเป็นอันตรายต่อทั้งประชาชนในชุมชนและสัตว์ที่อาศัยในนาบัวและบริเวณใกล้เคียง

ในระหว่างที่มีการทูปนาบัวที่เยี่ยมชมแห่งนี้ นักท่องเที่ยวสามารถไปเยี่ยมชมนาบัวที่อยู่ถัดไปได้ซึ่งเข้าร่วมโครงการด้วยเหมือนกันเป็นของ นายบุญเลิศ สวัสดิ์โต หากบริเวณชมนาบัวของนายบุญเลิศ สวัสดิ์โต ยังไม่ได้รับการพัฒนามากนัก เป็นธรรมชาติมากกว่าแต่มีกิจกรรมเหมือนกัน ซึ่งผู้ศึกษาได้ไปดูนาบัวทั้ง 2 แห่งแล้ว โดยนาบัวสำรองมีข้อเสียคือไม่มีห้องน้ำบริการและจุดพักผ่อนวิวที่ถาวร

ลักษณะการทำงาน

เป็นระบบครอบครัวสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้นำชมและให้ความรู้ในการทำนาบัวกับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 7 การเยี่ยมชมนาบัว

แนวคิดและข้อมูลสำคัญของความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ

ปาร์คเกอร์ และ ออกเลสบี (Parker & Oglesby, 1972 อ้างถึงใน สุรินทร์ กาลศิริศิลป์ 2544 : 5) กล่าวว่า ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึก ที่มีต่อสิ่งเร้า ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความพึงพอใจที่เป็นปรากฏการณ์ ในแง่นามธรรมเกี่ยวกับความสบายใจหรือความสุขที่ได้ประสบมา เป็นความพึงพอใจที่จะประเมินได้จากทัศนคติ
2. ความพึงพอใจที่เกิดจากความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังของบุคคล และสิ่งตอบแทนที่ได้รับ

เทพพนม เมืองแมนและสวิง สุวรรณ (2540 : 98) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นภาวะของความพอใจ หรือภาวะของการมีอารมณ์ในทางบวกที่มีผลเกิดขึ้น เนื่องจากการประเมินประสบการณ์ของคน ๆ หนึ่ง สิ่งที่เขาคาดหวังไประหว่างการเสนอให้กับสิ่งที่ได้รับจะเป็นรากฐานแห่งความพอใจและไม่พอใจ

สุวรรณา ทีละเศรษฐกุล (2542 : 18) ได้ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ สรุปได้ว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวก เป็นความรู้สึกที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้มีความสุขความสุขนี้เป็นความสุขที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับ ความสุขสามารถทำให้เกิดความสุขทางบวกเพิ่มขึ้นได้อีก ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อน

และความสุขนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกทางบวกอื่น ๆ ความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวก และความสุขมีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการ

ชัยสมพล ชาวประเสริฐ (2546 : 146 - 150) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการไว้ดังนี้

1. ตัวแปรด้านระบบการให้บริการ หมายถึง องค์ประกอบและ โครงข่ายที่สัมพันธ์กันของกิจกรรมบริการต่าง ๆ ตัวชี้วัดสาเหตุด้านนี้ ได้แก่

1.1 ความสะดวกในแง่ของการขอรับบริการ ซึ่งจะดูความยากง่าย และความมากน้อยของเงื่อนไข ที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริการ หากเงื่อนไขมีน้อย โอกาสที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจสูง

1.2 ความเพียงพอทั่วถึงของบริการที่ให้ จะพิจารณาปริมาณของบริการที่ให้นั้น มีความครอบคลุมพื้นที่และหรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง

1.3 การมีคุณค่าใช้สอยของการบริการที่ได้รับ จะพิจารณาผลลัพธ์ของบริการ ที่ถูกผลิตออกมาในขั้นตอนสุดท้ายของการดำเนินการนั้น ๆ ว่ามีใช้สอยหรือประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการมากน้อยเพียงใด

1.4 ความคุ้มค่ายุติธรรมในราคาของระบบบริการที่ให้ หมายถึงความรู้สึก เหมาะสมหรือไม่กับจำนวนค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บ

1.5 ความก้าวหน้าและพัฒนาของระบบบริการที่ให้ เมื่อเปรียบเทียบกับอดีต ดิจั้นในเชิงปริมาณและคุณภาพมากน้อยขนาดไหน

2. ตัวแปรด้านกระบวนการให้บริการ ซึ่งก็คือขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริการที่ต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มต้น ของทางเดินของงาน ตัวชี้วัดในเรื่องนี้ประกอบด้วย

2.1 ความสะดวกในการติดต่อขอรับบริการ ได้แก่ ความยากง่ายในการขอรับบริการ

2.2 ความรวดเร็วในขั้นตอนของการให้บริการ ได้แก่ ความมากน้อยของจำนวนขั้นตอนและความรวดเร็ว ของการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ ที่ประหัดกว่า

2.3 ความสม่ำเสมอต่อเนื่องของบริการที่ให้ ได้แก่ ความคงเส้นคงวาของบริการที่ให้ ชนิดต่อเนื่องตลอดเวลา หรือแบบหยุด ๆ ให้ ๆ

2.4 ความปลอดภัยของการบริการที่ให้ ได้แก่ อันตรายที่เกิดจากกระบวนการ การให้บริการ

3. ตัวแปรด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ซึ่งได้แก่เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลนั่นเอง ตัวชี้วัดในเรื่องนี้ประกอบด้วย

3.1 ความเอาใจใส่ในงานของเจ้าหน้าที่ หมายถึง ความสนใจและตั้งใจในงาน หน้าที่
บริการ

3.2 ความเสมอภาคเสมอหน้าของบริการที่ให้ หมายถึง การแสดงออกต่อผู้รับบริการใน
ลักษณะยิ้มแย้มแจ่มใส รวมทั้งการพูดจาแบบสุภาพอ่อนโยน ไม่พูดหยาบคาย

3.3 ความซื่อสัตย์สุจริตของผู้ให้บริการ หมายถึง ความไว้วางใจเชื่อใจได้และตรงไป
ตรงมาต่อหน้าที่ของการให้บริการ

การวัดความพึงพอใจของลูกค้า

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่น ๆ (2541 : 47 - 48) ได้กล่าวถึงวิธีการวัดความพึงพอใจของ
ลูกค้าไว้ดังนี้

1. ระบบการติเตียนและข้อเสนอแนะ (Complaint and Suggestion Systems) เป็นการหา
ข้อมูลทัศนคติของลูกค้าเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการทำงานของบริษัทปัญหาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และ
การทำงาน รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ

2. การสำรวจความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction Surveys) ในกรณีนี้จะเป็น
การสำรวจความพึงพอใจของลูกค้า เครื่องมือที่ใช้มากคือการวิจัยตลาด วิธีนี้บริษัทจะต้องเตรียม
แบบสอบถามเพื่อค้นหาความพึงพอใจของลูกค้า โดยทั่วไปลูกค้าไม่สนใจจะเลือกวิธีแรก ลูกค้า
ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนไปซื้อผู้ขายรายอื่นแทนที่จะเสนอแนะคำติชมให้บริษัทซึ่งเป็นผลทำให้บริษัท
ต้องสูญเสียลูกค้า เทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้สำรวจความพึงพอใจของลูกค้ามีดังนี้

2.1 การให้คะแนนความพึงพอใจของลูกค้า ที่มีต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการ โดยอยู่ใน
รูปของการให้คะแนน เช่น ไม่พอใจอย่างยิ่ง ไม่พอใจ ไม่แน่ใจ พอใจ พอใจอย่างยิ่ง

2.2 การถามว่าลูกค้าได้รับความพอใจในผลิตภัณฑ์หรือบริการหรือไม่อย่างไร

2.3 เป็นการถามลูกค้าเพื่อให้คะแนนคุณสมบัติต่าง ๆ เรียกว่าเป็นการคะแนนการ
ทำงานของผลิตภัณฑ์ วิธีนี้จะช่วยให้ทราบถึงจุดอ่อน จุดแข็งของผลิตภัณฑ์

2.4 เป็นการสำรวจความตั้งใจในการซื้อซ้ำของลูกค้า (Repurchase intention)

3. การเลือกซื้อโดยกลุ่มที่เป็นเป้าหมาย (Goal shopping) วิธีนี้จะเชิญบุคคลที่คาดว่าจะเป็นผู้
ซื้อที่มีศักยภาพ ให้วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนในการซื้อสินค้าของบริษัทและคู่แข่งกัน พร้อมทั้งระบุ
ปัญหาเกี่ยวกับสินค้าและบริการ

4. การวิเคราะห์ถึงลูกค้าที่สูญเสียไป (Lost customer analysis) ในกรณีนี้จะวิเคราะห์หรือ
สัมภาษณ์ลูกค้าเดิมที่เปลี่ยนไปใช้ตราสินค้าอื่น เช่น ราคาสูงเกินไป บริการไม่ดีพอผลิตภัณฑ์ไม่
น่าเชื่อถือ รวมทั้งอาจจะศึกษาถึงอัตราการสูญเสียลูกค้าด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ไพลินพันธุ์ สร้อยจาดรนต์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแนวอนุรักษ์ โดยใช้กลุ่มแนะนำเชิงระบบนิเวศ ศึกษากรณี นักศึกษาชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษา 50 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลอง คือนักศึกษาที่ใช้กลุ่มแนะนำเชิงระบบนิเวศขณะเดินทางท่องเที่ยว และกลุ่มควบคุมได้แก่ นักศึกษาที่ท่องเที่ยวโดยไม่ใช้เครื่องมือดังกล่าว ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หลังจากที่ใช้เอกสารแล้ว นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อมในบริเวณอุทยานแห่งชาติอินทนนท์เพิ่มขึ้น และรู้วิธีการท่องเที่ยวที่จะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ลลิตา โภชนพันธ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศสัญจรของนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวประเภทสวยงามตามธรรมชาติ (natural resource) จะดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศได้มากกว่าสถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม (cultural resource) และมีแนวโน้มที่จะได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

นาคม ชีรสวรรณจักร (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา อำเภอสวนผึ้งจังหวัดราชบุรีผลการวิจัยสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง สำหรับผลการวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว พบว่า อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.01

นิพล เชื้อเมืองพาน (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาวนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย โดยศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งสังเกตพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและสำรวจสภาพทั่วของพื้นที่ประกอบ พบว่า การบริหารจัดการที่ยั่งยืนนั้นยังขาดกระบวนการบริหารและการจัดการการให้ความรู้และสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น ยังไม่มีการจัดอบรมความรู้แก่คนในท้องถิ่นและมัคคุเทศก์ ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่มีความพร้อมอย่างเหมาะสม ป้ายสัญลักษณ์บอกทางยังขาดและไม่ชัดเจน

ไม่มีการจัดแสดงสารคดี วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น พบว่ายังไม่มีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจการร่วมปฏิบัติงานและร่วมประเมินผล คงมีแต่ส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเท่านั้น และสิ่งที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจมากคือ สภาพธรรมชาติและภูมิทัศน์ในพื้นที่

สุริพร ภัทรพรนนท์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติในจังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับปานกลาง โดยมีความรู้เรื่องเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่าความรู้เรื่องการจัดการ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชิงบวกหรือส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับปานกลางถึงสูง โดยมีทัศนคติต่อการให้สิ่งแวดล้อมศึกษาในทิศทางบวกสูงสุด ผลการทดสอบความเป็นอิสระต่อกันพบว่าทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ ในจังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันตามสถานภาพสมรส การศึกษาและความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แต่ไม่แตกต่างกันตาม ภูมิฐานะ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ การได้รับข่าวสาร ประสบการณ์การมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อม จำนวนครั้งของการท่องเที่ยวต่อปี และลักษณะการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติในจังหวัดกาญจนบุรี ควรให้สิ่งแวดล้อมศึกษากับนักท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ และมีหลักสูตรชัดเจนรวมทั้งเปิด โอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น

สุชาติา วรระษะมานี (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการท่องเที่ยว ของนักศึกษามหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากสื่อวิทยุมากที่สุด รองลงมาคือ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร ตามลำดับ มีความรู้และพฤติกรรมการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง และมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แตกต่างกันการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากสื่อมวลชน ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นพพร ช่วบุญกิจ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอ่าวพนังค์ก จังหวัดชุมพร เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษาแนวทางของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อศึกษาเจต

คติต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในระดับปานกลางด้านการวางแผน และการติดตามผลงาน ส่วนในด้านการแก้ปัญหา และการปฏิบัติงานมีส่วนร่วม ในระดับต่ำ แต่ประชาชนมีเจตคติต่อการอนุรักษ์ในระดับสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมได้แก่เจตคติต่อการอนุรักษ์ รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์จำนวนที่เดินทางไป และจำนวนปีที่ได้รับการศึกษา ดังนั้นต้องให้ความรู้ สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชนในท้องถิ่น ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับเยาวชนและประชาชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

สุพัตรา แก้วมุกดา (2545 : 102 - 105) ได้ศึกษาวิจัยทัศนคติของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายก เพื่อการศึกษาวิจัยทัศนคติของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายกและศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่เห็นด้วยกับทัศนคติที่จะให้จังหวัดนครนายกมีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มุ่งเน้นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและให้พัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป มีการประชาสัมพันธ์ เตรียมความพร้อมด้านบุคลากรขององค์การและประชาชน ด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ รวมทั้งติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ ซึ่งตัวแปรที่ทำการศึกษาคือ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง การเข้าถึงแหล่งข้อมูล ความรู้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จักรกฤษณ์ พูลสวัสดิ์กิติภูต (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร :กรณีศึกษาหมู่บ้านในโครงการคนอยู่ - ป่ายัง อำเภอยะโยคี จังหวัดชุมพร เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทาง ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำ ลำธาร โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ จากการศึกษาพบว่าการจัดการชุมชนในพื้นที่โครงการคนอยู่ - ป่ายังมีรูปแบบการจัดการร่วมระหว่างองค์กรชาวบ้านภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานรัฐ และใช้กติกาชุมชนเป็นแนวทางในการทำกิจกรรมขององค์กรชาวบ้านในชื่อ “โครงการคนอยู่ - ป่ายัง โดยปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินตามกติกาชุมชน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยภายใน

ได้แก่ผู้นำภายในชุมชน การมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และผลประโยชน์ร่วม ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ลักษณะการดำเนินกิจกรรมขององค์กรภายนอกต่อสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการจัดการชุมชนเพื่อให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืนคือ การขาดความชัดเจนของกิจกรรมและบทบาทผู้นำชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขข้อจำกัดของชุมชน และข้อจำกัดของหน่วยงานภายนอกชุมชน เช่น ความไม่ชัดเจนของนโยบาย ซึ่งแนวทางในการจัดการชุมชนที่เหมาะสมนั้นต้องดำเนินการที่ส่งเสริมให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน โดยการจัดแบ่งพื้นที่ชุมชนให้มีความเหมาะสมกับกติกาชุมชน พัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ส่งเสริมการจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืน และมีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน

อภิธรรมย์ พรหมจรรยา, ชูติมา ต่อเจริญ และคมสัน รัชตพันธ์ (2547 : 103 – 110) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบท: จังหวัดภูเก็ต เพื่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบทจังหวัดภูเก็ต ให้เป็นตัวอย่างในการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการประเมินศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวชนบท เพื่อฝึกให้ประชาชนสามารถพัฒนาและวางแผนการท่องเที่ยวชนบท และเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแลกเปลี่ยนประสบการณ์และผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวชนบทในจังหวัดภูเก็ตสามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็วในอนาคต เนื่องจากมีการรวมตัวของชุมชนที่เข้มแข็งจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น โดยมีปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ เศรษฐกิจ ระบบนิเวศ และสังคมวัฒนธรรม เป็นตัวชี้วัดที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบทอย่างยั่งยืน แต่ทั้งนี้ต้องมีแนวร่วมในการดำเนินงานในระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่นด้วย

วาทีณี หมอไทย (2552 : 251 - 252) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มน้ำมูลตอนบน จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 100 คน จาก 4 องค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มน้ำมูลตอนบน ในอดีตการจัดการการท่องเที่ยวนั้น เกิดขึ้นโดยผู้นำชุมชนและผู้นำส่วนท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนรวมกลุ่มจัดการการท่องเที่ยวได้แก่สมาชิกสภาจังหวัดจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา เป็นตัวแทนของแต่ละอำเภอในพื้นที่กลุ่มน้ำมูลตอนบน และผู้อำนวยการโรงเรียนในเขตพื้นที่ได้ร่วมกันบุกเบิกสำรวจเส้นทางท่องเที่ยว และขอสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พื้นที่กลุ่มน้ำมูลตอนบนส่วน

ใหญ่ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่มีความอุดมสมบูรณ์และงดงามมีความพร้อมทางด้านศักยภาพการพัฒนา และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสากล สภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำมูลตอมนบน พบว่า ไม่ปฏิบัติตามแผนที่ตั้งไว้ การพัฒนาพื้นที่ไม่เล็งเห็นความสำคัญของทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ระบบเครือข่ายถนนไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีระบบรักษาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาบุคลากรไม่สอดคล้องกับการจัดการท่องเที่ยว ไม่นำศิลปวัฒนธรรมประเพณีการแสดงพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นสื่อในการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และข้อมูลสารสนเทศการท่องเที่ยวไม่เป็นปัจจุบันงบประมาณไม่เพียงพอ ขาดการประสานงานกับชุมชน การสร้างกลุ่มควบคุมไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สถานที่ท่องเที่ยวขาดการกระตุ้นจูงใจ และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ด้านที่พัก สถานที่จอดรถ ห้องสุขา ถึงขยะ เป็นต้น ชุมชนขาดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์พลังงาน มีกองทุนไม่เพียงพอกับความต้องการของชุมชน สินค้าส่วนใหญ่เป็นประเภทเดียวกัน ขาดการสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ด้านการผลิตสินค้าที่แปลกใหม่ แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำมูลตอมนบน ควรปฏิบัติตามแผนพัฒนาสามปี ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนควรพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ควรมีการสร้างระบบเครือข่าย ชมรมกลุ่มเยาวชน ชมรมกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ควรพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมครบด้าน การสร้างกระบวนการท่องเที่ยวควรนำศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ริมฝั่งน้ำมูลมาเป็นสื่อในการจัดการการท่องเที่ยว สนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน การจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านควรมีรูปแบบที่ชัดเจน ควรส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยบูรณาการเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเข้าไปในหลักสูตรโรงเรียน เพื่อเป็นการปลูกฝังเยาวชนให้มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นส่งเสริมภาคเอกชน มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ควรทำแผ่นพับหรือป้ายเชิญชวนประหยัดพลังงาน จัดกิจกรรมการรณรงค์การลดภาวะโลกร้อน เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว สินค้าของชุมชนควรสนับสนุนเงินกองทุนหรือสวัสดิการจากหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่น และสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ในการประยุกต์ใช้ผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และเป็นสินค้า OTOP ที่ได้มาตรฐานของชุมชน

งานวิจัยต่างประเทศ

ยิง (Ying. 2002 : 205 - 206) ได้วิจัยการศึกษาแนวทางการพัฒนาและการวางแผนการท่องเที่ยว ซึ่งได้รับการวางแผนการท่องเที่ยว กรณีศึกษาการประชาสัมพันธ์ของจีน และมาเลเซีย พบว่าการพัฒนาอย่างสำคัญในธุรกิจการท่องเที่ยวซึ่งได้รับการวางแผน การสร้างรากฐานจุดประสงค์ในการพัฒนาธุรกิจการใส่ใจต่อลูกค้า นโยบายแบบแผนที่พอเพียง การเตรียมความ

พร้อม แหล่งที่มาสมาคมและการทำงานเพื่อพัฒนาในธุรกิจการท่องเที่ยว ได้สรุปนโยบายดังนี้ คือ ขอบเขตของธุรกิจการท่องเที่ยวต้องมีการวางแผน สมาคมต้องมีการว่าจ้างและมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาเศรษฐกิจและธรรมชาติเพื่อนำมาสู่ท้องถิ่น ทรัพยากรที่ใช้ประโยชน์ต้องได้ฝึกฝนเรียนรู้เข้าใจในการพัฒนาเพื่อประชาชนในจังหวัดไฮนานของจีน และเคदारของมาเลเซีย เป็นตัวอย่างการพัฒนาที่มียุทธศาสตร์ กลไก การช่วยรัฐบาลแบ่งเบาหน้าที่ ผลลัพธ์ชี้ให้เห็นว่าการว่าจ้างในธุรกิจการท่องเที่ยวควรมีสถานที่กว้างและมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว อุปสรรคที่สำคัญคือ ความขาดแคลนและปริมาณนักท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยว จึงมีขีดจำกัด และความพอใจของนักท่องเที่ยว การบริการจะต้องมาตรฐาน มียุทธศาสตร์ รวมทั้งมีความหลากหลาย

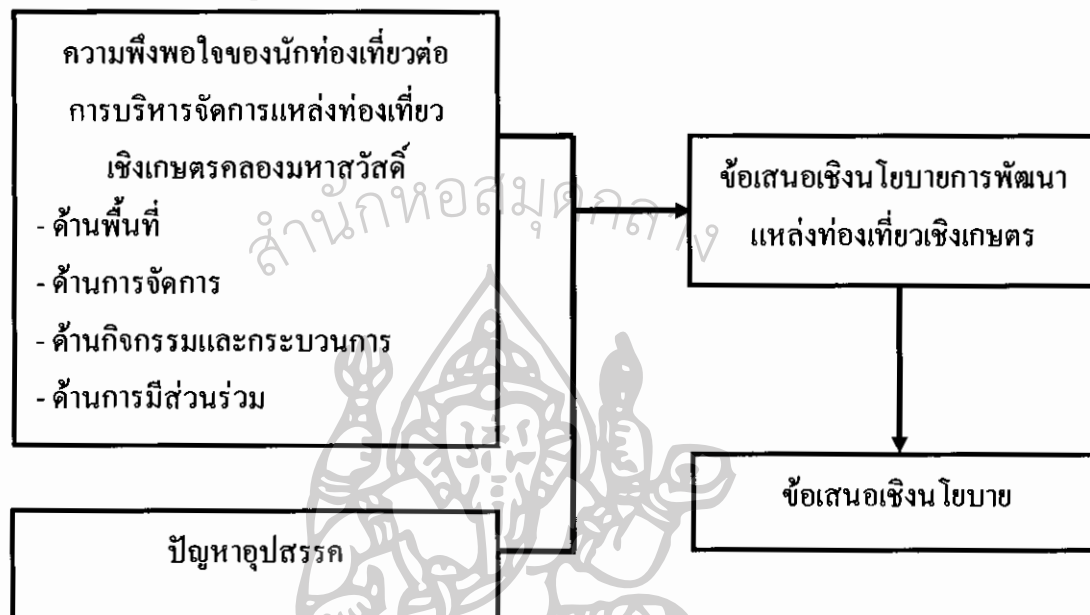
เชลดอน (Sheldon. 2000 : 2) ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางภาคเหนือของประเทศไทย : การสำรวจความตระหนักและศักยภาพ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกระบวนการส่งเสริมภาคเหนือของประเทศไทย เพื่อจุดประสงค์ในการพักผ่อนหย่อนใจ พื้นที่จำนวนมากได้รับการคุ้มครอง เป็นผลมาจากการพัฒนาและมลภาวะที่เพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทางเลือกหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว งานวิจัยนี้สำรวจความสัมพันธ์ระหว่างผลดีกับผลเสียของทาง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแรงกระตุ้น ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะบรรลุเป้าหมาย ถ้าอุตสาหกรรมยึดหลักต่อไปนี้อย่างเคร่งครัด คือ การปรับปรุงการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มความพึงพอใจให้ผู้เยี่ยมชม ความหลากหลายของการดำรงชีพของสัตว์ป่า ที่นอกเหนือการละเล่นพื้นเมืองและการล่องเรือ อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์เป็นกรณีศึกษาหนึ่ง

แมรี (Marie. 2003 : 324) ได้ประเมินคิดตามการดำเนินงาน โครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นชุมชนเป็นฐานที่ประเทศเนปาล ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ก่อให้เกิดประโยชน์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นที่การดูแลสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ถือเป็นสิ่งกระตุ้นทางเศรษฐกิจของประเทศ ผลการติดตามโครงการพบว่าโครงการสามารถทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวไปยังท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ทรัพยากรธรรมชาติ ยังไม่ได้รับการดูแลอย่างเพียงพอสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

มิทซ์ (Mitz. 2006 : 224 - 225) ได้วิจัยการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวผลจากการสำรวจ โดยเฉพาะจากการสำรวจการท่องเที่ยวในชุมชน จากการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีส่วนร่วมทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ผลลัพธ์ที่ได้มีทั้งผลดีและผลเสีย การที่ชุมชนมีรากฐานที่มั่นคง แข็งแรง ควบคู่กับการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวไปด้วย จะเป็นแนวทางที่มีประโยชน์ในการบริหารการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพในการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาซึ่งมีสภาพการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และปัญหาอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นตัวแปรอิสระที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ ดังแผนภูมิที่ 7

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

แผนภูมิที่ 7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ร่วมใช้ในการวิจัยในครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักท่องเที่ยว ที่มาเที่ยว คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ.2552 รวมจำนวนทั้งสิ้น 2,511 คน และกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประกอบการ และเกษตรกรเจ้าของสวนที่พัฒนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 4 คน

กลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2552 คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane, 1973) และสุ่มตัวอย่างด้วยวิธี แบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนของนักท่องเที่ยว

N = จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด

e = ความคาดเคลื่อนเนื่องจากการสุ่มตัวอย่าง (e = 0.05)

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{2,511}{1+2,511(0.05)^2}$$

จำนวนนักท่องเที่ยวตัวอย่างที่ทำการศึกษาเท่ากับ 345 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 4 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน และเกษตรกรเจ้าของสวนที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การเลือกกลุ่มสนทนากลุ่มใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม เพื่อสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งลักษณะคำถามเป็นแบบปิด (Close - ended Question) และแบบเปิด (Open - ended Question) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และวัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ โดยใช้องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 2 - 4) เป็นกรอบการสร้างคำถาม ข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของไลเคอร์ท (Likert's Rating Scale) โดยกำหนดคะแนนดังนี้

คำถามประเภทคล้อยตามหรือเห็นด้วย ให้คะแนนดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	พึงพอใจมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	พึงพอใจมาก
ระดับ 3	หมายถึง	พึงพอใจปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	พึงพอใจน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	พึงพอใจน้อยที่สุด

กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ของ เบสท์ (Best and Kabn 2006 : 329-335) ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 ถึง 1.49	แสดงว่า	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.50 ถึง 2.49	แสดงว่า	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.50 ถึง 3.49	แสดงว่า	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.50 ถึง 4.49	แสดงว่า	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 4.50 ถึง 5.00	แสดงว่า	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ มีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เพื่อหาแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

2. แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีแนวคำถามจำนวน 3 ส่วน คือ ส่วนแรกคำถามเกี่ยวกับสภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ ส่วนที่สอง ปัญหาอุปสรรคของการท่องเที่ยว และ ส่วนที่สาม ข้อเสนอเชิงนโยบาย

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการจากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและต่างประเทศโดยอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่เป็นผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เป็นผู้ให้คำแนะนำ และให้คำปรึกษา

ขั้นที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลผล เพื่อกำหนดเป็น โครงสร้างในแบบสอบถาม และขอบเขตเนื้อหาในพฤติกรรมบ่งชี้ โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ พร้อมจัดสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาตามพฤติกรรมบ่งชี้ แล้วเสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ พร้อมให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ได้ช่วยประเมินว่า ข้อคำถามแต่ละข้อในแบบสอบถาม สามารถวัดได้ตรงกับเนื้อหาที่กำหนดหรือไม่ โดยให้คะแนนตามเกณฑ์แล้วนำผลการพิจารณาคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ ในแต่ละข้อมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยการพิจารณาในแต่ละข้อ คือ

วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence: IOC) ดังนี้

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามในแบบสอบถาม

R	หมายถึง	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N	หมายถึง	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ
+1	หมายถึง	ข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจหรือตัดสินใจไม่ได้
-1	หมายถึง	ข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้อง

ในการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจากการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ในทุกข้อคำถามนั้น มีค่าเท่ากับ 1.00 หากข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 – 1.00 จะคัดเลือกไว้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 จะพิจารณาปรับปรุงหรือไม่คัดเลือก

ขั้นที่ 4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

ขั้นที่ 5 นำแบบสอบถามที่ไปทดลองใช้ มาคำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha - Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในส่วนของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์เท่ากับ .9516

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้นำชุมชน ผู้บริหารและดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร, เกษตรกรที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ของตำบลมหาสวัสดิ์ ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษารูปแบบ วิธีการ และลักษณะของการสนทนากลุ่มที่จะใช้ในการวิจัยโดยศึกษาจากหนังสือ เอกสาร และเครื่องมือในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสนทนากลุ่ม

ขั้นที่ 2 นำประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิด มาสร้างประเด็นคำถาม เพื่อใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ และเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำปรับปรุงแก้ไขประเด็นคำถาม

ขั้นที่ 3 นำประเด็นคำถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำไปใช้ในการสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากแบบสอบถามผู้วิจัยดำเนินการ โดยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลและขอความร่วมมือไปยังผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

2. ขอความอนุเคราะห์ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลศาลาข่า อำเภอพุทธมณฑล จังหวัด นครปฐม คุณมบุญ นราศศิโส เพื่อเก็บข้อมูลของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์โดยเชิญผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประกอบการ และ เกษตรกรเจ้าของสวนที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรร่วมการสนทนากลุ่ม

2. ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม และเจ้าหน้าที่ ทั่วไป เป็นผู้ช่วยในการเก็บข้อมูลให้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบ ความสมบูรณ์ และความถูกต้อง แล้วจึงประมวลผล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ และการวิเคราะห์ผลการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้ ค่าความถี่ (f) และค่าร้อยละ (%)
2. การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวของคลอง มหาสวัสดิ์ ใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)
3. วิเคราะห์ปัญหา และข้อเสนอแนะ และการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 345 ฉบับ ได้รับคืนและเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทุกฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

ลักษณะข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่าง 345 คน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยว ประวัติการเดินทางมาท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวที่รับรู้ การใช้บริการและร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว และการเยี่ยมชมหรือเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

(n = 345)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	98	28.4
หญิง	247	71.6
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	84	24.3
21 – 30 ปี	83	24.1
31 – 40 ปี	52	15.1
มากกว่า 40 ปี	126	36.5
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	32	9.3
มัธยมศึกษาตอนต้น	27	7.8
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.	38	11.0
อนุปริญญา/ ปวส.	23	6.7
ปริญญาตรี	175	50.1
สูงกว่าปริญญาตรี	52	15.1
อาชีพ		
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	59	17.1
พ่อค้า/นักธุรกิจ	34	9.9
พนักงานบริษัท	67	19.4
อาชีพอิสระ	35	10.1
เกษตรกร	12	3.5
นักเรียน/นักศึกษา	110	31.9
อื่น ๆ	28	8.1

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n = 345)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	161	46.7
10,001 – 25,000 บาท	99	28.7
25,001 – 40,000 บาท	50	14.5
มากกว่า 40,000 บาท	35	10.1
วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ	238	35.1
พบปะสังสรรค์	59	8.7
ชอบสภาพบรรยากาศ	226	33.3
ต้อนรับบุคคลสำคัญ	13	1.9
ต้อนรับเพื่อน/ญาติ/คนรู้จัก	22	3.2
ซื้อสินค้า	45	6.6
อื่น ๆ	75	11.1
ประวัติการเดินทางมาท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์		
ไม่เคย ครั้งแรก	246	71.3
เคย	99	28.7
แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวที่รับรู้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
หนังสือ/วารสาร	81	14.3
วิทยุ/โทรทัศน์	70	12.3
เพื่อน/ญาติ/คนรู้จัก	242	42.6
บริษัทนำเที่ยว	19	3.3
ททท.	52	9.2
อินเทอร์เน็ต	82	14.4
อื่นๆ	22	3.9

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n = 345)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
การใช้บริการและร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
บริการอาหาร	144	19.1
เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	241	32.0
มักคุเทศก์นำเที่ยว	127	16.9
ซื้อสินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	175	23.2
บริการที่พักแรม	15	2.0
กิจกรรมระยะสั้น	40	5.3
อื่นๆ	11	1.5
การเยี่ยมชมหรือเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ท่องเที่ยวชมสวนคลองมหาสวัสดิ์	273	25.9
ชมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	274	26.0
ชมสวนกล้วยไม้	255	24.2
ชมนาบัว	222	21.1
อื่นๆ	30	2.8

จากตารางที่ 2 พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิง จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 71.6 เพศชาย จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 อายุมากกว่า 40 ปีมากที่สุด จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงมาคือ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 24.3 น้อยที่สุด อายุ 31 – 40 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็น ร้อยละ 15.1 ระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 50.1 รองลงมาคือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 15.1 น้อยที่สุด อนุปริญญา/ ปวส. จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 6.7 อาชีพนักเรียน/นักศึกษามากที่สุด จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 31.9 รองลงมา คือ พนักงานบริษัท จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 น้อยที่สุด เกษตรกรรม จำนวน 12 คน คิด เป็นร้อยละ 3.5 รายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาทมากที่สุด จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 รองลงมา คือ 10,001 – 25,000 บาท จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 28.7 น้อยที่สุดคือ มากกว่า 40,000 บาท

จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 10.1 วัตถุประสงค์การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจมากที่สุด จำนวน 238 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 รองลงมาคือ ชอบสภาพบรรยากาศ จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 น้อยที่สุดคือ บริษัทนำเที่ยว จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์เป็นครั้งแรก จำนวน 246 คน คิดเป็นร้อยละ 71.3 และเคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้ว จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 28.7 แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวที่รับรู้มากที่สุดคือเพื่อน/ญาติ/คนรู้จัก จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 42.6 รองลงมาคืออินเทอร์เน็ต จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 14.4 น้อยที่สุดคือบริษัทนำเที่ยว จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 การใช้บริการและร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดคือเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 32.0 รองลงมาคือซื้อสินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 23.2 น้อยที่สุดคืออื่นๆ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 และการเยี่ยมชมหรือเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ชมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 รองลงมาคือ ล่องเรือชมสวนคลองมหาสวัสดิ์ จำนวน 273 คน คิดเป็นร้อยละ 25.9 น้อยที่สุดคืออื่นๆ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 3 - 7

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์

(n = 345)

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
ด้านพื้นที่	3.89	0.50	มาก	2
ด้านการจัดการ	3.79	0.52	มาก	3
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	3.72	0.61	มาก	4
ด้านการมีส่วนร่วม	3.93	0.66	มาก	1
รวม	3.82	0.49	มาก	

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวดต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
คลองมหาสวัสดิ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณารายด้านโดย
เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.66)
ด้านพื้นที่ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.50) ด้านการจัดการ ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.52) และด้านกิจกรรมและ
กระบวนการ ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.61)

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด
ต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านพื้นที่

(n = 345)

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวดต่อการบริหารจัดการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านพื้นที่	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ในสถานที่ที่เดินทางไป สะดวก	3.88	0.70	มาก	4
2. ป้ายชี้จุดท่องเที่ยวแสดงไว้อย่างชัดเจน มองเห็น ได้ง่าย	3.55	0.80	มาก	6
3. มีการตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสวยงาม	3.51	0.80	มาก	7
4. สามารถเดินทางเข้าพื้นที่ท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล	3.78	0.80	มาก	5
5. สภาพแวดล้อมโดยรวมมีความเหมาะสมต่อการ ส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	4.08	0.73	มาก	2
6. สถานที่ท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	4.05	0.79	มาก	3
7. ประชาชนในพื้นที่มีความเป็นมิตรค่อนักท่องเที่ยว	4.41	0.70	มาก	1
รวม	3.89	0.50	มาก	

จากตารางที่ 4 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวดต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
คลองมหาสวัสดิ์ ด้านพื้นที่ พบว่า โดยรวมนักท่องเที่ยวดมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$,
S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ประชาชนในพื้นที่มีความเป็น
มิตรค่อนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.70) รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมโดยรวมมีความ
เหมาะสมต่อการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.73) น้อยที่สุดคือมีการ
ตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสวยงาม ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.80)

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว
ต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านการจัดการ

(n = 345)

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านการจัดการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. จุดท่องเที่ยวมีความสะอาด	3.94	0.77	มาก	3
2. แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สถานที่จอดรถ ห้องน้ำ ที่พักเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว	3.81	0.89	มาก	8
3. มีการจัดการเรื่องความสะอาดของสถานที่	3.82	0.78	มาก	6
4. สิ่งก่อสร้างมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติ	3.97	0.77	มาก	2
5. อากาศในแหล่งท่องเที่ยวมีความบริสุทธิ์	4.26	0.66	มาก	1
6. มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว	3.72	0.75	มาก	10
7. มีกิจกรรมให้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน	3.81	0.72	มาก	7
8. มีกิจกรรมที่แสดงถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.77	0.77	มาก	9
9. มีจุดขายที่แสดงออกถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม	3.85	0.73	มาก	4
10. มีการจำกัดนักท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม	3.61	.076	มาก	13
11. มีระบบรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว	3.70	0.81	มาก	11
12. มีเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว	3.34	0.98	ปานกลาง	14
13. มีระบบการประสานงานในการต้อนรับและพา นักท่องเที่ยวไปชมจุดต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ	3.85	0.88	มาก	5
14. มีศูนย์บริการให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว	3.65	0.85	มาก	12
รวม	3.79	0.52	มาก	

จากตารางที่ 5 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวดูต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านการจัดการ พบว่า โดยรวมนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคืออากาศในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความบริสุทธิ์ ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.66) รองลงมาคือ สิ่งก่อสร้างมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.77) น้อยที่สุดคือมีเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = 0.98)

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวดูต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

(n = 345)

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวดูต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. มีการแสดงสินค้าหรือสาริตการผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคลองมหาสวัสดิ์	3.80	0.85	มาก	3
2. มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมระหว่างการเดินทางมาท่องเที่ยว	3.79	0.82	มาก	4
3. มีกิจกรรมให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.82	0.76	มาก	2
4. มีจุดบริการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	3.92	0.75	มาก	1
5. มีการนำเที่ยวและการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	3.75	0.78	มาก	5
6. มีหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	3.56	0.90	มาก	6
7. ผู้นำเที่ยวสามารถใช้ภาษาต่างประเทศสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้	3.42	0.87	ปานกลาง	7
รวม	3.72	0.61	มาก	

จากตารางที่ 6 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวดูต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ พบว่า โดยรวมนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.87) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือมีจุด

บริการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.75) รองลงมาคือ มีกิจกรรมให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.76) น้อยที่สุดคือผู้นำเที่ยวสามารถใช้ภาษาต่างประเทศสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 0.87)

ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลองมหาสวัสดิ์ ด้านการมีส่วนร่วม

(n = 345)

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลองมหาสวัสดิ์ ด้านการมีส่วนร่วม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการนำเที่ยว	3.84	0.79	มาก	4
2. ประชาชนในพื้นที่ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	4.01	0.78	มาก	1
3. ประชาชนในพื้นที่นำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว	3.93	0.76	มาก	3
4. ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	3.94	0.76	มาก	2
รวม	3.93	0.66	มาก	

จากตารางที่ 7 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลองมหาสวัสดิ์ ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า โดยรวมนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือประชาชนในพื้นที่ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.78) รองลงมาคือ ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.76) น้อยที่สุดคือประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการนำเที่ยว ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.79)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

จากการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ของนักท่องเที่ยว สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ของนักท่องเที่ยว

(n = 345)

การบริหารจัดการท่องเที่ยว	ปัญหาอุปสรรค
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย	1. ความปลอดภัยของการขึ้น-ลงเรือ 2. ขาดความสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว 3. ผู้คนละออกจากสถานที่จอดรถ 4. การเข้าออก ท่าเรือ ลำบาก ที่นั่งพักท่าเรือชำรุดทรุดโทรม 5. ถังขยะไม่เพียงพอ
ด้านการจัดการ	1. การประสานงานเรื่องที่พักให้กับนักท่องเที่ยว 2. ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว 3. ขาดการประสานงานในการท่องเที่ยวตามจุดต่างๆ
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	ขาดการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว
ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่	ชุมชนบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยว

จากตารางที่ 8 พบว่า ปัญหาอุปสรรคจากการท่องเที่ยวตามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว มีดังนี้

1. ไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทาง
2. ไม่มีระบบการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวบริเวณจุดขึ้น – ลงเรือ
3. ขาดการประสานงานในการอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว
4. ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว
5. ขาดการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว
6. ชุมชนบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ตารางที่ 9 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ของนักท่องเที่ยว

(n = 345)

การจัดการท่องเที่ยว	ข้อเสนอแนะ
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรมีป้ายบอกทางให้ชัดเจน 2. ควรมีช่องทางการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ให้มากขึ้น 3. ควรมีบ้านพักที่นักท่องเที่ยวสามารถพักได้ในรูปแบบของโฮมสเตย์ 4. ควรจัดให้มีรถประจำทางไปยังจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ 5. ควรจัดระเบียบร้านให้เป็นระเบียบมากขึ้น เพื่อให้เห็นทัศนียภาพที่สวยงามขึ้น
ด้านการจัดการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรมีผู้มาบรรยายให้ความรู้ประจำแต่ละจุดแหล่งท่องเที่ยว 2. ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลเรื่องความสะอาดในลำคลอง 3. ควรปรับปรุงให้มีระบบรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรมีให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย มากขึ้น เช่น กิจกรรมที่สวนผลไม้ และ ควรจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับวิถีชุมชนมากกว่านี้ 2. ควรมีการอธิบายหรือป้ายแสดง สาริตการให้ความรู้ในแต่ละจุด
ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่	<p>ควรประสานงานกับประชาชนหลาย ๆ ภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น</p>

จากตารางที่ 9 พบว่า นักท่องเที่ยวได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาดังนี้

1. ควรมีป้ายบอกทางให้ชัดเจน
2. ควรมีช่องทางการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ให้มากขึ้น
3. ควรมีบ้านพักที่นักท่องเที่ยวสามารถพักได้ในรูปแบบของโฮมสเตย์

4. ควรจัดให้มีรถประจำทางไปยังจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ
5. ควรจัดระเบียบร้านให้เป็นระเบียบมากขึ้น เพื่อให้เห็นทัศนียภาพ ได้สวยงามขึ้น
6. ควรมีผู้มาบรรยายให้ความรู้ประจุกแหล่งท่องเที่ยว
7. ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลเรื่องความสะดวกในลำคลอง
8. ควรปรับปรุงให้มีระบบรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
9. ควรให้มีกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น เช่น กิจกรรมที่สวนผลไม้ และ ควรจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมด้วยวิธีชุมชนมากกว่านี้
10. ควรมีการอธิบายหรือป้ายแสดง สาริตถการให้ความรู้ในแต่ละจุด
11. ควรประสานงานกับประชาชนหลาย ๆ ภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม

จากการสนทนากลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ มีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 4 คน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน เจ้าของนาบัว เจ้าของสวนผลไม้ และ ประธานกลุ่มแม่บ้านมหาสวัสดิ์ ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญดังนี้

1. บริบทและความเป็นมาของคลองมหาสวัสดิ์

เดิมชุมชนคลองมหาสวัสดิ์เป็นพื้นที่การเกษตรที่มีชื่อเสียง ชาวบ้านมีรายได้หลักจากการทำการเกษตร และสวนผลไม้ ซึ่งป่าแฉ้วให้ความเห็นว่า

“บรรพบุรุษทำสวนผลไม้สืบทอดกันเรื่อยมา ต่อมาปี 2543 เกษตรอำเภอ ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงได้เริ่มพัฒนาตั้งแต่บัดนั้นเป็นมาต้นมา”

คุณประไพ เจ้าของนาบัวให้ความเห็นว่า

“อาชีพหลักของป้าคือทำนาข้าว นาบัว แล้วก็ปลูกมะม่วง ปลูกตะไคร้ ส่วนเรื่องท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมหลังจากที่เกษตรอำเภอเข้ามาส่งเสริม ซึ่งแรก ๆ ไม่ได้ทำเอง พ่อเป็นคนทำ พ่อทำอยู่ประมาณ 3 ปีแล้วคุณพ่อเสียชีวิตแล้วเราทำต่อ เพราะคุณพ่อนี้เด็ก ๆ รู้จักกันเยอะ ชอบเล่าเรื่องสงคราม”

ต่อมา นายอำเภอธวัชชัย (นายอำเภอพุทธมณฑล) ได้เข้ามาจุดประกายการพัฒนาการท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากนายอำเภอมิภรรยาทำบริษัททัวร์ทำให้เห็นถึงศักยภาพของพื้นที่ที่สามารถจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ดังที่ผู้ใหญ่ มนูญให้ความเห็นว่า

“ช่วงแรกนายอำเภอธวัชชัย แก่เป็นคนจุดประกาย แก่บอกว่าผู้ใหญ่ ผมว่าตรงนี้

น่าจะจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้นะ เลยกบอกว่านั่งเรือเที่ยวตามสวนดีกว่า
แล้วก็นั่งเรือทะเลแม่น้ำท่าจีน ต่อมานายอำเภอก็เอาทัวร์มาลง โดยลงเรือ
ที่โรงพยาบาลศาลาษา แต่ในช่วง 6 เดือนแรกยังไม่มีการจัดระบบการท่องเที่ยว
ทำให้มีอุปสรรคพอสมควร”

ปี 2543 กระทรวงเกษตรมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เกษตรอำเภอจึงได้ลง
พื้นที่และเริ่มพัฒนาการท่องเที่ยว ดังความเห็นของผู้ใหญ่บุญญาว่า

“ประมาณปี 2544-2545 สำนักงานเกษตรอำเภอเริ่มสำรวจพื้นที่ที่มีศักยภาพ
และความเหมาะสมที่จะสามารถจัดเป็นท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้จึงได้เข้ามา
ให้ความรู้แก่ชาวบ้าน และชักชวนการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร”

คุณปราณี ประธานกลุ่มแม่บ้านมหาสวัสดิ์ให้ความเห็นว่า

“ปี 2543 สำนักงานเกษตรอำเภอ โดยคุณปราณีต เข็มวิจิตร นักวิชาการเกษตร
ได้เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามนโยบายของกระทรวงเกษตร
ในสมัยนั้น”

2. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของคลองมหาสวัสดิ์

เดิมระบบการบริหารจัดการยังไม่มีระบบเท่าที่ควร แต่เนื่องจากชาวบ้านให้ความร่วมมือ
และร่วมกันคิดกันทำ และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอย่างต่อเนื่องทุกเดือน จึงได้พัฒนาเป็น
แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงจนถึงทุกวันนี้ ดังความเห็นของผู้ใหญ่บุญญาว่า

“แรก ๆ มีเรือเข้ามา 10 กว่าลำ แต่เนื่องจากการคิดค่าล่องเรือที่ไม่เท่ากัน
คือ บางลำก็คิด 200 บ้าง 300 บ้าง จึงทำให้ไม่มีมาตรฐาน ส่วนเจ้าของผลไม้
ก็เริ่มบ่นเพราะเขาไม่ได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว จึงได้ตั้งกฎเกณฑ์
การกระจายรายได้ คือ ทำยังไงให้สวนที่เราไปแวะมีรายได้บ้าง เช่น สวนเจี๊แจ้ว
มีผลไม้ ให้ 20 บาทต่อหัว สวนกล้วยไม้ ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว 10 บาทต่อหัว
นาบัว 10 บาทต่อหัว กลุ่มแม่บ้าน 10 บาทต่อหัว ศูนย์อำนวยการ 20 บาทต่อหัว
รวมเป็น 70 บาทต่อหัว ต่อมาได้จัดตั้งคณะทำงานขึ้นมาดูแล มีประธาน
รองประธาน เภรัญญิก แล้วบริหารจัดการรายได้จากการท่องเที่ยว โดยเน้นการ
จัดการ

ที่โปร่งใส โดยมีสมุดคิวเรือลงทะเลเบียนไว้ เราจะปล่อยเรือไปตามคิวโดยจับสลาก
และมีสมุดจดบันทึกว่านาย ก เอนักท่องเที่ยวไป 5 คน และให้แต่ละจุดมีสมุด
บันทึก

ว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามากี่คน แล้วนำเงินที่ได้มาบริหารจัดการแบ่งสรรไปตามหัว

ที่ได้กำหนดไว้ นี่คือระบบจัดการที่โปร่งใส และตรวจสอบได้ การทำงาน
ถึงจะไม่ขัดแย้งกัน แล้วอีกอย่างหนึ่งต้องพยายามคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ให้ทุกคน
ยึดหน้าที่ของคนให้เป็นหลัก”

จุดเด่นของการท่องเที่ยวของคลองมหาสวัสดิ์ที่นักท่องเที่ยวมีความชื่นชอบคือ ความเป็น
ธรรมชาติและความเป็นกันเองของผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ ดังความเห็นของผู้ใหญ่มนุญ
ว่า

“เดี๋ยวนี้นักท่องเที่ยวชอบแหล่งท่องเที่ยวย้อนยุค เช่น ตลาดสามชุก ตลาดร้อยปี
คลองประวัติศาสตร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 4 เพราะราคาไม่แพง จุดเด่นของเราคือ
เราขายวิถีชาวบ้าน คนกรุงเทพฯมักจะหนีจากความวุ่นวายมาพักผ่อนที่นี่”
คุณประไพ เจ้าของนาบัวให้ความเห็นว่า

“คนกรุงเทพฯไม่เคยเห็นดอกบัว เห็นก็ตื่นตื่น เพราะว่ามีเรือให้พายไปชม
ถ้าลงไปเก็บดอกบัวบาน เราก็จะไม่คิดดั่งคะ ถ้าดอกบัวตูม เราจะคิดแค่ 2 บาท
เพราะว่าเราให้เก็บด้วยมือตัวเอง แค่อชอบ ใจคะ”

ป้าแจ้ว เจ้าของสวนผลไม้ให้ความเห็นว่า

“จุดเด่นของคลองมหาสวัสดิ์คืออยู่ที่เป็นคลองประวัติศาสตร์ร้อยปี และเป็นพื้นที่
ในหลวงเคยเสด็จมาเยี่ยม อีกอย่างคือน้ำคลองยังสะอาด สังกัดจากปริมาณปลา
ที่ยังมีเยอะอยู่ เป็นอะไรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไม่ได้แต่งเติม ชาวบ้าน
ที่อยู่ริมคลองก็เป็นคนแถวนี้ทั้งนั้น”

ส่วนปัจจัยที่ทำให้การท่องเที่ยวของคลองมหาสวัสดิ์มีความยั่งยืนมาเป็นระยะเวลา 10 ปี
นั้นเกิดจากความซื่อสัตย์และความจริงใจของผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ ดังความเห็น
ของผู้ใหญ่มนุญที่ว่า

“การจัดการท่องเที่ยว และความผูกพันกับการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่คนในชุมชน
เอื้ออารีต่อกัน ก็เลยไม่ค่อยมีปัญหาความขัดแย้ง ต้องบอกว่าเป็นเอกลักษณ์
ของคนบ้านนอกเลยนะ มีอะไรก็จะพูดกัน ไม่เกิดปัญหาเรื้อรังมันก็เข้าใจกัน
นี่คือจุดเด่นเลยนะ ถึงมาได้ 10 ปี ที่อื่นเช่นคลองจินดา ก็เงียบไปแล้ว ไม่มีใครทำ
ขัดแย้งกัน”

สอดคล้องกับความเห็นของป้าแจ้วที่ว่า

“ชาวบ้านมีความซื่อสัตย์ในการให้บริการ และการต้อนรับ ทำให้นักท่องเที่ยว
ติดใจและกลับมาเที่ยวซ้ำอีก”

3. ปัญหาอุปสรรคที่พบและแนวทางการแก้ไขปัญหา

ปัญหาอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวที่พบเกิดจากการขาดความร่วมมือจากเจ้าอาวาส และเนื่องจากจุดขึ้น – ลงเรืออยู่ในเขตวัด ทำให้วัดเป็นดั่งแปรสำคัญในการพัฒนา ดังความเห็นของผู้ใหญ่บุญญาว่า

“วัดไม่เห็นดีเห็นงามของการท่องเที่ยว เพราะเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน มีวิสัยทัศน์ไม่ไกล เพราะจุดลงเรืออยู่ในเขตของวัด การแก้ปัญหาคือ เราต้องคุยกันบ่อย ๆ เพื่อให้เขาสบายใจและเห็นดีด้วย อย่าไปสอนเขา”

คุณปราณี ประธานกลุ่มแม่บ้านมหาสวัสดิ์ให้ความเห็นว่า

“มีปัญหาบ้างที่จุดชมเรือไม่เรียบร้อย นักท่องเที่ยวมาแล้วไม่รู้ว่าเป็นที่ต้อนรับ มันรวมกันไปหมด”

4. ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นระยะเวลา 10 ปี ได้ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว แต่ที่น่าสนใจไปกว่านั้นคือ การท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลกระทบในทางลบต่อชุมชนเลย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย หรือปัญหาความขัดแย้งจากการแบ่งผลประโยชน์ไม่ลงตัวของผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ ดังความเห็นของผู้ใหญ่บุญญาว่า

“ไม่เปลี่ยนแปลงนะ คลองนี้เราช่วยกันดูแลอยู่แล้ว”

คุณประไพ เจ้าของนาบัว ให้ความเห็นว่า

“ก็ไม่เปลี่ยนแปลงเท่าไรหรอก อยู่อย่างดั้งเดิม”

คุณปราณี ประธานกลุ่มแม่บ้านมหาสวัสดิ์ให้ความเห็นว่า

“ก็เปลี่ยนไปบางส่วนเช่นมีการสร้างศาลา และห้องน้ำ ไว้รองรับนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น”

ป้าแจ้ว เจ้าของสวนผลไม้ให้ความเห็นว่า

“ในคลองไม่เปลี่ยน ปกติเหมือนเดิม”

ผลกระทบเชิงบวกจากการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของคลองมหาสวัสดิ์ ได้ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น ดังความเห็นของผู้ใหญ่บุญญาว่า

“ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยว โดยมีการกระจายรายได้ 70 บาท

ไปยังส่วนต่างๆ จากค่าเรือ 350 บาท นอกจากนั้นยังมีรายได้จากขายผลไม้ เช่น เมื่อก่อนป้าแจ้วต้องเอาผลไม้ไปขายที่กรุงเทพ แต่ตอนนี้ไม่ต้องแล้ว ขายคนที่มาเที่ยวก็ไม่พอแล้ว ส่วนที่ไม่พอก็ไปเอาที่ญาติ ๆ กันเอามาขายให้ ก็เป็นการลดต้นทุน ไม่ต้องไปขายในกรุงเทพ ปลูกเองราคาก็ไม่แพง”

คุณประไพ เจ้าของนาบัว ให้ความเห็นว่า

“เราก็คได้มาจากนักท่องเที่ยวคนละ 10 บาท และจากการขายอาหารปลาแก่นักท่องเที่ยว

แต่แท้จริงแล้วการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมของเรา เฉลี่ยเดือนหนึ่ง 2 – 4 พันบาท อาชีพหลักคือการขายคอกบัว”

ป้าแจ้ว เจ้าของสวนผลไม้ให้ความเห็นว่า

“มีรายได้เพิ่มขึ้นต่ำสุด 3800 บาทจนหมื่นกว่าบาท แต่รายได้หลักอยู่ที่นานากกว่า”

5. หน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือ

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีหน่วยงานเข้ามาให้ความช่วยเหลือด้วยกันในหลาย ๆ หน่วยงานซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทหน่วยงานที่เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และหน่วยงานที่เข้ามาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ดังความเห็นของผู้ใหญ่มนุษย์ว่า

“ในช่วงแรก ๆ ปี 2545 - 2546 จะได้งบประมาณในเรื่องปรับปรุงสถานที่ศาลาไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว มีห้องน้ำ ปูลูกดันไม้เพิ่ม เพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์ แต่โดยสรุปส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้มาช่วยเหลือเรื่องงบประมาณเท่าไร ส่วนใหญ่จะเข้ามาให้ความรู้มากกว่า เราอยู่ได้เพราะยึดหลักพึ่งตนเอง โดยทำโครงการใช้เงินกระตุ้นเศรษฐกิจ ทำโป๊ะทำเทียบเรือใหม่ ทำหลังคาเรือให้เป็นลักษณะเดียวกัน แล้วก็ทำเป็นเรือถีบแบบเขาดิน อยู่ที่ศูนย์บริการ 3 ลำ อยู่ในนาบัว 3 ลำ อยู่ที่สวนผลไม้ 3 ลำ มันน่าจะเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยวมากขึ้น”

คุณประไพ เจ้าของนาบัว ให้ความเห็นว่า

“เกษตรอำเภอค่ะ เราของบไป ได้ศาลามา 2 หลัง เรือ 2 ลำ ไว้บริการนักท่องเที่ยว”

คุณปรานี ประธานกลุ่มแม่บ้านมหาสวัสดิ์ให้ความเห็นว่า

“อบต ช่วยเรื่องแผ่นพับ และป้ายประชาสัมพันธ์ ส่วน อบจ ก็เข้ามาช่วยสร้างสะพานให้”

ป้าแจ้ว เจ้าของสวนผลไม้ให้ความเห็นว่า

“เยอะแยะ มีทั้งของรัฐ อบต อำเภอ เกษตรอำเภอ มาช่วยรับแขก มาสาธิตทำคั้นไม้”

6. ความร่วมมือของชาวบ้านและการมีส่วนร่วม

ที่ผ่านมาการพัฒนาการท่องเที่ยวของคลองมหาสวัสดิ์ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี ซึ่งทุกปัญหาจะถูกนำมาเสนอเพื่อหาทางแก้ไขร่วมกันในทุก ๆ วันที่ 5 ของเดือน ซึ่งเป็นวันประชุมหมู่บ้าน ดังความเห็นของผู้ใหญ่บุญว่า

“ชาวบ้านให้ความร่วมมือดีมาก เจอกันทุกวัน พูดคุยถามไถ่กัน และแก้ปัญหา
ร่วมกัน”

คุณประไพ เจ้าของนาบัว ให้ความเห็นว่า

“มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นทุกวันที่ 5 ของเดือน”

7. การรับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

การรับฟังข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรับปรุงที่ผ่านมาของคลองมหาสวัสดิ์ได้จากการให้นักท่องเที่ยวเขียนข้อเสนอแนะลงในสมุดรับฟังข้อเสนอแนะที่ได้วางไว้ในแต่ละจุดของการท่องเที่ยว ดังความเห็นของผู้ใหญ่บุญว่า

“เดิมเรามีสมุดอยู่ทุกจุดเลย เรียกว่าสมุดเยี่ยมชม แล้วเราก็อ่านจากตรงนั้นว่า
เค้ามีความคิดเห็นอย่างไร อยากให้ปรับปรุงในส่วนไหน อันนี้ก็คือแนวทาง
ของนักท่องเที่ยว ความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำไว้ทุกที่ ต่อมา
นักศึกษาปริญญาโทขึ้นไป แล้วไม่ได้นำมาคืน ทำให้หายไป 3 - 4 เล่มแล้ว ก็เลยรู้สึก
ว่าไม่ไหวแล้วเพราะต้องเริ่มใหม่”

8. แนวทางการพัฒนาในอนาคตของชาวบ้าน

การพัฒนาการท่องเที่ยวของคลองมหาสวัสดิ์ในความเห็นของผู้ประกอบการที่ต้องการพัฒนาให้ดีขึ้นจากปัจจุบันคือ การพัฒนาให้เป็นตลาดน้ำแห่งใหม่ ดังความเห็นของผู้ใหญ่บุญว่า

“อยากเพิ่มจุดท่องเที่ยว โดยพัฒนาให้เป็นตลาดน้ำ เพราะสถานที่เหมาะ เก่าดี
ญี่ปุ่นก็ชอบ เป็นแบบเรียบง่าย ธรรมชาติ นี่คือรูปแบบที่ฝันไว้ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
เจ้าอาวาส เพราะต้องใช้ทำน้ำและบริเวณของวัด”

คุณประไพ เจ้าของนาบัว ให้ความเห็นว่า

“อยากให้มีตลาดน้ำ อาทิตย์ละวัน ตอนนี้มีมีการเตรียมสถานที่ไว้บ้างแล้ว แต่ยังขาด
ผู้นำในการพัฒนา”

ป้าแจ้ว เจ้าของสวนผลไม้ให้ความเห็นว่า

“อยากให้มีทิวทัศน์ที่สวยงาม ต้นไม้ข้างรั้วเขียวชอุ่ม ร้านค้าสวย มีวิวดอกไม้
ข้างทางมีรั้วกันที่ชัดเจนว่าตรงนี้ที่ซื้อรถจักรยาน ตรงนี้ที่รถจักรยานยนต์/รถยนต์
ตรงนี้ที่นั่งริมคลอง”

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของนักท่องเที่ยวและผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้ดังนี้

1. ด้านพื้นที่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มากขึ้น เนื่องจากชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยว และสามารถจัดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนมาเป็นระยะเวลา 10 ปี โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด รวมทั้งไม่สร้างความแตกแยกให้กับคนในพื้นที่จากการแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวดังเช่นสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ โดยหน่วยงานภาครัฐตั้งแต่ระดับรัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงถนนที่ใช้ในการเดินทางมายังคลองมหาสวัสดิ์ให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น และหน่วยงานระดับท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงถนนที่เชื่อมต่อจุดท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น ดังความเห็นของผู้ใหญ่นุญที่ว่า

“เดี๋ยวนี้นักท่องเที่ยวชอบแหล่งท่องเที่ยวฮอนยุก เช่น ตลาดสามชุก ตลาดร้อยปี คลองประวัติศาสตร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 4 เพราะราคาไม่แพง จุดเด่นของเราคือเราขายวิถีชาวบ้าน คนกรุงเทพมักจะหนีจากความวุ่นวายมาพักผ่อนที่นี่”

คุณประไพ เจ้าของนาบัวให้ความเห็นว่า

“คนกรุงเทพ ไม่เคยเห็นดอกบัว เห็นก็ตื่นตื่น เพราะว่ามีเรือให้พายไปชม ถ้าง่วงไปเก็บดอกบัวบาน เราก็จะไม่คิดดั่งคะ ถ้าดอกบัวตูม เราจะคิดแค่ 2 บาท เพราะว่าเราให้เก็บด้วยมือตัวเอง เก็บชอบ ใจคะ”

ป้าแจ้ว เจ้าของสวนผลไม้ให้ความเห็นว่า

“จุดเด่นของคลองมหาสวัสดิ์อยู่ที่เป็นคลองประวัติศาสตร์ร้อยปี และเป็นที่อยู่ในหลวงเคยเสด็จมาเยี่ยม อีกอย่างคือน้ำคลองยังสะอาด สังกัดจากปริมาณปลาที่ยังมีเยอะอยู่ เป็นอะไรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไม่ได้แต่งเติม ชาวบ้านที่อยู่ริมคลองก็เป็นคนแถวนี้ทั้งนั้น”

ป้าแจ้ว เจ้าของสวนผลไม้ให้ความเห็นว่า

“อยากให้มีทิวทัศน์ที่สวยงาม ดันไม้ข้างรั้วเขียวชอุ่ม ร้านค้าสวย มีวิวดอกไม้ข้างทางมีรั้วกันที่ชัดเจนว่าตรงนี้ที่ซื้อรถจักรยาน ตรงนี้ที่รถจักรยานยนต์/รถยนต์ ตรงนี้ที่นั่งริมคลอง”

2. ด้านการจัดการ

ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ควรพัฒนาระบบการประสานงานการท่องเที่ยวให้เป็นระบบมากขึ้น โดยอาจจัดทำแผนผังการท่องเที่ยวไว้ล่วงหน้าให้นักท่องเที่ยวเลือกว่าจะท่องเที่ยวแบบไหน เช่น แผนที่ 1 ใช้เวลาท่องเที่ยว 1 ชั่วโมง โดยมีจุดที่เรือจอด 4 แห่ง คือ นาบัว สวนผลไม้ กลุ่มแม่บ้าน และสวนกล้วยไม้ เป็นต้น ทั้งนี้ในแต่ละจุดจะต้องมีผู้ประกอบการที่ชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และป้องกันการสับสนว่าหลังจากออกจากจุดนี้แล้วจะไปจุดไหนต่อ ดังความเห็นของผู้ใหญ่บุญว่า

“แต่ละจุดมีสมุดบันทึกว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามากี่คน แล้วนำเงินที่ได้มาบริหารจัดการแบ่งสรรไปตามหัวที่ได้กำหนดไว้ นี่คือการจัดการที่โปร่งใส และตรวจสอบได้ การทำงานถึงจะไม่ขัดแย้งกัน แล้วอีกอย่างหนึ่งต้องพยายามคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้นให้ทุกคนยึดหน้าที่ของตนให้เป็นหลัก”

3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ควรพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้มากกว่านี้โดยใช้ช่องทางสื่อสารณะที่มีอยู่ เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุชุมชน และเวปไซต์การท่องเที่ยว และเพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์แนะนำแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ โดยจัดให้มีป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและความน่าสนใจในแต่ละจุดท่องเที่ยว รวมทั้งควรที่จะส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมให้คนในพื้นที่เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในพื้นที่ โดยอาจฝึกเยาวชนในพื้นที่ให้เป็นผู้นำเที่ยวก็ได้ ดังความเห็นของผู้ใหญ่บุญที่ว่า

“เราอยากพัฒนาให้เยาวชนเป็นมัคคุเทศก์น้อย เหมือนแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอื่น ๆ เพราะจะเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนรักและภูมิใจในบ้านเกิดของเขา ทำให้เขาหวงแหน และอยากอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพเดิมเอาไว้ รวมทั้งยังเป็นฝึกให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ แถมยังมีรายได้พิเศษในวันหยุดด้วย”

4. ด้านการมีส่วนร่วม

ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ควรหาวิธีการหรือแรงจูงใจให้หน่วยงานในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยเฉพาะวัด ซึ่งเป็นจุดขึ้น – ลงเรือ และเป็นจุดสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวได้ ดังความเห็นของผู้ใหญ่บุญว่า

“วัดซึ่งไม่เห็นดีเห็นงามของการท่องเที่ยว เพราะเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน มีวิสัยทัศน์ไม่ไกล เพราะจุดลงเรืออยู่ในเขตของวัด การแก้ปัญหาคือ เราต้องคุยกันบ่อย ๆ เพื่อให้เขาสบายตามและเห็นดีด้วย อย่าไปสอนเขา”

คุณปรานี ประธานกลุ่มแม่บ้านมหาสวัสดิ์ให้ความเห็นว่า

“มีปัญหบ้างที่จุดชมเรือไม่เรียบร้อย นักท่องเที่ยวมาแล้วไม่รู้ว่าเป็นที่ต้อนรับ
มันรวมกันไปหมด”

สำนักหอสมุดกลาง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
- 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และ
- 3) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) นักท่องเที่ยว จำนวน 2,511 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามานะ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 345 คน สุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ และ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน และเกษตรกรเจ้าของสวนที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 4 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ ส่วนที่สองเป็นแนวทางการสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อการท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอเชิงนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยผู้วิจัยขอทำหนังสือขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากรถึงผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์ หลังจากนั้นนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง และครบถ้วนของข้อมูล แล้วนำไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิง จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 71.6 เพศชาย จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 อายุมากกว่า 40 ปีมากที่สุด จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 น้อยที่สุด อายุ 31 – 40 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 15.1 ระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 50.1 น้อยที่สุด อนุปริญญา/ ปวส. จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 6.7 อาชีพนักเรียน/นักศึกษามากที่สุด จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 31.9 น้อยที่สุด เกษตรกรรม จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 รายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาทมากที่สุด จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 น้อยที่สุดคือ มากกว่า 40,000 บาท จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 10.1 วัตถุประสงค์การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจมากที่สุด จำนวน 238 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 น้อยที่สุดคือ บริษัทนำเที่ยว จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์เป็นครั้งแรก จำนวน 246 คน คิดเป็นร้อยละ 71.3 และเคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้ว จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 28.7 แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวที่รับรู้มากที่สุดคือเพื่อน/ญาติ/คนรู้จัก จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 42.6 ที่สุดคือบริษัทนำเที่ยว จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 การใช้บริการและร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดคือเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 32.0 น้อยที่สุดคืออื่นๆ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 และการเยี่ยมชมหรือเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ชมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 น้อยที่สุดคืออื่น ๆ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.66) ด้านพื้นที่ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.50) ด้านการจัดการ ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.52) และด้านกิจกรรมและกระบวนการ ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.61)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้านพบว่า

ด้านพื้นที่ พบว่า โดยรวมนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.70) รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมโดยรวมมีความเหมาะสมต่อการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.73) น้อยที่สุดคือมีการตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสวยงาม ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.80)

ด้านการจัดการ พบว่า โดยรวมนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคืออากาศในแหล่งท่องเที่ยวมีความบริสุทธิ์ ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.66) รองลงมาคือ สิ่งก่อสร้างมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.77) น้อยที่สุดคือมีเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = 0.98)

ด้านกิจกรรมและกระบวนการ พบว่า โดยรวมนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.87) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือมีจุดบริการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.75) รองลงมาคือ มีกิจกรรมให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.76) น้อยที่สุดคือผู้นำเที่ยวสามารถใช้ภาษาต่างประเทศสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 0.87)

ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า โดยรวมนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือประชาชนในพื้นที่ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.78) รองลงมาคือ ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.76) น้อยที่สุดคือประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการนำเที่ยว ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.79)

**ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
คลองมหาสวัสดิ์ของนักท่องเที่ยว**

3.1 ปัญหาอุปสรรค

จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่พบจากการท่องเที่ยว ดังนี้

3.1.1 ด้านพื้นที่ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทางทั้งการเดินทางมายังคลองมหาสวัสดิ์ และการเดินทางไปยังจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ยังไม่ได้รับความสะดวก

เท่าที่ควร รวมทั้งยังคงกังวลเกี่ยวกับระบบการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะ
จุดขึ้น – ลงเรือ

3.1.2 ด้านการจัดการ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า พบปัญหาเกี่ยวกับการประสานงานใน
การอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวไปตามจุดต่าง ๆ และขาดการประชาสัมพันธ์แหล่ง
ท่องเที่ยว

3.1.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า พบปัญหาเกี่ยวกับ
ขาดการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว

3.1.4 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ไม่พบปัญหาอุปสรรค

3.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว ดังนี้

3.2.1 ด้านพื้นที่ นักท่องเที่ยวเสนอแนะว่า ควรจัดทำป้ายบอกทางจุดท่องเที่ยวให้
ชัดเจน เพิ่มการประชาสัมพันธ์จุดท่องเที่ยวให้มากกว่านี้ และจัดระเบียบร้านค้าไม่ให้บดบัง
ทัศนียภาพทางธรรมชาติ โดยเฉพาะบริเวณจุดขึ้น – ลงเรือ

3.2.2 ด้านการจัดการ นักท่องเที่ยวเสนอแนะว่า ควรจัดให้มีผู้มาบรรยายให้ความรู้ประ
จุดแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และดูแลระบบรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวมากกว่านี้

3.2.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ นักท่องเที่ยวเสนอแนะว่า ควรให้มีกิจกรรมที่
หลากหลายมากขึ้น เช่น กิจกรรมที่สวนผลไม้ และจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับวิถี
ชุมชนมากกว่านี้ รวมทั้งควรมีการอธิบายหรือป้ายแสดง สารัตถการให้ความรู้ในแต่ละจุด

3.2.4 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ นักท่องเที่ยวเสนอแนะว่าควร
ประสานงานกับประชาชนหลาย ๆ ภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม

จากการสนทนากลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์มี
ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 4 คน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน เจ้าของนาบัว เจ้าของสวนผลไม้ และ
ประธานกลุ่มแม่บ้านมหาสวัสดิ์ ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญดังนี้

4.1 บริบทของพื้นที่และความเป็นมา ผู้เข้าร่วมสนทนาให้ความเห็นว่า เดิมชุมชนคลองมหา
สวัสดิ์เป็นพื้นที่การเกษตรที่มีชื่อเสียง ชาวบ้านจึงมีรายได้หลักจากการทำการเกษตร ส่วนการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรเริ่มพัฒนาขึ้นในปี 2543 โดยนายอำเภอพุทธมณฑลในสมัยนั้นเป็นผู้ริเริ่ม

4.2 การบริหารจัดการในระยะแรก ๆ ผู้เข้าร่วมสนทนาให้ความเห็นว่า การเริ่มต้นการ
พัฒนาในครั้งปีแรกยังไม่ได้มีการจัดระบบการท่องเที่ยว และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมแก่ผู้ที่

เกี่ยวข้อง รายได้ทั้งหมดจึงตกอยู่กับเจ้าของเรือที่รับนักท่องเที่ยว ต่อมาผู้ใหญ่บ้าน ได้จัดประชุมและจัดระบบขึ้นใหม่และมีการกระจายรายได้ให้กับเจ้าของสวนผลไม้ และจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่เรือจอดพักให้นักท่องเที่ยวได้แวะชมและใช้บริการ ทำให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวในอัตราที่เหมาะสมและพึงพอใจกันทุกฝ่าย

4.3 จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ผู้เข้าร่วมสนทนาให้ความเห็นว่าคลองมหาสวัสดิ์มีจุดเด่นที่สำคัญ 2 ประการ คือ ความเป็นธรรมชาติของพื้นที่ และการมีอรรถาธิบายที่ดีของเจ้าของพื้นที่ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจและกลับมาท่องเที่ยวอีกในครั้งต่อไป

4.4 ปัจจัยที่ทำให้การท่องเที่ยวของคลองมหาสวัสดิ์มีความยั่งยืนมาเป็นระยะเวลา 10 ปี ผู้เข้าร่วมสนทนาให้ความเห็นว่า การที่การท่องเที่ยวของคลองมหาสวัสดิ์มีความยั่งยืนมาเป็นระยะเวลา 10 ปี เป็นเพราะความซื่อสัตย์และจริงใจของเจ้าของพื้นที่ และการมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในพื้นที่ ทำให้สามารถร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวจนอยู่ได้ถึงวันนี้

4.5 ปัญหาอุปสรรคที่พบและแนวทางการแก้ไขปัญหา ผู้เข้าร่วมสนทนาให้ความเห็นว่า ปัญหาหลักที่พบคือวัดไม่ค่อยให้ความร่วมมือเนื่องจากเจ้าอาวาสรูปเดิมมรณภาพ ทำให้การพัฒนาจุดขึ้น – ลงเรือเป็นไปได้ด้วยความลำบาก

4.6 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่ ผู้เข้าร่วมสนทนาให้ความเห็นว่าส่วนใหญ่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดี คือ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น

4.7 หน่วยงานที่เข้ามาให้การช่วยเหลือ ผู้เข้าร่วมสนทนาให้ความเห็นว่า หน่วยงานหลักที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวจะมีสำนักงานเกษตรอำเภอเป็นหน่วยงานหลักที่เข้ามาให้คำแนะนำตั้งแต่จุดเริ่มต้นการพัฒนาจนถึงทุกวันนี้ ส่วนประเภทที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ ส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม และองค์การบริหารส่วนตำบล

4.8 การให้ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ ผู้เข้าร่วมสนทนาให้ความเห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกันดี โดยจัดให้มีการประชุมประจำเดือนทุกวันที่ 5 เมื่อมีปัญหาจะมีการคุยกัน และร่วมกันแก้ไขปัญหา ทำให้ในพื้นที่นี้ไม่พบความขัดแย้งของคนในชุมชน

4.9 ความคาดหวังเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต ผู้เข้าร่วมสนทนาให้ความเห็นว่า อยากพัฒนาให้คลองมหาสวัสดิ์เป็นตลาดน้ำแห่งใหม่ โดยทดลองจัดให้มีตลาดน้ำสัปดาห์ละ 1 วัน

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการท่องเที่ยวได้มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำไปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้

5.1 ด้านพื้นที่ รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงถนนที่ใช้ในการเดินทางมายังคลองมหาสวัสดิ์ให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น และองค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงถนนที่เชื่อมต่อจุดท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น

5.2 ด้านการจัดการ ควรพัฒนาระบบการประสานงานในแต่ละจุดการท่องเที่ยวให้มีความคล่องตัวมากขึ้น โดยจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เลือกใช้บริการในการล่องเรือและจุดจอดเรือ เพื่อป้องกันการสับสนในการล่องเรือไปในแต่ละจุดการท่องเที่ยว

5.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยใช้ช่องทางสื่อสาธารณะที่มีอยู่ และเพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์แนะนำแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ โดยจัดให้มีป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและความน่าสนใจในแต่ละจุดท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมให้มีมัคคุเทศก์นำเที่ยวในพื้นที่

5.4 ด้านการมีส่วนร่วม ควรหาวิธีการหรือแรงจูงใจให้หน่วยงานในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยเฉพาะวัดซึ่งเป็นจุดขึ้น – ลงเรือ และเป็นจุดสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวได้

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์

จากการศึกษาพบว่า สภาพการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์เริ่มต้นจากการที่ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่มในการพัฒนา คือ เริ่มต้นจากการจุดประกายของนายอำเภอและผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ริเริ่มในการพัฒนาการท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สอดคล้องกับผลการศึกษาของวาทีณี หมอไทย (2552 : 251 - 252) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยองค์การบริหารส่วนตำบล ลุ่มน้ำมูลตอนบน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความเป็นมาของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลลุ่มน้ำมูลตอนบน ในอดีตการจัดการการท่องเที่ยวนั้น เกิดขึ้นโดยผู้นำชุมชนและผู้นำส่วนท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนรวมกลุ่มจัดการการท่องเที่ยวได้แก่สมาชิกสภาจังหวัดจาก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา เป็นตัวแทนของแต่ละอำเภอในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนบน และผู้อำนวยการโรงเรียนในเขตพื้นที่ ได้ร่วมกันบุกเบิกสำรวจเส้นทางท่อที่ขุด และขอสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่ในแหล่งท่อที่ขุดจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนบนส่วนใหญ่ มีแหล่งท่อที่ขุดเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่มีความอุดมสมบูรณ์และงดงามมีความพร้อมทางด้านศักยภาพการพัฒนา และการจัดการแหล่งท่อที่ขุดที่ได้มาตรฐานสากล สภาพการจัดการท่อที่ขุดเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลลุ่มน้ำมูลตอนบน พบว่า ไม่ปฏิบัติตามแผนที่ตั้งไว้ การพัฒนาพื้นที่ไม่เล็งเห็นความสำคัญของทางเข้าถึงแหล่งท่อที่ขุด ระบบเครือข่ายถนนไม่ได้มาตรฐาน เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการจัดการท่อที่ขุดเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์พบว่า มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่อที่ขุดเชิงนิเวศ 5 องค์ประกอบ คือ 1) มีผลิตภัณฑ์ และการตลาดที่มีพื้นฐานอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และสินค้าทางการเกษตรในพื้นที่ เช่น ส้มโอ เป็นของฝากแก่นักท่องเที่ยว 2) มีการจัดการ การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศที่ยั่งยืน 3) มีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น ซึ่งชุมชนคลองมหาสวัสดิ์มีระบบการจัดสรรรายได้ที่เป็นธรรมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวโดยจัดสรรเงินรายหัวให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไว้ล่วงหน้า 4) มีการให้การศึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อมแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีหน่วยงานของราชการ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่อที่ขุดเชิงเกษตรแก่ประชาชนในพื้นที่ และ 5) นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่อที่ขุดคลองมหาสวัสดิ์อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้สภาพการณ์การท่อที่ขุดของคลองมหาสวัสดิ์สอดคล้องกับการจัดการท่อที่ขุดเชิงนิเวศที่ยั่งยืนของเพจ และ คอว์ลิง (Page and Dowling 2002 : 23) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การจัดการท่อที่ขุดให้มีความยั่งยืนจะต้องมีองค์ประกอบครบถ้วนทั้ง 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย มีผลิตภัณฑ์ และการตลาดที่มีพื้นฐานอนุรักษ์ธรรมชาติ มีการจัดการ การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศที่ยั่งยืน มีการให้การศึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อมแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และเมื่อพิจารณาถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบของการจัดการท่อที่ขุดของคลองมหาสวัสดิ์ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่อที่ขุดเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82, S.D. = 0.49$) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ และด้านกิจกรรมและกระบวนการน้อยที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของป๋องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการเที่ยวชมบ้านควายไทย พบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีความพึงพอใจต่อการเที่ยวชมบ้าน

ควายไทยในภาพรวมของทุกปัจจัยหลักอยู่ในระดับพึงพอใจมาก และเกือบแล้ว ชัยเชษฐริยะ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดการทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมของบ้านทุ่งสง จังหวัดกระบี่ พบว่านักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีความพึงพอใจกับการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้านสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านพื้นที่ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจประชาชนในพื้นที่ที่มีความเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยวมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อการตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสวยงามน้อยที่สุด ทั้งนี้สอดคล้องกับการความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่ให้ความเห็นว่า สิ่งที่นักท่องเที่ยวคิดใจคือธรรมาศยและการต้อนรับของประชาชนในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของเชลดอน (Sheldon 2000: 2) ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางภาคเหนือของประเทศไทย: การสำรวจความตระหนักและศักยภาพ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกระบวนกรส่งเสริมภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะบรรลุเป้าหมาย ถ้าอุตสาหกรรมยึดหลักต่อไปนี้อย่างเคร่งครัด คือ การปรับปรุงการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มความพึงพอใจให้ผู้เยี่ยมชม

ด้านการจัดการ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอากาศในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีความบริสุทธิ์มากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวน้อยที่สุด ทั้งนี้สอดคล้องกับการความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่ให้ความเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวของคลองมหาสวัสดิ์ยังคงความเป็นธรรมชาติเหมือนในอดีตที่ผ่านมา โดยนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแต่อย่างใด

ด้านกิจกรรมและกระบวนกร นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจจุดบริการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อผู้นำเที่ยวสามารถใช้ภาษาต่างประเทศสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้น้อยที่สุด

ด้านการมีส่วนร่วม นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจประชาชนในพื้นที่ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดีมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการนำเที่ยวมากที่สุด

2. ปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์

จากการศึกษาพบปัญหาอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยว ดังนี้

ด้านพื้นที่ พบปัญหาไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่คลองมหาสวัสดิ์ ทั้งการเดินทางมายังคลองมหาสวัสดิ์ และการเดินทางไปยังจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมทั้งยังคงกังวล

เกี่ยวกับระบบการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะจุดขึ้น – ลงเรือ สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของนิพล เชื้อเมืองพาน (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิง นิเวศธรณีศึกษาวนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย พบว่า การบริหารจัดการยังขาดป้ายสัญลักษณ์ บอกรทาง สุภาภรณ์ หาญทอง (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง ผล การศึกษาพบปัญหาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับการส่งเสริมการ ท่องเที่ยว

ด้านการจัดการ พบปัญหาเกี่ยวกับการประสานงานในการอำนวยความสะดวกในการ ท่องเที่ยวไปตามจุดต่าง ๆ และขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการศึกษา ของสมศักดิ์ แจ่มอุลิตร์คนน์ (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ : โอกาสและข้อจำกัด ในการพัฒนาศึกษาเฉพาะกรณีเกาะเต่า-นางยวน อำเภอพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ขาดการ วางแผนและการจัดการที่ชัดเจน เพื่อการรักษาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติให้คง สมบูรณ์ตลอดไป สุภาภรณ์ หาญทอง (2543 : บทคัดย่อ) พบปัญหาในเรื่องการประสานงานใน การท่องเที่ยว

ด้านกิจกรรมและกระบวนการ พบปัญหาเกี่ยวกับขาดการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ ให้กับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับนิพล เชื้อเมืองพาน (2540 : บทคัดย่อ) พบว่า การบริหารจัดการที่ ยังยืดยาวขาดกระบวนการบริหารและการจัดการทำให้ความรู้และสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่น ยังไม่มีการจัดอบรมความรู้แก่คนในท้องถิ่นและมัคคุเทศก์ ไม่มีการจัดแสดง สาธิตวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบปัญหาว่าไม่ค่อยให้ความสำคัญร่วมมือในการ พัฒนาการท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการศึกษาของสมศักดิ์ แจ่มอุลิตร์คนน์ (2542 : บทคัดย่อ) พบว่า ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะเต่า-นางยวน

3. ข้อเสนอเชิงนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล

1. ด้านพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มากขึ้น เนื่องจากชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยว และสามารถจัดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนมาเป็นระยะเวลา 10 ปี โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่อย่างใด รวมทั้งไม่สร้างความแตกแยกให้กับคนในพื้นที่จากการแบ่งผลประโยชน์จากการ ท่องเที่ยวดังเช่นสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ โดยหน่วยงานภาครัฐตั้งแต่ระดับรัฐบาลควรจัดสรร งบประมาณในการปรับปรุงถนนที่ใช้ในการเดินทางมายังคลองมหาสวัสดิ์ให้มีความสะดวกมาก

ยิ่งขึ้น และหน่วยงานระดับท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงถนนที่เชื่อมต่อกจุดท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น

2. ด้านการจัดการ ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ควรพัฒนาระบบการประสานงานการท่องเที่ยวให้เป็นระบบมากขึ้น โดยอาจจัดทำแผนผังการท่องเที่ยวไว้ล่วงหน้าให้นักท่องเที่ยวเลือกว่าจะท่องเที่ยวแบบไหน เช่น แผนที่ 1 ใช้เวลาท่องเที่ยว 1 ชั่วโมง โดยมีจุดที่เรือจอด 4 แห่ง คือ นาบัว สวนผลไม้ กลุ่มแม่บ้าน และสวนกล้วยไม้ เป็นต้น ทั้งนี้ในแต่ละจุดจะต้องมีผู้ประสานงานที่ชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และป้องกันการสับสนว่าหลังจากออกจากจุดนี้แล้วจะไปจุดไหนต่อ สอดคล้องกับผลการศึกษากอบแก้ว ชัยเศรษฐริยะ (2546 : บทคัดย่อ) พบว่าผลการศึกษาด้านกลยุทธ์การตลาด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ของชุมชนบ้านทุ่งสงโดยใช้ส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 P's นั้น พบว่าควรมีการจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเป็นแพ็คเกจ ตามความสนใจของนักท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในการเสนอขายสินค้า และสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ตลอดปี สุภาภรณ์ หาญทอง (2543 : บทคัดย่อ) เสนอแนะว่าเพิ่มการประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น

3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ควรพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้มากกว่านี้โดยใช้ช่องทางสื่อสารณะที่มีอยู่ เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุชุมชน และเว็บไซต์การท่องเที่ยว และเพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์แนะนำแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ โดยจัดให้มีป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและความน่าสนใจในแต่ละจุดท่องเที่ยว รวมทั้งควรที่จะส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมให้คนในพื้นที่เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในพื้นที่ โดยอาจฝึกเยาวชนในพื้นที่ให้เป็นผู้นำเที่ยวก็ได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของสุพัตรา แก้วมุกดา (2545 : 102 - 105) ศึกษาวิสัยทัศน์ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายก พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่เห็นด้วยกับวิสัยทัศน์ที่จะให้จังหวัดนครนายกมีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มุ่งเน้นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและให้พัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป มีการประชาสัมพันธ์ เตรียมความพร้อมด้านบุคลากรขององค์การและประชาชน ด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นพพร ช่วยนุกิจ (2544) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอำเภอพนังตัก จังหวัดชุมพร เสนอแนะว่าต้องให้ความรู้ สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชนในท้องถิ่น และควรมีการเผยแพร่

ประชาสัมพันธืให้กับเขวชนและประชชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สุริพร ภัทรพรนัณฑ์ (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาทัศนคติของนักท่องเทียขที่มีต่อการท่องเทียขเชิงอนุรักษ์ กรมศึกษาอุทยานแห่งชาติในจังหวัดกาญจนบุรี เสนอแนะว่าควรส่งเสริมการท่องเทียขเชิงอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติในจังหวัดกาญจนบุรี ควรให้สิ่งแวดล้อมศึกษากับนักท่องเทียข โดยมีกระบวนการเรียนรู็และมีหลักสูตรชัดเจน กอบแก็ว ชัยเดชสุริยะ (2546 : บทคัดย่อ) พบว่านักท่องเทียขชาวไทย และชาวต่างชาติเสนอแนะให้เพิ่มการประชาสัมพันธืแหล่งท่องเทียขให้มากขึ้น

4. ด้านการมีส่วนร่วม ศูนย์ประสานงานการท่องเทียขคลองมหาสวัสดิ์ควรหาวิธีการหรือแรงจูงใจให้หน่วยงานในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเทียขให้มากขึ้น โดยเฉพาะวัดซึ่งเป็นจุดขึ้น – ลงเรือ และเป็นจุดสำคัญที่จะทำให้นักท่องเทียขมีความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อการเดินทางมาท่องเทียขได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของวาทีณี หมอไทย (2552 : 251 - 252) ที่เสนอแนะแนวทางการพัฒนาท่องเทียขเชิงนิเวศไว้ว่า ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนควรพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเทียขให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ควรมีการสร้างระบบเครือข่าย ชมรมกลุ่มเขวชน ชมรมกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ควรพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมครบด้าน การสร้างกระบวนการท่องเทียขควรนำศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู็ริมฝั่งน้ำมูลมาเป็นสื่อในการจัดการการท่องเทียข สุพัศตรา แก็วมุกดา (2545 : 102 - 105) เสนอแนะว่าควรให้ประชชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเทียขเชิงนิเวศจังหวัดนครนายก สุริพร ภัทรพรนัณฑ์ (2540 : บทคัดย่อ) เสนอแนะว่า ควรเปิดโอกาสให้ประชชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเทียขเชิงอนุรักษ์มากขึ้น

ข้อเสนอนะการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งข้อเสนอนะออกเป็น 3 ส่วน คือ ข้อเสนอนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอนะในการนำไปใช้ และข้อเสนอนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอนะเชิงนโยบาย

ด้านพื้นที่ ควรมีการตกแต่งสถานที่ท่องเทียขให้มีความสวยงามและเป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น เช่น การปลูกไม้ดอกไม้ประดับบริเวณจุดลงเรือ สองฝั่งคลอง และจุดท่องเทียขต่าง ๆ

ด้านการบริหารจัดการ ควรจัดทำเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเทียขคลองมหาสวัสดิ์ เช่น การจัดทำคู่มือการท่องเทียขเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์แจกนักท่องเทียขเพื่อแนะนำสถานที่ต่าง ๆ หรืออาจใช้เอกสารแนะนำแหล่งท่องเทียขแบบย่อ ๆ ในรูปแบบของเอกสาร แผ่นพับ

ด้านกิจกรรมและกระบวนการ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาฝึกอบรมให้มี มัคคุเทศก์นำเที่ยวที่เป็นคนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนในชุมชน ควรมีการฝึกใช้ ภาษาต่างประเทศที่หลากหลาย เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่น โดยขอความร่วมมือจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการจัดหาวิทยากรมาอบรม

ด้านการมีส่วนร่วม ผู้นำท้องถิ่นควรเปิดโอกาสและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนในพื้นที่ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ให้มากขึ้น เพราะประชาชนทั่วไปในพื้นที่เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ด้านพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ควรมีป้ายบอกทางให้ชัดเจน และควรจัดให้มี รถประจำทางไปยังจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ

ด้านการบริหารจัดการ ควรมีช่องทาง การประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลอง มหาสวัสดิ์ให้มากขึ้น มีบ้านพักที่นักท่องเที่ยวสามารถพักได้ในรูปแบบของโฮมสเตย์ และควรมี การจัดระเบียบร้านให้เป็นระเบียบมากขึ้น เพื่อให้เห็นทัศนียภาพที่สวยงามขึ้น

ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ควรมีมัคคุเทศก์หรือผู้มาบรรยายให้ความรู้ความเข้าใจใน แต่ละสถานที่ท่องเที่ยว โดยจัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้นและให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ในวิถีชุมชนมากขึ้น เช่น กิจกรรมที่สวนผลไม้ให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมและเก็บผลไม้ได้ และ ควรมีป้ายความรู้หรือป้ายอธิบายหรือสาริตในแต่ละจุด

ด้านการมีส่วนร่วม ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลเรื่องความสะอาดในลำคลอง มีการปรับปรุงระบบ รักษาความปลอดภัยในขณะขึ้น-ลงเรือชมสถานที่ต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว และประสานงานกับ ประชาชนหลาย ๆ ภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงเกษตรระหว่างการท่องเที่ยวของ คลองมหาสวัสดิ์กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่อื่น เพื่อนำข้อดี ข้อดีออกมาเปรียบเทียบกันและนำมาเป็น แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ที่ดีในการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์

3. ควรมีการศึกษาวิจัยแบบปฏิบัติการ การมีส่วนร่วม (PAR) ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์

4. ควรมีการศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน
5. ควรมีการศึกษารูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมวิชาการเกษตร. คู่มือการท่องเที่ยวเกษตรท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการเกษตร, 2544.
- กอบแก้ว ชัยเชษฐริยะ. “ การจัดการทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมของบ้านทุ่งสง จังหวัดกระบี่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2547 – 2551. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552.
- กระทรวงสาธารณสุข. มิติสุขภาพคนไทยก้าวสู่เมืองไทยแข็งแรง. นนทบุรี : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2547.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลางเขต4. อเมซิ่งนครปฐม. กาญจนบุรี : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ปี พ.ศ. 2538-2539 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. นโยบายการท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ : กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การบริหารและจัดการการท่องเที่ยว [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2549 เข้าถึงได้จาก http://webhost.mots.go.th/kpr/asd/Manual_Hand_Policy&Strategy/ManuaL_Handle_Working_Tourism_Sport_For_Goverment_Employee_In_MOTS/
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. นโยบายการท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2552 เข้าถึงได้จาก <http://ww.mot.go.th/tourism/index.php>.
- คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี 2525 คลองมหาสวัสดิ์ [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2548. เข้าถึงได้จาก http://dds.bma.go.th/Csd/canal_h15.htm.

- จักรกฤษณ์ พูลสวัสดิ์กิติภูถ. “การจัดการชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร: กรณีศึกษาหมู่บ้านในโครงการคนอยู่ – ป่ายัง อำเภอยะไต่ะ จังหวัดชุมพร.” ปรินญาณีพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- จับกระแสการท่องเที่ยว. อนุสารการท่องเที่ยว. 46, 1 (สิงหาคม 2548) : 21.
- จิราภรณ์ อัมพรพรวดี. ทรัพยากรการท่องเที่ยว [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2548. เข้าถึงได้จาก <http://elearning.spu.ac.th/allcontent/svi314>
- จิระ กาญจนภักดิ์; และคนอื่นๆ. คู่มือส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน. 2541.
- ฉัตรชัย ค้างจาด. “ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาความคิดเห็นของชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.
- โถมยง ไต่ะทอง. รายงานการสังเคราะห์ภาพรวมการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว. เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2547.
- ชยานนท์ มีสติ. “ การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการป้องกันอาชญากรรม อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.
- ชาติรี บุญนาค. “ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร จังหวัดนนทบุรี.” วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. ธุรกิจชุมชนเส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542 .
- ณรงค์ มาศสุวรรณ. “ การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาของชุมชน : ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยชุมชนศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- ณัฐวุฒิ คำห้วน. “ แนวทางการพัฒนาเมืองสุโขทัย – ลก เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดน.” วิทยานิพนธ์ ผ.ม. (การวางผังเมือง) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545. ถ่ายเอกสาร.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. “ กระบวนการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยการท่องเที่ยว.” เอกสารประกอบการอบรมนักจัดการงานวิจัย. เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2549.

ธงชัย สันติวงษ์. หลักการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2539.
นโยบายการท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2549 [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 12

พฤศจิกายน 2549 เข้าถึงได้จาก <http://mot.go.th/tourism/index.php>.

นพดล ภาคพรต. “ความหมาย ความสำคัญ และหลักการการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน,”
 ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน,
 165 – 171. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546.

นพพร ช่วยนุกิจ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอวังคัก จังหวัดชุมพร.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
 นโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก,
 2544. ถ่ายเอกสาร.

นาคม ชีรสวรรณจักร. “ความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว
 เจริญวิเศษ กรณีศึกษา อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

นาคยา ธนพลเกียรติ. “การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมใน อำเภอวังน้ำเขียว
 จังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.

นิพล เชื้อเมืองพาน. “แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณศึกษาอุทยานภูชี้ฟ้า
 จังหวัดเชียงราย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล,
 2540.

นิตา ชูโต. การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : แมทส์ปอซท์, 2545.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

ป๋องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง. “ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการชมบ้านควายไทย.” วิทยานิพนธ์
 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

พจนา สวนศรี. “สถานการณ์ปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.” ใน เอกสารการสอนชุด
 วิชาการการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หน่วยที่ 1 - 7, 177.
 นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545.

พยอม ธรรมบุตร. “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อพัฒนาชุมชน” ข่าวสารป่ากับชุมชน 5,7 (2541) :
 44 – 47.

ไพลินพันธุ์ สร้อยจตุรงค์. “กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแนวอนุรักษ์ใน

อุทยานแห่งชาติคอกยอินทนนท์โดยใช้คู่มือแนะนำเชิงระบบนิเวศกรณีศึกษา : นักศึกษา
ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538.

ภราเดช พัทม์วิเชียร. “นิเวศการท่องเที่ยว” เนชั่นสุดสัปดาห์. (5 – 11 พฤษภาคม 2538) : 32.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. คณะวนศาสตร์. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ
: กรณีศึกษาภาคใต้. กรุงเทพฯ : คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เอกสารประกอบการสอนหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2547.

มัทนา เลียงอำนาจ. สาระน่ารู้จังหวัดนครปฐม. ศูนย์ศึกษาพัฒนาครู คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2542.

มูลนิธิสิ่งแวดล้อมไทย. แผนแม่บทเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ.
2548 - 2552). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสิ่งแวดล้อมไทย, 2549.

ยศ สันตสมบัติ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการ
ทรัพยากร. กรุงเทพฯ : โครงการ BRT, 2544.

รชพร จันทร์สว่าง. “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว”. ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล
หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน, 15. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาการ
ท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546.

ราณี อธิชัยกุล. “ทรัพยากรการท่องเที่ยว.” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการ
การท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน, 38 – 46. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546.

ลลิตา โภชนพันธ์. “พฤติกรรมกรการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศน์สัญจรของนักท่องเที่ยวในเขต
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

วรรณ วลัยวานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

วิฑูรย์ ปัญญากุล, ผู้แปล. เกษตรยั่งยืน วิธีการเกษตรเพื่ออนาคต. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสายใจ
แผ่นดิน, 2547.

วาทีนี้ หมอไทย. “แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดย
องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มน้ำมูลตอนบน จังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.

- วัฒนา มโนรัตน์. “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมศึกษารวมชนบ้านฝิมต อำเภอ บางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2552.
- ศรียพร สมบุญธรรม. “Ecotourism การท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์สัญลักษณ์ใหม่แห่งทศวรรษ” วารสารการท่องเที่ยว 12,1 (2536) : 12.
- สุภรัตน์ รัตนमुखย์. “อีโคทัวร์: การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และการศึกษา” วารสารวิชาการสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร 6,3 (2541) : 41 – 52.
- ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศกรณีภาคใต้ เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538.
- สมศักดิ์ แจ่มอุลิตรัตน์. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ : โอกาสและข้อจำกัดในการพัฒนา ศึกษาเฉพาะกรณี เกาะเต่า-นางขวน อำเภอพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2542.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540.
- _____. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540.
- _____. รายงานเบื้องต้น การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2543.
- สมศิริ ยิ้มเมือง. “Ecotourism การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” วารสารโลกสีเขียว. (2539) : 61-56.
- สร้อยสวัสดิ์ อาสาสรพกิจ. “การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agrotourism)” วารสารการท่องเที่ยว 16 (มกราคม – มีนาคม 2540) : 41 – 44.
- สำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑล. แผนพัฒนาการเกษตรชุมชน. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร : นครปฐม, 2546.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. คู่มือการประเมินข้อเสนอการวิจัยของหน่วยงานภาครัฐที่เสนอของบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 ตามมติรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2549.

- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. วิสัยทัศน์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย : สถานภาพและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ : ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์, 2543.
- สินธุ์ สโรบล. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546.
- สุชาดา วรรณะมานี. “ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) กับความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรม การท่องเที่ยวของนักศึกษา มหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- สุพัตรา แก้วมุกดา. “ วิสัยทัศน์ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายก.” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545. ถ่ายเอกสาร.
- สุภัทรา ดันอารีย์. “ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2539.
- สุภาภรณ์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- สุภาภรณ์ หาญทอง. “ ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง.” ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2543 .
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาต. “วิสัยทัศน์การจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ”. รายงานการฝึกอบรมหลักสูตรการให้บริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้, 2541.
- สุรพิพร ภัทรพรนันท์. “ ทักษะคิดของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติในจังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.
- สุวรรณ หวังเจริญเดช. “ ความสำเร็จของธุรกิจ คือ ผลิตภัณฑ์และงบการเงิน” วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย 24, 1 (2547) : 61-68.
- อนุชา เล็กสกุลติลก. แนวความคิด นโยบาย และแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2541.

อภิรมย์ พรหมจรรยา, ชูติมา ต่อเจริญ และคมสัน รัชตพันธ์. โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบท
: จังหวัดภูเก็ต. สงขลา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,
2546.

ภาษาอังกฤษ

Australia Commonwealth Department of Tourism. National Ecotourism Strategy. Canberra :
Australian Government Publishing Service, 1994.

Davidson, Rob. Tourism . 2.nd.ed. Singapore : Longman Group Limited, 1995.

Drumm, Andy et al. Ecotourism Development - A Manual for Conservation Planners and
Manager volume II : The Business of Ecotourism Development and Management.
Virginia : The Nature Conservancy, 2004.

Gardner,T and S. McArthur. Guided Nature Based Tourism in Tasmania's Forests:Trends
constraints and implications. Tasmania : Forestry Tasmanis, 1994.

Godfrey; K and J. Clarke. The Tourism Development Handbook. London : Cassell, 2000.

Holloway, J. Christopher. The Business of Tourism. Plymouth : Macdonald andEvans, 1983.

Lascurain, H. Tourism, ecotourism and protected areas. Glanel, Switzerland : International
Union for the Conservation of Nature and NaturalResources, 1991.

Marie, Going Deutsch. Heritage Tourism and Identity in German Texas. Haward : Haward
University, 2003.

Mill, Robert Christie. Tourism The International Business. New Jersey : Prentice Hall, 1990.

Mitz, Robyn. A Community Perspective on Tourism Development. Canada : Royal Roads
University Canada, 2006.

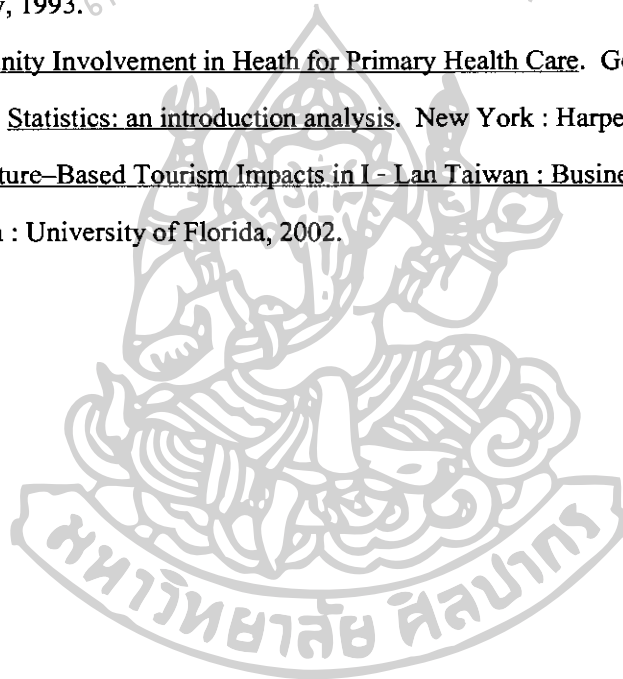
Nelson J.G. "The Spread of Ecotourism.: Some Planning Implications" Switzerland
Environmental Conservation 21, 3 (1994) : 248 – 255.

Page,S.J. and R. K. Dowling. Ecotourism. Edinburgh Gate : Pearson Education, 2002.

Pond, Kathleen Lingle. The Professional Guild : Dynamic of Tour Guiding. New York : Uan
Nostrand Reinhold, 1993.

RECOFTC. Ecotorism for Forest Conservation and Community Development.Proceedings
of an International Seminar held in Chiang Mai Thailand. 28-31 January 1997.

- Sheldon, Lan R. Ecotourism Development in Northern Thailand : An exploration of Perceptions and Potentials. Canada : University of Alberta, 2000.
- The Commonwealth Department of Tourism. Tourism Australia's Passport to growth, A National Tourism Strategy. Canberra, Australia : The Commonwealth Department of Tourism, 1993.
- The Ecotourism Society. "The Quest to define Ecotourism" Newsletter. 11 (spring 1991) : 1.
- Webster. New World Dictionary. Compact School World Publishing Company : New York, 1966.
- Western, D. Ecotourism : A Guild for Planning & Managers. Vermont : The Ecotourism Society, 1993.
- WTO. Community Involvement in Health for Primary Health Care. Geneva : WTO, 2004.
- Yamane, Taro. Statistics: an introduction analysis. New York : Harper & Row Inc., 1973.
- Ying Chin. Nature-Based Tourism Impacts in I - Lan Taiwan ; Business Managers Perceptions. Florida : University of Florida, 2002.

สำนักหอสมุดกลาง

ภาคผนวก

สำนักหอสมุดกลาง

ภาคผนวก ก

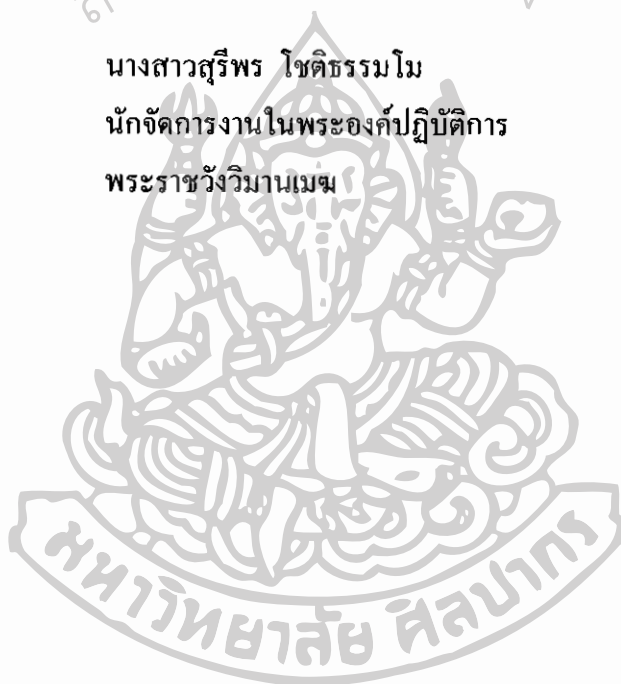
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญเครื่องมือนิวอี้

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

ชื่อ ผศ.ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม
 ตำแหน่ง รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายวิชาการและวิจัย
 สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อ ดร.นพพร จันทร์นำชู
 ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐาน
 สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อ นางสาวสุรีพร โชติธรรมโม
 ตำแหน่ง นักจัดการงานในพระองค์ปฏิบัติกร
 สถานที่ทำงาน พระราชวังวิมานเมฆ

สำนักหอสมุดกลาง

ภาคผนวก ข
แบบสอบถาม - แบบสนทนากลุ่ม

มหาวิทยาลัย ศลปากร

แบบสอบถาม

เรื่อง “แนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”

แบบสอบถามฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลในทางเสียหายใด ๆ ต่อผู้ตอบ
แบบสอบถามทั้งสิ้น ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง [] ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ

[] 1. ชาย

[] 2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ระดับการศึกษา

[] 1. ประถมศึกษา

[] 2. มัธยมศึกษาตอนต้น

[] 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า

[] 4. อนุปริญญา หรือเทียบเท่า

[] 5. ปริญญาตรี

[] 6. สูงกว่าปริญญาตรี

[] 7. อื่นๆ โปรดระบุ.....

4. อาชีพ

[] 1. ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

[] 2. พ่อค้า/นักธุรกิจ

[] 3. พนักงานบริษัท

[] 4. อาชีพอิสระ

[] 5. รับจ้าง

[] 6. เกษตรกรรม

[] 7. นักเรียน/นักศึกษา

[] 8. อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. รายได้.....บาท/เดือน

6. วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์

[] 1. เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ

[] 2. พบปะสังสรรค์

[] 3. ชอบสภาพบรรยากาศ

[] 4. ต้อนรับบุคคลสำคัญ

[] 5. ต้อนรับเพื่อน/ญาติ/คนรู้จัก

[] 6. อื่นๆ โปรดระบุ.....

7. ท่านเคยเดินทางมาเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์บ้างหรือไม่
 1. ไม่เคย ครั้งนี้เป็นครั้งแรก 2. เคยครั้ง
8. ท่านรับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ จากแหล่งข้อมูลใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. หนังสือ/วารสาร 2. วิทยุ/โทรทัศน์
 3. เพื่อน/ญาติ/คนรู้จัก 4. บริษัทนำเที่ยว
 5. ททท. 6. อินเทอร์เน็ต
 7. อื่นๆ โปรดระบุ.....
9. ท่านใช้บริการและร่วมกิจกรรมใดบ้างในแหล่งท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. บริการอาหาร 2. เลือกรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร
 3. มัคคุเทศก์นำเที่ยว 4. ซื้อสินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
 5. บริการที่พักแรม.....คืน 6. กิจกรรมระยะสั้นระยะ.....
 7. อื่นๆระบุ.....
10. ท่านได้เยี่ยมชมหรือเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. ล่องเรือชมสวนคลองมหาสวัสดิ์ 2. ชมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
 3. ชมสวนกล้วยไม้ 4. ชมนาบัว
 5. อื่นๆระบุ.....

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓/ ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ที่	ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์	ระดับความคิดเห็น				
		เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	ด้านพื้นที่					
1	แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ในสถานที่ที่เดินทางไปสะดวก					
2	ป้ายชื่อจุดท่องเที่ยวแสดงไว้อย่างชัดเจน มองเห็นได้ง่าย					

ที่	ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์	ระดับความคิดเห็น				
		เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
3	มีการตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสวยงาม					
4	สามารถเดินทางเข้าพื้นที่ท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล					
5	สภาพแวดล้อมโดยรวมมีความเหมาะสมต่อการ ส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร					
6	สถานที่ท่องเที่ยวมีความปลอดภัย					
7	ประชาชนในพื้นที่มีความเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยว ด้านการจัดการ					
8	จุดท่องเที่ยวมีความสะอาด					
9	แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สถานที่ จอดรถ ห้องน้ำ ที่พักเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว					
10	มีการบริหารจัดการเรื่องความสะอาดของสถานที่					
11	สิ่งก่อสร้างมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติ					
12	อากาศในแหล่งท่องเที่ยวมีความบริสุทธิ์					
13	มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และ ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว					
14	มีกิจกรรมให้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน					
15	มีกิจกรรมที่แสดงถึงอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
16	มีจุดขายที่แสดงถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม					

ที่.	ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์	ระดับความคิดเห็น				
		เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
17	มีการจำกัดนักท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม					
18	มีระบบรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว					
19	มีเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว					
20	มีระบบการประสานงานในการต้อนรับและพา นักท่องเที่ยวไปชมจุดต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ					
21	มีศูนย์บริการให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว					
	ด้านกิจกรรมและกระบวนการ					
22	มีการแสดงสินค้าหรือสาธิตการผลิตสินค้าของที่ ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคลองมหาสวัสดิ์					
23	มีกิจกรรมระยะสั้นให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม ระหว่างการเดินทางมาท่องเที่ยว					
24	มีกิจกรรมให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
25	มีจุดบริการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการ เกษตร					
26	มีการนำเที่ยวและการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว					
27	มีหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว					
28	ผู้นำเที่ยวสามารถใช้ภาษาต่างประเทศสื่อสารกับ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้					

ที่-	ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์	ระดับความคิดเห็น				
		เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	ด้านการมีส่วนร่วม					
29	ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการนำเที่ยว					
30	ประชาชนในพื้นที่ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็น อย่างดี					
31	ประชาชนในพื้นที่นำผลผลิตทางการเกษตรมา จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว					
32	ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร					

ส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ในการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงเกษตร คลองมหาสวัสดิ์ครั้งนี้ท่านพบปัญหาอุปสรรคระหว่าง
การเดินทางมาท่องเที่ยว หรือมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างไรบ้าง

1. ด้านพื้นที่

.....

.....

.....

2. ด้านการจัดการ

.....

.....

.....

3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

.....

.....

.....

4. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

.....

.....

.....

แนวทางการสนทนากลุ่ม

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านสภาพการณ์การท่องเที่ยว

1. ท่านมีความรู้หรือเคยได้รับข่าวสารเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากไหน
2. ในชุมชนของท่านมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาอย่างน้อยเพียงใด เป็นชาวไทย หรือต่างประเทศ ในสัดส่วนเท่าใด
3. ท่านคิดว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเป็นกลุ่มใด และมีลักษณะเช่นไร
4. นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงใด มีความหนาแน่นอย่างไร
5. ท่านมีความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวนี้อย่างไร
6. ท่านคิดว่าเพราะเหตุใดนักท่องเที่ยวจึงมาเที่ยวยังชุมชนของท่าน
7. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมอะไรบ้าง
8. ท่านคิดว่าสถานการณ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชนท่านเป็นอย่างไร

ส่วนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยว

9. อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัญหาหลังจากได้ดำเนินการไปแล้วมีอะไรบ้าง เนื่องจากสาเหตุอะไร
10. ท่านคิดว่าสิ่งใดที่ชุมชนของท่านกำลังเผชิญอยู่ ซึ่งเป็นอุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัญหา ที่จะขัดขวางกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อชุมชนของท่าน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

11. ท่านและชุมชนของท่านมีแนวทางในการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือไม่ อย่างไร วิธีเหล่านี้ได้ผลทางปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร
12. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงอย่างน้อยเพียงไร หลังจากมีการเข้ามาของนักท่องเที่ยว และท่านมีวิธีการจัดการอย่างไร
13. ท่านเคยได้รับข่าวสารความรู้ในการดูแลสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติจากหน่วยงานใด เรื่องอะไร ได้ผลดีเพียงใด
14. ท่านเคยเข้าร่วมประชุม สัมมนา อบรมเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือไม่ อย่างไร
15. ชุมชนของท่านเคยมีการหารือเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร

16. ท่านเป็นสมาชิกขององค์กรใดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนของท่าน ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร
17. ชุมชนของท่านเคยมีการหารือกำหนดแนวทางในการเรื่องเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร และได้ผลดีเพียงไร
 - 17.1 การรักษา พัฒนาสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ
 - 17.2 การพัฒนาปรับปรุงสถานที่ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
 - 17.3 การนำเอารายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวมาพัฒนาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยส่วนรวม
 - 17.4 การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวของท่าน
 - 17.5 การร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวร่วมกันกับชุมชนใกล้เคียง
 - 17.6 การติดต่อประสานงาน หรือขอความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน
18. ตัวท่านเองได้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร รู้สึกเช่นไร
19. ท่านได้รายได้ หรือผลประโยชน์ที่ได้จากนักท่องเที่ยวประมาณเท่าใด คู่มีค่าหรือไม่
20. ท่านได้นำเอารายได้ส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อใช้จ่ายใน โครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือไม่
21. ผลของการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่

สำนักหอสมุดกลาง

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Item-total Statistics

	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
L1	119.7448	218.5620	.3167	.9521
L2	120.3448	218.7822	.3636	.9517
L3	120.0781	215.4765	.4216	.9515
L4	119.8448	217.9751	.3434	.9519
L5	119.6448	210.4385	.6281	.9498
L6	119.4115	211.8637	.6269	.9499
L7	119.2448	214.5544	.5001	.9508
M8	119.5781	215.6026	.4591	.9511
M9	119.6781	213.3368	.5490	.9505
M10	119.6448	213.5074	.6163	.9500
M11	119.7448	212.7990	.5383	.9506
M12	119.4115	213.7171	.4946	.9509
M13	119.9115	210.9251	.5632	.9504
M14	119.8781	210.3230	.6819	.9494
M15	120.1115	210.8708	.6415	.9497
M16	119.9448	206.7533	.7362	.9489
M17	120.0448	213.0324	.5882	.9502
M18	119.9448	210.8115	.6333	.9498
M19	120.4115	213.1417	.4607	.9514
M20	119.9781	211.2711	.6024	.9501
M21	120.0115	208.7370	.6721	.9495
C22	119.7115	203.6962	.7704	.9485
C23	119.8781	206.6829	.7616	.9486

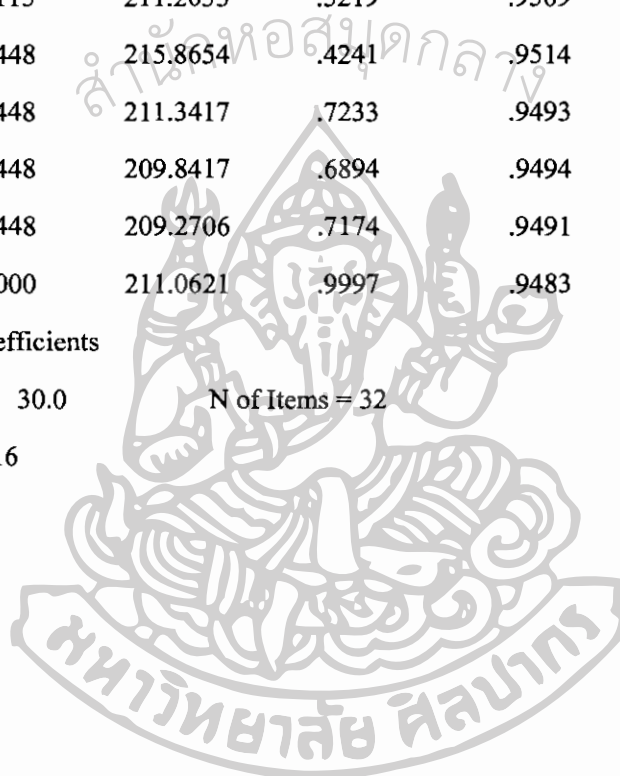
	Scale Mean If Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
C24	119.8781	204.1894	.7887	.9483
C25	119.7115	205.7630	.7210	.9490
C26	119.9448	205.0421	.7707	.9485
C27	119.9115	211.2053	.5219	.9509
C28	119.9448	215.8654	.4241	.9514
J29	119.5448	211.3417	.7233	.9493
J30	119.5448	209.8417	.6894	.9494
J31	119.5448	209.2706	.7174	.9491
J32	119.8000	211.0621	.9997	.9483

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 32

Alpha = .9516

สำนักหอสมุดกลาง

ภาคผนวก ง

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัย ศลปากร

Index of Item Objective Congruence

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม

ที่	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC	แปลผล
		1	2	3		
	ด้านพื้นที่					
1	แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ในสถานที่ที่เดินทางไปสะดวก	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
2	ป้ายชื่อจุดท่องเที่ยวแสดงไว้อย่างชัดเจน มองเห็นได้ง่าย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
3	มีการตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสวยงาม	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4	สามารถเดินทางเข้าพื้นที่ท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
5	สภาพแวดล้อมโดยรวมมีความเหมาะสมต่อการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
6	สถานที่ท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
7	ประชาชนในพื้นที่มีความเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยว	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
	ด้านการจัดการ					
8	จุดท่องเที่ยวมีความสะอาด	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้
9	แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สถานที่จอดรถ ห้องน้ำ ที่พัก เพียงพต่อนักท่องเที่ยว	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้
10	มีการบริหารจัดการเรื่องความสะอาดของสถานที่	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
11	สิ่งก่อสร้างมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้
12	อากาศในแหล่งท่องเที่ยวมีความบริสุทธิ์	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้
13	มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
14	มีกิจกรรมให้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
15	มีกิจกรรมที่แสดงถึงอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ที่	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC	แปลผล
		1	2	3		
16	มีจุดขายที่แสดงถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้
17	มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
18	มีระบบรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวได้อุ่นใจ	+1	+1	0	0.67	ใช้ได้
19	มีเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว	0	+1	+1	0.67	ใช้ได้
20	มีระบบการประสานงานในการต้อนรับและพานักท่องเที่ยวไปชมจุดต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ	0	+1	+1	0.67	ใช้ได้
21	มีศูนย์บริการให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว	0	+1	+1	0.67	ใช้ได้
	ด้านกิจกรรมและกระบวนการ					
22	มีการแสดงสินค้าหรือสาธิตการผลิตสินค้าของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคลองมหาสวัสดิ์	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
24	มีกิจกรรมให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
25	มีจุดบริการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
26	มีการนำเที่ยวและการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
27	มีหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
28	ผู้นำเที่ยวสามารถใช้ภาษาต่างประเทศสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ที่	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC	แปลผล
		1	2	3		
	ด้านการมีส่วนร่วม					
29	ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการนำเที่ยว	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
30	ประชาชนในพื้นที่ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
31	ประชาชนในพื้นที่นำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
32	ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

สำนักหอสมุดกลาง

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
และหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร โทรภายใน 22530

ที่ ศธ 0520.107 (นฐ)/7545

วันที่ 13 กันยายน 2553

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม

ด้วย นางสาวศุภร ชินะเกตุ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชา พื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” มีความประสงค์ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร โทรภายใน 22530

ที่ ศธ 0520.107 (นฐ)/7546

วันที่ 13 กันยายน 2553

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทร์นำชู

ด้วย นายอภิวัฒน์ วัชรภักดิ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชา พื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” มีความประสงค์ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร.0 3421 8788

ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ ศธ 0520.107(นฐ)/7547

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

13 กันยายน 2553

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน นางสาวสุริพร โชติธรรมโม

ด้วย นายอภิวัฒน์ วัชรภักษ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” มีความประสงค์ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.0 3421 8788

ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ ศธ 0520.107(นฐ)/8674

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

5 พฤศจิกายน 2553

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน นายมณูญ นราสคไส

ด้วย นายอภิวัฒน์ วัชรภักดิ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชา
พัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางเชิงนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหาสวัสดิ์
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” มีความประสงค์จะขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว
ที่มาท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในการ
นี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดแจ้งนักท่องเที่ยว
ที่มาเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
ให้แก่ศึกษาดังกล่าวตามความเหมาะสม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทย์ศิริธรรม)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร.0 3421 878

ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

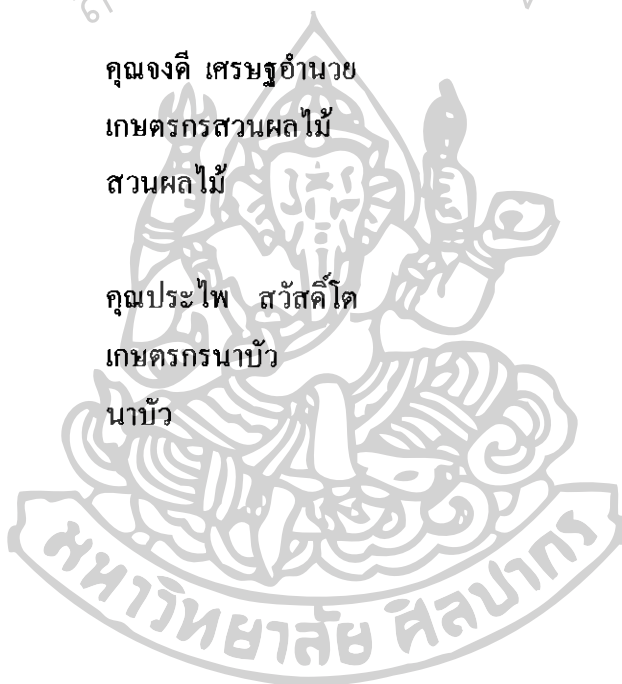
สำนักหอสมุดกลาง

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ	คุณมณูญ นราสคติ
ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน
สถานที่ทำงาน	หมู่ 1 ตำบลศาลาตา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
ชื่อ	คุณปรานี สวัสดิ์แดง
ตำแหน่ง	สมาชิกกลุ่มแม่บ้านมหาสวัสดิ์
สถานที่ทำงาน	หมู่ที่ 3 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
ชื่อ	คุณจงดี เศรษฐอำนวย
อาชีพ	เกษตรกรสวนผลไม้
สถานที่ทำงาน	สวนผลไม้
ชื่อ	คุณประไพ สวัสดิ์โต
อาชีพ	เกษตรกรนาบัว
สถานที่ทำงาน	นาบัว

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล	นายอภิวัฒน์ วัชรภักดิ์
ที่อยู่	359/543 ม.5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
ที่ทำงาน	พระราชวังสนามจันทร์ สำนักพระราชวัง ตำแหน่งงาน เจ้าพนักงานในพระองค์ปฏิบัติงาน
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2547	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีโทรคมนาคมจาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตตลิ่งชัน
พ.ศ.2549	เข้าศึกษาดูระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัย ศิลปากร

